

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษา และ วิจัยเรื่องการเคลื่อนไหวของกระแสสตรีนิยมยุคบุกเบิกที่ปรากฏ
ในนิตยสารมีทฤษฎี แนวคิด และเอกสารงานเกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

แนวคิดและทฤษฎี

- 1.ทฤษฎีทางประวัติศาสตร์(Historical Theory)
- 2.ทฤษฎีสตรีนิยม(Feminist Theory)
- 3.แนวคิดเกี่ยวกับนิตยสารสตรี(Woman Magazine)
- 4.แนวคิดเรื่องวาทกรรม (Discourse)
- 5.แนวคิดเรื่องสัญญวิทยา(Semiology)
- 6.แนวคิดเรื่องการเคลื่อนไหว และ การเปลี่ยนแปลงทางสังคม(Social Movement And Change)
- 7.แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างความจริงในข่าว(News as Social Construstion of Reality)

1.ทฤษฎีทางประวัติศาสตร์(Historical Theory)

งานวิจัยเรื่อง การเคลื่อนไหวของกระแสนิยมที่ปรากฏในนิตยสารสตรี
ก่อนทศวรรษสตรี(พ.ศ.2449-พ.ศ.2517) เป็นการศึกษาเชิงประวัติศาสตร์ จึงจำเป็นต้องนำ
กรอบแนวคิดทางประวัติศาสตร์มาพิจารณา โดยมีผู้ให้คำอธิบายเกี่ยวกับทฤษฎีประวัติศาสตร์
เอาไว้จำนวนหนึ่งสรุปได้ดังต่อไปนี้

ทฤษฎีทางประวัติศาสตร์ คือ ปรัชญาของวิชาประวัติศาสตร์ที่ว่าด้วยพลัง
ที่ผลักดันให้มนุษย์ทำสิ่งที่ตนทำอยู่ หรือ เบื้องหลังพฤติกรรมของมนุษย์ในการศึกษา
ประวัติศาสตร์ (แกมสุข นุ่มนนท์ ,2527)

ทฤษฎีทางประวัติศาสตร์ คือ เหตุผลที่อยู่เบื้องหลังเหตุการณ์ที่มนุษย์ก่อขึ้น
(เฮเกิล ,1823)

ทฤษฎีทางประวัติศาสตร์ คือ แนวคิดเกี่ยวกับการตีความในประวัติศาสตร์ (สมศักดิ์ ชูโต ,2527)

สำหรับทฤษฎีทางประวัติศาสตร์นั้นเกิดขึ้นเนื่องมาจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ได้ปรากฏขึ้นเป็นจำนวนมาก และ นับวันก็ยิ่งจะเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ จึงส่งผลให้การตีความข้อเท็จจริงทั้งหมดทางประวัติศาสตร์เป็นได้ยาก และ เกินกำลังที่จะตีความให้ถูกต้องเหมาะสมได้ จึงทำให้เกิดการวิจัยทางประวัติศาสตร์ รวมทั้งการแลกเปลี่ยนทัศนะทางประวัติศาสตร์ ที่เรียกกันว่า " การวิพากษ์วิจารณ์ทางประวัติศาสตร์ " ซึ่งในการวิจัย และการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในเชิงวิพากษ์วิจารณ์ทางประวัติศาสตร์นี้ ได้นำไปสู่ความพยายามในการคิดกฎเกณฑ์ทางประวัติศาสตร์ หรือ ทฤษฎีทางประวัติศาสตร์ขึ้น เพื่อควบคุมทิศทางของประวัติศาสตร์ให้มีความแน่นอนในการตีความมากขึ้น

โดยประเภทของทฤษฎีทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญ และ นำมาใช้เป็นกรอบในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

1.ทฤษฎีประวัติศาสตร์ภายใต้การควบคุมของนักปรัชญาปัญญาชน

ทฤษฎีประวัติศาสตร์แนวนี้จะมองประวัติศาสตร์เป็นเส้นตรงเคลื่อนจากจุดหนึ่งไปยังอีกจุดหนึ่ง ในขณะที่เดียวกันทฤษฎีประวัติศาสตร์แนวนี้ยังเชื่อในความคิดที่เป็นวิทยาศาสตร์ และ เชื่อว่าวิทยาศาสตร์เป็นความรู้ที่แท้จริงที่จะช่วยให้มนุษย์สามารถเข้าใจ และสามารถจัดการกับธรรมชาติที่ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในสังคมโลกได้ หมายถึง การศึกษาประวัติศาสตร์ที่ไม่ทำให้ประวัติศาสตร์เป็นเรื่องเล่าเท่านั้น แต่จะค้นหาให้ลึกกว่าเรื่องเล่า หรือ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนั้น ด้วยการค้นหาข้อมูลจำนวนมากมาวิเคราะห์ โดยที่จะไม่สรุปเรื่องราวทางประวัติศาสตร์จากข้อสมมติฐานที่ยังไม่สามารถพิสูจน์ได้

ในขณะที่เดียวกันทฤษฎีประวัติศาสตร์แนวนี้ยังมีความเชื่อว่าดีดของมนุษย์จะทำให้สามารถเห็นถึงความก้าวหน้าของมนุษย์ และ ความก้าวหน้านั้นจะดำเนินไปสู่อนาคตด้วยอาจจะกล่าวได้ว่าอดีตจะทำให้มนุษย์เห็นถึงความผิดพลาด และ ความโง่เขลาที่เป็นตัวขัดขวางความก้าวหน้าของมนุษย์ อดีตจึงสามารถช่วยสร้างความก้าวหน้าของมนุษย์ได้

นอกจากนี้ทฤษฎีประวัติศาสตร์แนวนี้ ยังมองประวัติศาสตร์อย่างกว้างขวาง โดยให้ความสนใจกับการกระทำของมนุษย์ที่เป็นสาเหตุของความก้าวหน้า สนใจเรื่องราวทุกสิ่งทุกอย่างเกี่ยวกับมนุษย์ ทั้งวิทยาการ วิถีชีวิต ศิลธรรม สถาบันต่าง ๆ ความเชื่อ ความคิด ศิลปะ ปรัชญา ที่มีความแตกต่างกันทางวัฒนธรรม ต่างสมัย โดยมีความเชื่อที่ว่าความแตกต่างกันของวัฒนธรรมที่ต่างยุคต่างสมัยของมนุษย์ จะทำให้มนุษย์รู้สึกว่ามีสมัยที่ใหม่กว่า คือ สมัยที่เหนือกว่าในเรื่องของความก้าวหน้า ดังนั้นจากการศึกษาประวัติศาสตร์จึงต้อง "เชื่อม"

ความแตกต่างและความหลากหลายเหล่านั้น ให้มีเหตุผลสืบเนื่องกันได้ และโครงสร้างที่จะสามารถครอบคลุมสิ่งเหล่านี้ได้ก็คือ “อารยธรรม หรือวัฒนธรรม” ของมนุษย์ เพราะฉะนั้นทำความเข้าใจประวัติศาสตร์ต้องมีความสำนึกในเรื่องความแตกต่างกันของอดีต และสำนึกในเรื่องอารยธรรมควบคู่กันไป เพราะช่วงหนึ่งในประวัติศาสตร์มีลักษณะเป็นของตนเองไม่เหมือนกับช่วงเวลาอื่น และสิ่งที่ทำให้เกิดความหลากหลาย และความแตกต่างกันของมนุษย์ก็คือ อารยธรรมนั่นเอง แต่ในขณะที่เดียวกันการศึกษาประวัติศาสตร์จะต้องศึกษาและทำความเข้าใจ ความคิด สิ่งแวดล้อม และสถาบันของอดีตในยุคนั้น ๆ รวมถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาที่ทำการศึกษาด้วย

นักประวัติศาสตร์ที่สำคัญคือ วอลแตร์ (Francois Arouct Voltair,1697-1778) และ จีออมบาติสตา วิโก(Giambattista Vico,1668-1744) ได้นำเสนอแนวคิดเอาไว้ โดยวอลแตร์มองว่า ประวัติศาสตร์เป็นกระบวนการที่เกิดจากมนุษย์เป็นผู้สร้าง และควบคุมประวัติศาสตร์ของมนุษย์เอง การศึกษาประวัติศาสตร์จะต้องศึกษาได้มากกว่า “เหตุการณ์” เพราะเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีตเฉย ๆ ย่อมไม่มีประโยชน์อะไรแก่คนในปัจจุบัน แต่สิ่งที่ควรศึกษาก็คือ จิตวิญญาณ วิถีชีวิต และประเพณีของชาติ โดยไม่ทิ้งข้อมูลหรือรายละเอียดเรื่องใดเรื่องหนึ่งไป (นิธิ เอียวศรีวงศ์,2525)

วอลแตร์ ยังชี้ว่า สิ่งที่มีค่าในประวัติศาสตร์ของมนุษย์คือความก้าวหน้าของมนุษย์ โดยเฉพาะความก้าวหน้าทางปัญญา ทั้งปรัชญา ศิลปะ และวิทยาศาสตร์ ซึ่งเป็นเครื่องชี้ความสำเร็จแห่งยุค โดยความก้าวหน้าของมนุษย์เกิดจากจารีตประเพณีแห่งสังคมและยุคสมัย ดังนั้น การทำความเข้าใจประวัติศาสตร์ ยังจะต้องศึกษาความคิดของมนุษย์ด้วย เพื่อให้รู้ถึงกิจกรรมของมนุษย์ใน ทุก ๆ ด้าน อาจกล่าวได้ว่า “ความคิดของมนุษย์” จะสะท้อนให้เห็นถึงอดีตทั้งหมดหรือทุกด้านของอดีตได้

นอกจากนี้ วอลแตร์ ยังเชื่อในความแตกต่างแห่งยุคสมัย รวมไปถึงความแตกต่างของอารยธรรม และความหลากหลายในประวัติศาสตร์ด้วย ดังนั้นการทำความเข้าใจเรื่องราวในประวัติศาสตร์จะต้องพิจารณาเรื่องราวที่เกิดขึ้นในสภาพสังคมใดสังคมหนึ่ง หรือยุคใดยุคหนึ่ง แต่ในขณะที่เดียวกันระหว่างที่มองความแตกต่างของยุคสมัยและของแต่ละสังคม หรือมองความแตกต่างในประวัติศาสตร์ก็ต้องมองความเหมือนกันในประวัติศาสตร์ด้วย เพราะความเหมือนกันนี้จะช่วยให้สามารถหาความสัมพันธ์กันของเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ รวมทั้งสามารถหาเหตุผลทางประวัติศาสตร์ได้อีกด้วย

ในขณะที่ จีออมบาติสตา วิโก เชื่อว่า ประวัติศาสตร์คือการศึกษาประวัติ การกำเนิดและพัฒนาการของสิ่งต่าง ๆ โดยมนุษย์ไม่ได้เป็นผู้สร้างประวัติศาสตร์ แต่เป็นผู้สร้าง

สิ่งที่ประกอบกันเป็นประวัติศาสตร์ คือ ภาษา วัฒนธรรม กฎหมายและสถาบันต่าง ๆ ทางสังคม (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2525)

วีโก ชี้ให้เห็นว่า ประวัติศาสตร์แต่ละสมัยจะมีลักษณะทั่วไป (general character) ที่ครอบคลุมรายละเอียดในยุคนั้น และสามารถที่จะปรากฏขึ้น ในอีกยุคสมัยที่แตกต่างกันได้ ดังนั้นการนำยุคสมัยแต่ละยุคมาเปรียบเทียบกันก็อาจจะทำให้สามารถเข้าใจยุคสมัยแต่ละยุคชัดเจนขึ้นได้ ในขณะที่เดียวกันถึงแม้ว่า "ลักษณะทั่วไป" ของประวัติศาสตร์จะปรากฏขึ้นอีกได้ แต่วิถีของประวัติศาสตร์หรือเหตุการณ์ประวัติศาสตร์จะไม่เกิดขึ้นซ้ำรอยเดิม ทำให้นักประวัติศาสตร์ไม่สามารถทำนายอนาคตได้ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ บางยุคอาจจะคล้ายคลึงกัน แต่ก็มี ความแตกต่างกันแฝงอยู่ ทำให้วิถีของประวัติศาสตร์ไม่เคยเหมือนกันหรือไม่เคยเกิดขึ้นซ้ำกันได้ ดังนั้นการมองประวัติศาสตร์แบบวีโกจึงเป็นการมองประวัติศาสตร์แบบขดลวดที่จะไม่หมุนทับรอยเดิมอย่างเด็ดขาด

นอกจากนี้ วีโก ยังเชื่อว่าการศึกษาด้านประวัติศาสตร์ไม่มีความจำเป็นจะต้องไปย้ำหรือเน้น เรื่องราวในอดีตให้เกินความเป็นจริงเพราะ อดีตย่อมมีค่าอยู่ในตัวเอง และ อดีตถือเป็น ส่วนหนึ่งของมนุษย์อีกด้วย

2. ทฤษฎีประวัติศาสตร์นิยม หรือ ทฤษฎีประวัติศาสตร์แบบฮิสตอริซิสม์ (Historicism)

ทฤษฎีนี้มีความเชื่อที่ว่า ประวัติศาสตร์เป็นตัวกำหนดพัฒนาการของประวัติศาสตร์เอง เพราะเหตุการณ์หนึ่งจะเกิดขึ้นได้ย่อมมีอีกเหตุการณ์เกิดขึ้นก่อนหน้านั้นเสมอ ดังนั้น ในการศึกษาเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นก่อนก็คือ การศึกษาประวัติศาสตร์ที่เกิดขึ้นก่อนนั่นเอง

ทฤษฎีนี้มองว่า ความหมายของประวัติศาสตร์อยู่ที่การแสดงออกของมนุษย์แต่ละคน ดังนั้นหลักฐานสำคัญของประวัติศาสตร์ก็คือ การเข้าถึงจิตใจของมนุษย์ ผู้ศึกษาประวัติศาสตร์จะต้องเข้าถึงสมัยที่ตนศึกษาให้ได้ ประวัติศาสตร์ไม่ใช่เรื่องของระบบ ไม่ใช่เรื่องของเหตุผล หรือปรัชญา การศึกษาประวัติศาสตร์จะต้องนำข้อมูลที่แท้จริงมากลั่นกรอง วิพากษ์วิจารณ์ ประเมินค่า ตลอดจนค้นหาเอกสาร มาประกอบเพื่อให้เกิดความเป็นกลางและเกิดความน่าเชื่อถือ

ในขณะที่เดียวกันการศึกษาด้านประวัติศาสตร์จะต้องศึกษาถึงความปั่นป่วน ความไม่แน่นอนของเหตุการณ์และต้องศึกษาถึงคน ชาติ วัฒนธรรม ประเพณี สถาบัน และความคิดของคนในยุคสมัยนั้น ๆ ดังนั้นลักษณะพิเศษของประวัติศาสตร์จึงเป็นเรื่องของรูปแบบต่างๆที่ไม่มีวันจับขึ้นอยู่กับกาลเวลาตลอดจนเป็นรูปแบบที่ความแตกต่างกัน และความต่างนั้นย่อมมีมากกว่าความคล้ายคลึงกัน การศึกษาประวัติศาสตร์จึงต้องมองหาความแตกต่างอันเป็นลักษณะเด่น ของแต่ละเหตุการณ์ แต่ละวัฒนธรรม แต่ละยุคสมัย เพราะไม่มีช่วงเวลาใดแม้เพียงชั่วขณะหนึ่งที่เหมือนกัน จึงอาจกล่าวได้ว่า สาระของประวัติศาสตร์เป็นเรื่องขอ

ความหลากหลายและความเปลี่ยนแปลงที่ไม่หยุดนิ่ง การศึกษาประวัติศาสตร์จึงต้องให้ความสำคัญกับลักษณะเด่นของเหตุการณ์แต่ละเหตุการณ์ บุคคลแต่ละบุคคล สถาบันแต่ละสถาบันโดยพยายามหาจุดเด่นหรือลักษณะเฉพาะของสิ่งเหล่านั้น มากกว่าการที่จะจัดเข้าพวกหรือจะเข้ากลุ่มเดียวกัน

นักประวัติศาสตร์ในทฤษฎีประวัติศาสตร์นิยม ที่สำคัญและมีชื่อเสียงตลอดจนมีอิทธิพลต่อนักประวัติศาสตร์และทฤษฎีประวัติศาสตร์ในยุคต่อ ๆ มา คือ โจฮัน กอทฟรีด เฮอร์เดอร์ (Johann Gottfried Herder, 1744-1803) และโลโอโพลด์ วอนน์ รันเก้ (Leopold Von Ranke, 1795-1886)

โดยเฮอร์เดอร์กล่าวว่า หลักสำคัญในการศึกษาประวัติศาสตร์คือ การเข้าถึงจิตใจ (Empathy) หรือ สบิริตของประวัติศาสตร์ในยุคนั้น ๆ อย่างแท้จริง โดยการสวมจิตวิญญาณในอดีต เพื่อจะได้ศึกษาความหมายของยุคในแต่ละยุคซึ่งล้วนแต่มีคุณค่า ด้วยการให้พลังงานทั้งหมดของดวงจิตที่จะสัมผัสกับความคิดและการกระทำของคนในอดีตให้ได้ การศึกษาประวัติศาสตร์จึงต้องใช้ความรู้สึกในการศึกษา เพราะจิตวิญญาณเท่านั้น ที่จะแสวงหาจิตวิญญาณด้วยกันพบ¹ ซึ่งหมายความว่าผู้ศึกษาประวัติศาสตร์จะต้องสร้างบุคลิก สถานที่ และบรรยากาศของประวัติศาสตร์ที่ทำการศึกษาให้ได้ เช่น เมื่อศึกษาถึงประวัติศาสตร์สงคราม จะต้องสร้าง สถานที่ บรรยากาศของการรบ การสร้างจิตวิญญาณของเรเนซองส์ เมื่อศึกษาสมัยของเรเนซองส์ เป็นต้น ดังนั้นการศึกษาประวัติศาสตร์จะต้องสร้างประสบการณ์แห่งอดีต ให้กลับเข้ามาในความรู้สึกนึกคิดของปัจจุบัน ต้องดึงภาพอดีตมาจากแรงบันดาลใจ ต้องมีความซอกซอกใจอดีต เพื่อสร้างชีวิตในอดีตขึ้นมาใหม่ ตลอดจนจะต้องสร้างเงา อากาเรเคลื่อนไหว ความขัดแย้ง ชัยชนะ ภูมิภาค ความยากลำบาก ปัญหา ตัณหา ราคะ และ พลังของสังคม ของอดีตแต่ละส่วนขึ้นมาให้ได้

นอกจากนี้ เฮอร์เดอร์ ยังเน้นการศึกษาประวัติศาสตร์ในรูปแบบของ การพัฒนาสืบเนื่องกันของประวัติศาสตร์มนุษย์ (Continuity) ซึ่งเฮอร์เดอร์เห็นว่า ความสำเร็จที่มนุษย์ทำเอาไว้ในประวัติศาสตร์นั้น ควรพิจารณาได้ว่า เป็นผลผลิตจากยุคก่อนหน้านั้นขึ้นไป "ไม่มีเหตุการณ์ใดในประวัติศาสตร์ที่อาจแยกจากสิ่งที่เกิดขึ้นก่อนหน้านั้นได้โดยเด็ดขาด

¹ สมศักดิ์ ชูโต, ประวัติศาสตร์, "ประวัติศาสตร์". ใน ปรัชญาประวัติศาสตร์. ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และ สุชาติ สวัสดิ์ศรี, บรรณาธิการ. (กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช, 2527), หน้า 12.

เพราะความคิดประการแรกของมนุษย์คนแรกย่อมเกี่ยวเนื่องกันกับความคิดประการสุดท้ายของมนุษย์คนสุดท้ายเสมอ”²

เฮอริเตอร์ ยังเชื่อในความก้าวหน้าของมนุษย์ แต่เฮอริเตอร์เชื่อว่า ความก้าวหน้าของยุคที่มาก่อนย่อมก้าวหน้า น้อยกว่ายุคที่มาทีหลัง ดังนั้น ความก้าวหน้าของเฮอริเตอร์ จึงเป็นเส้นตรงตั้งไปหาจุดสูงสุดและประวัติศาสตร์ในแนวคิดของเฮอริเตอร์เป็นสิ่งที่กำหนดวิถีทางและพัฒนาการแห่งประวัติศาสตร์เอง การศึกษาประวัติศาสตร์ในเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่ง หรือช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งจึงจะต้อง ศึกษาถึงเหตุการณ์หรือช่วงเวลาก่อนหน้านั้นด้วย

ในขณะที่ รันเก้ ซึ่งถือว่าเป็นบิดาแห่งประวัติศาสตร์สมัยใหม่ ได้ศึกษาประวัติศาสตร์อย่างเป็นวิทยาศาสตร์ เขาเห็นว่าการทำความเข้าใจกับอดีตนั้น จะต้องวิเคราะห์หลักฐานชั้นต้นอย่างละเอียด และจะต้องให้หลักฐานทางประวัติศาสตร์พูดด้วยตัวของมันเอง โดยจะต้องปล่อยข้อมูลให้อยู่ในสถานะเดิมมากที่สุด รันเก้กล่าวว่า ประวัติศาสตร์มีหน้าที่แสดงถึงสิ่งที่เกิดขึ้นจริง ๆ ในอดีตเท่านั้น ประวัติศาสตร์ไม่ได้มีหน้าที่ในการแสดงให้เห็นถึงจุดบกพร่องในอดีตหรือตัดสินพิจารณาพิพากษาอดีต(นิธิ เอียวศรีวงศ์,2525)

รันเก้ เชื่อว่าการศึกษาประวัติศาสตร์ไม่มีสิทธิ์ไปตั้งสมมติฐานอันใด ก่อนการบรรยายความจริงและไม่ควรใช้เหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ไปทำนายเหตุการณ์ในอนาคต แต่ควรใช้หลักฐานทางประวัติศาสตร์โดยผ่านขบวนการพิจารณาข้อแตกต่างแยกย่อย(Individualization/Particularization)และมองเห็นคุณค่าของแต่ละข้อแตกต่างที่แยกย่อยนั้นหมายความว่ารูปแบบใดๆที่กำหนดขึ้นในประวัติศาสตร์ถือว่ามีลักษณะเฉพาะ ซึ่งจะเข้าใจได้โดยพิจารณาสถานะแวดล้อม (Context) ของสิ่งนั้น ๆ ก่อนเสมอ

นอกจากนี้ รันเก้ ยังเชื่อว่าการศึกษาประวัติศาสตร์ต้องเน้นให้เห็นถึงความหลากหลายในประวัติศาสตร์ (Historical Diversity) ด้วย เพราะการมองประวัติศาสตร์ที่เหมือนกันหมดย่อมทำให้มองไม่เห็นความจริงจริงๆ หรือความจริงที่แท้จริง (Reality) ในประวัติศาสตร์ได้ การมองข้ามความแตกต่างของเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ จึงเหมือนเป็นการมองข้ามสาระสำคัญของสิ่งนั้นไป โดยการมองหาข้อแตกต่างหรือมองหาคความหลากหลายในประวัติศาสตร์ จะต้องอยู่ภายใต้กระบวนการ generalization โดยการมองหารูปแบบ(Pattern) หรือกฎ (Rule/Laws) หรือคำอธิบายกว้าง ๆ ของปรากฏการณ์อันหลากหลาย การมองประวัติศาสตร์ทั้งในแบบ Individualization และ generalization ของรันเก้ ทำให้เห็นว่าการศึกษา

² หลุยส์ กอตชัลค์.การเข้าใจประวัติศาสตร์:มลบทว่าด้วยระเบียบวิธีวิจัยประวัติศาสตร์.แปลโดย ธิติมา พิทักษ์ไพรวรรณ (กรุงเทพมหานคร:ไทยวัฒนาพานิช,2525),หน้า 27.

ประวัติศาสตร์ต้องอาศัยความแปลกแยกหรือความขัดแย้งเป็นเครื่องนำทาง นั่นคือประวัติศาสตร์มีความหลากหลาย(Diversity) แต่ในขณะเดียวกันก็มีความเป็นเอกภาพหรือความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน(Unity) ด้วย

แนวคิดเกี่ยวกับความเป็นเอกภาพ(Unity) ของรันเก้ นำไปสู่เรื่อง"ความสัมพันธ์แบบสายโซ่"ที่เป็นสากล การศึกษาประวัติศาสตร์ไม่ใช่เป็นแค่เพียงการรวบรวมข้อเท็จจริงอันหลากหลายเท่านั้น เพราะเหตุการณ์อันหลากหลายเหล่านั้น ถูกผสมผสานเข้าด้วยกันและมีความสัมพันธ์กันด้วยนั่นคือ เหตุการณ์หนึ่งย่อมทำให้เกิดอีกเหตุการณ์หนึ่ง ซึ่งเป็นเหตุและผลแก่กันและกัน การศึกษาประวัติศาสตร์จึงต้องศึกษาลำดับแห่งเหตุการณ์ด้วย อาจกล่าวได้ว่าความสัมพันธ์แบบสายโซ่นั้นได้ ผูกพันประวัติศาสตร์ของเหตุการณ์หนึ่งเข้ากับเหตุการณ์หนึ่ง ยุคหนึ่งเข้ากับยุคหนึ่ง และทวีปหนึ่งเข้ากับทวีปหนึ่งได้ อย่างไรก็ตามสาเหตุและผลลัพธ์ในทางประวัติศาสตร์ เป็นเพียงเงื่อนไขที่ทำให้เหตุการณ์หนึ่งเป็นตัวก่อให้เกิดอีกเหตุการณ์หนึ่งเท่านั้น จึงไม่จำเป็นต้องเกิดผลลัพธ์ขึ้นซ้ำอีกครั้งหนึ่งก็ได้ แต่ในขณะเดียวกันผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นนั้น อาจเกิดจากเงื่อนไขของเหตุการณ์หลาย ๆ เหตุการณ์ก็ได้ และรันเก้ยังมีความเห็นว่า "ความคิด" หรือ "จิตวิญญาณ" ย่อมมีอยู่ในยุคนั้นก่อน เพราะเป็นเครื่องกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ ไม่ใช่สภาพแวดล้อมทางพฤติกรรมเป็นผู้กำหนดความคิด หรือจิตวิญญาณของยุคนั้นอีกด้วย

3. ทฤษฎีประวัติศาสตร์แบบวัตถุนิยม (Objective History) หรือ ทฤษฎีประวัติศาสตร์แบบมาร์กซ์ซิสต์ (Marxist History)

ทฤษฎีประวัติศาสตร์แนวนี้เป็นทฤษฎีที่พยายามทำประวัติศาสตร์ให้เที่ยงธรรมมากที่สุด เป็นการประยุกต์ใช้ความคิดวัตถุนิยมในการศึกษา การเปลี่ยนแปลงของมนุษย์ โดยแนวคิดวัตถุนิยมนี้ มาจากแนวคิดของลัทธิ "มาร์กซ์ซิสต์" โดยคาร์ล มาร์กซ์ ซึ่งเป็นนักปรัชญาในศตวรรษที่ 19 มาร์กซ์สร้างทฤษฎีนี้มาจากความเชื่อในความสำคัญทางด้านวัตถุ มาร์กซ์กล่าวว่า วิวัฒนาการของสังคมจะต้องอยู่ภายใต้กรอบอำนาจทางเศรษฐกิจของสังคมนั้น ซึ่งในการที่มาร์กซ์ชี้ให้เห็นถึง ความสำคัญทางด้านวัตถุที่มีต่อประวัติศาสตร์นั้น ทำให้เกิดความเชื่อในอำนาจทางเศรษฐกิจว่า เป็นสิ่งดลบันดาลวิวัฒนาการของมนุษย์ทั้งหมด นั่นคืออำนาจทางเศรษฐกิจเท่านั้นที่ควบคุมทิศทางของประวัติศาสตร์ การกระทำและความคิดต่าง ๆ ของมนุษย์

อาจกล่าวได้ว่า มนุษย์ได้สร้างกิจกรรมต่าง ๆ ขึ้นตามสภาพวัตถุที่พวกเขาอาศัยอยู่ แต่ไม่ได้สร้างขึ้นตามความพอใจ หรือสร้างขึ้นตามใจชอบ เพราะจะต้องขึ้นอยู่กับปัจจัยที่แวดล้อมด้วย โดยเฉพาะเงื่อนไขทางเศรษฐกิจ ดังนั้นสาเหตุสำคัญของการเปลี่ยนแปลงทางประวัติศาสตร์ จึงเกิดขึ้นจากพฤติกรรมทางเศรษฐกิจของมนุษย์และการเปลี่ยนแปลงนี้จะสิ้นสุดลง

ก็ต่อเมื่อ การต่อสู้ระหว่างชนชั้นหมดสิ้นไปด้วยชัยชนะของชนชั้นกรรมกร และกลายเป็นสังคมที่ไม่มีชนชั้นอีกต่อไป(สมศักดิ์ ชูโต,2527 และ สุกัญญา สุดบรรทัด,2544)

4. ทฤษฎีประวัติศาสตร์แบบแนวคิดในสกุลโรแมนติกิซึม (Romanticism History)

ทฤษฎีประวัติศาสตร์แนวนี้จะเน้นที่การนับถือในอดีต ด้วยความเชื่อที่ว่าอดีตไม่ใช่เป็นเพียงสิ่งที่น่าศึกษาเท่านั้น แต่อดีตยังแฝงไว้ด้วยความดี ความงาม ที่ดำรงความเป็นชาติเอาไว้ และ อดีตยังเป็นข้อเท็จจริงที่ไม่อาจทำลายได้ การศึกษาเรื่องราวในอดีตจึงเน้นที่การศึกษาจากเอกสารชั้นต้นเป็นสำคัญ

ในขณะที่เดียวกันทฤษฎีประวัติศาสตร์แนวนี้ยังเน้นในความหลากหลายแห่งประวัติศาสตร์ (Historical Diversity) ด้วย ดังนั้นการศึกษาประวัติศาสตร์ก็คือการหาข้อแตกต่างทางประวัติศาสตร์ ด้วยการเข้าถึง และ เห็นใจในเหตุการณ์ หรือ เรื่องราวทางประวัติศาสตร์ หมายถึง การเปรียบเทียบความคิด และ ประสบการณ์ของตัวเองให้เหมือนกับคนในอดีต รวมทั้งจะต้องมี อารมณ์ และ ความรู้สึกร่วมกับคนในอดีตให้ได้ จึงจะทำให้สามารถเข้าใจ และ เข้าถึงอดีตตามที่เป็นจริงได้ ซึ่งการเปรียบตัวเอง และ ทำให้ตัวเองเหมือน หรือ อย่างน้อยที่สุดก็ใกล้เคียงกับคนในอดีตได้ดีที่สุดก็คือ การศึกษา และ ทำความเข้าใจกับเอกสารชั้นต้นอย่างละเอียด ลึกซึ้ง เพราะเอกสารชั้นต้นจะนำไปสู่หลักฐาน และ ข้อมูลที่แท้จริงทางประวัติศาสตร์ได้ (นิธิ เอียวศรีวงศ์,2525)

5. ทฤษฎีประวัติศาสตร์แบบใหม่ (New History)

ทฤษฎีประวัติศาสตร์แนวนี้ได้ปฏิรูปการศึกษาประวัติศาสตร์ใหม่ เนื่องจากความคิดที่ว่าการศึกษาประวัติศาสตร์ที่ดีที่สุดไม่ใช่เฉพาะแต่การศึกษาด้วยวิธีการ หรือ วิธีคิดในทางประวัติศาสตร์ล้วนๆ หรือ ศึกษาประวัติศาสตร์แบบวิทยาศาสตร์อย่างที่ผ่านมามีเท่านั้น แต่การศึกษาประวัติศาสตร์จะต้องศึกษาร่วมกับศาสตร์อื่นๆด้วย โดยเฉพาะสาขาวิชาทางสังคมศาสตร์ และ มนุษยศาสตร์ เพราะประวัติศาสตร์มีความจำเป็นที่จะต้องพึ่งสาขาวิชาทางสังคมศาสตร์ และ มนุษยศาสตร์เช่นเดียวกับการที่ประวัติศาสตร์พึ่งพาโบราณคดี และ วิทยาศาสตร์ (วนิดา ตรงยางกูร,2519)

การศึกษาประวัติศาสตร์ คือ การศึกษาอารยธรรมในแต่ละยุคในอดีต เพื่อศึกษา และ ทำความเข้าใจกับสถาบันทางสังคม และ สภาพทางสังคมในปัจจุบันได้ ดังนั้นในการที่จะศึกษา และ ทำความเข้าใจในประวัติศาสตร์ได้นั้นจึงจะต้องขยายขอบเขตของประวัติศาสตร์ให้ครอบคลุมถึงกิจกรรมต่างๆของมนุษย์ทั้งหมด ทำให้มีความจำเป็นที่จะต้องอาศัยสาขาวิชาทางสังคมศาสตร์ และ มนุษยศาสตร์ต่างๆ ในการศึกษาประวัติศาสตร์ด้วย เช่น สังคมวิทยา

มานุษยวิทยา รัฐศาสตร์ จิตวิทยา ภูมิศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ นิติศาสตร์ วรรณคดี ปรัชญา เป็นต้น (วนิดา ตรงยางกูร,2519)

โดยในการศึกษาประวัติศาสตร์ หรือ เหตุการณ์ และ เรื่องราวต่างๆทางประวัติศาสตร์ในปัจจุบันมีแนวโน้มที่จะเข้าไปสัมพันธ์กับสาขาวิชาทางสังคมศาสตร์ และ มนุษยศาสตร์มากขึ้น ในการใช้ข้อมูลเฉพาะทางมาประกอบการศึกษา และ ทำความเข้าใจกับประวัติศาสตร์ให้ลึกซึ้งมากขึ้น เช่น ประวัติศาสตร์ของเมือง ประวัติประวัติศาสตร์รถไฟ ประวัติศาสตร์ธุรกิจ ประวัติศาสตร์เรื่องราคา ประวัติศาสตร์ความคิดทางสังคม ประวัติศาสตร์ ในความสูญเสียทางเศรษฐกิจและสังคมอันเนื่องจากสงคราม ประวัติศาสตร์และพัฒนาการ ของสถาบันระหว่างประเทศ ประวัติศาสตร์วรรณคดี ประวัติศาสตร์ศิลปะ เป็นต้น ซึ่งกฎเกณฑ์ ทางสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์จะสามารถช่วยอธิบายเรื่องความสัมพันธ์เชิงเหตุผล ในบรรดาปรากฏการณ์ต่าง ๆ ทางประวัติศาสตร์ได้(ฉติมา พิทักษ์ไพรวรรณ,2524)

ในขณะที่เดียวกันในการศึกษาและทำความเข้าใจในประวัติศาสตร์ ไม่ใช่เฉพาะแต่ การใช้ข้อมูลและวิธีการทางสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์เท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงการใช้หลักการ ทางนิรุกติศาสตร์ ภาษาศาสตร์ และหลักการทางสถิติ ร่วมอีกด้วย

อาจจะกล่าวได้ว่าประวัติศาสตร์ ไม่ใช่การศึกษาแต่เพียงเหตุการณ์ทาง ประวัติศาสตร์ หรืออาศัยหลักการทางโบราณคดีและวิทยาศาสตร์เท่านั้น แต่การศึกษา ประวัติศาสตร์จำเป็นต้อง เข้าไปเกี่ยวข้องและสัมพันธ์กับสาขาวิชาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ใน ทุก ๆ ด้านด้วย เพราะประวัติศาสตร์เป็นเรื่องราวของมนุษย์ที่เกิดจากพฤติกรรมและกิจกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ รวมไปถึงความคิดของมนุษย์ที่ประกอบสร้างโดยมนุษย์ ดังนั้นในการศึกษาทาง ประวัติศาสตร์จึงไม่อาจแยกจากศาสตร์อื่นๆได้ โดยเฉพาะสาขาวิชาทางสังคมศาสตร์ และ มนุษยศาสตร์

โดยในการวิจัยครั้งนี้จะนำแนวคิดทางประวัติศาสตร์แบบประวัติศาสตร์นิยม หรือ แบบฮิสตอริซิซึม และ ทฤษฎีประวัติศาสตร์แบบใหม่มาให้เป็นกรอบในการพิจารณา เนื่องจากงาน วิจัยครั้งนี้เป็นการวิเคราะห์การแสดงออกทางวาทกรรม ผลของการแสดงออกทางวาทกรรม และ ปัจจัยต่างๆที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการแสดงออกของวาทกรรมในการเคลื่อนไหว ของกระแสตรีนิยมที่ปรากฏในนิตยสารสตรีตั้งแต่พ.ศ.2449-พ.ศ.2517 ซึ่งมีความจำเป็นจะต้อง ทำความเข้าใจ และ ศึกษาถึงการเคลื่อนไหวของกลุ่มสตรีในช่วงเวลาดังกล่าวอย่างละเอียดลึกซึ้ง กรอบแนวคิดทางประวัติศาสตร์แบบประวัติศาสตร์นิยมที่เน้นการเข้าถึงจิตวิญญาณทาง ประวัติศาสตร์ และ การศึกษาความสัมพันธ์ ความเกี่ยวเนื่องกันของเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ หรือ การศึกษาประวัติศาสตร์แบบสายโซ่จะช่วยให้สามารถเข้าใจถึงการเคลื่อนไหวของกลุ่มสตรี

และ เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนไหวของกลุ่มสตรีและ สามารถนำข้อมูล มาใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้ ในขณะที่เดียวกันในวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเกี่ยวกับสื่อนิยายสารคดีจึง มีความจำเป็นจะต้องใช้หลักการของสาขาวิชาอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับสาขาวิชาสังคมศาสตร์ และ มนุษยศาสตร์ นั่นคือหลักทฤษฎีทางนิเทศศาสตร์ และ สังคมวิทยา ตามแนวคิดหลักของ ทฤษฎีทางประวัติศาสตร์แบบใหม่อีกด้วย

2.ทฤษฎีสตรีนิยม (Feminist Theory)

ทฤษฎีสตรีนิยม มาจากศัพท์ภาษาอังกฤษว่า Feminist หรือ Feminism ซึ่งเดิมเป็น ภาษาฝรั่งเศสว่า Feminin เกิดขึ้นครั้งแรกในทวีปยุโรปเมื่อ ค.ศ.1850 (กนกพร ศรีอ่อนเที่ยง,2540)เป็นกระแสแนวความคิดที่ตระหนักถึงปัญหาความไม่เท่าเทียมกัน ทางเพศ และมีวัตถุประสงค์เพื่อที่ให้สิทธิ และ ความเสมอภาคทางเพศเกิดขึ้นในสังคม และ กระแสแนวความคิดนี้ได้ขยายไปสู่ประเทศต่างๆทั่วโลกรวมทั้งประเทศไทย ซึ่งถือเป็นองค์ประกอบ ที่สำคัญในการต่อสู้เพื่อสิทธิสตรี หรือ เพื่อปลดปล่อยสตรีเพศ โดยมีผู้ให้ความหมายของคำว่า สตรีนิยม หรือ Feminism ไว้ในลักษณะต่างๆได้แก่

ฉลาดชาย รมิตานนท์ (2537) อธิบายว่า สตรีนิยมหมายถึง อุดมการณ์ของ การปฏิวัติเพื่อปลดปล่อยสตรี

ในขณะที่ ซีโมน เดอ โบวัวร์ (Simone de Beauvoir:1949) นักสตรีนิยม ชาวฝรั่งเศสกล่าวว่า สตรีนิยมหมายถึง ผู้หญิง หรือ ผู้ชายก็ได้ที่ต่อสู้เพื่อเปลี่ยนแปลงสถานภาพ ของสตรี

ส่วนจิริติ ดิงศภทิพย์ (2526) กล่าวว่า สตรีนิยมคือ ทศนะที่มองความสัมพันธ์ ระหว่างชายหญิงว่าเป็นความสัมพันธ์ที่ขัดแย้ง และ ฝ่ายหญิงเป็นฝ่ายมีเสียเปรียบ และ พยายามที่จะวิเคราะห์แสวงหาความเข้าใจในลักษณะ ต้นตอ และ พัฒนาการของความสัมพันธ์ดังกล่าวด้วย หรือ กล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าสตรีนิยม คือ ทศนะที่พิจารณาโลก และ สังคม ซึ่งเริ่มจากจุดยืน ที่ว่าผู้หญิงเป็นมนุษย์ที่พึงได้รับการยอมรับในความเป็นมนุษย์โดยสมบูรณ์ และ มีสิทธิที่จะ มีส่วนร่วมในงาน และ กิจกรรมต่างๆที่สร้างสรรค์ทั้งหมด

เช่นเดียวกับวาเลอรี บริสัน (Valerie Bryson : 1993) ที่ได้ให้ทศนะเกี่ยวกับ สตรีนิยมว่า เป็นแนวคิดในการสร้างความรู้โดยมีผู้หญิงเป็นศูนย์กลางของการศึกษา และ เข้าใจ ธรรมชาติ ตลอดจนสาเหตุของการกดขี่ และ เอาเปรียบผู้หญิงในสังคมที่ผู้ชายเป็นใหญ่

หรือ มีอำนาจเหนือผู้หญิง นอกจากการแสวงหาความรู้เกี่ยวกับความไม่เท่าเทียมกัน และ การกดขี่ที่มีรากฐานมาจากเพศสภาพแล้ว สตรีนิยมยังมุ่งเน้นที่จะเสนอแนวทางในการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางอำนาจระหว่างเพศชาย และ เพศหญิงด้วย

ในขณะเดียวกันชลิตาภรณ์ ส่งสัมพันธ์ (2542) กล่าวว่า สตรีนิยมเป็นทั้ง แนวพินิจ และ ทฤษฎีในการทำความเข้าใจปรากฏการณ์การกดขี่ทางสังคม และ เป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญในการต่อสู้เพื่อที่จะเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ทางสังคมที่มีลักษณะการเอาัดเอาเปรียบทางเพศอยู่

สำหรับสแตนลีย์ และ ไวส์ (Stanley and Wise,1993) มองว่า สตรีนิยมเป็นเรื่องของการศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับผู้หญิง โดยผู้หญิง และ เพื่อผู้หญิง

นอกจากนี้โคทม อาริยา (2526) กล่าวว่า สตรีนิยมหมายถึง แนวคิดที่จะทำให้สตรีมีโอกาส มีความเสมอภาค และมีเสรีภาพในสังคมมากขึ้น

และกรวิภา บุญชื้อ (2538) ได้แสดงความเห็นว่า แนวคิดสตรีนิยมเป็นการรวบรวมทฤษฎีทางสังคมต่างๆ ซึ่งอธิบายถึงสาเหตุของการกดขี่สตรีในสังคม และ ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างหญิง-ชาย การเคลื่อนไหวของนักสตรีนิยม หรือ นักสิทธิสตรี จึงเป็นการเคลื่อนไหวของกลุ่มบุคคลที่พยายามจะแก้ไขปัญหาการตกเป็นเบี้ยล่างของผู้หญิง และ นักสิทธิสตรียังเป็นพลังทางสังคมที่มุ่งจะเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ระหว่างหญิง-ชาย เพื่อยกระดับฐานะของสตรีให้ดีขึ้น ซึ่งแนวคิดในการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์เชิงอำนาจดังกล่าวมีหลายระดับตั้งแต่การปฏิรูปไปจนถึงการเปลี่ยนแปลงระบบทางสังคมทั้งระบบ

จากทัศนะต่างๆข้างต้นทฤษฎีสตรีนิยม จึงมีความเชื่อที่สำคัญ ได้แก่ (สแตนลีย์ ไวส์ และ จูดีส แกรันท์:1993 อ้างใน ชลิตาภรณ์ ส่งสัมพันธ์ : 2542)

1.ผู้หญิงถูกกดขี่ ถูกเอาัดเอาเปรียบในสังคมที่ผู้ชายเป็นใหญ่ และ ปรากฏการณ์การถูกกดขี่ของผู้หญิงนี้เป็นสากลซึ่งเกิดขึ้นในทุกสังคม

2.ผู้หญิงถูกกดขี่ เพราะเป็นผู้หญิง โดยผู้ชายเป็นผู้กดขี่ หรือ ผู้กระทำและ ผู้หญิงเป็น "เหยื่อ" ผู้ถูกกระทำในโครงสร้างทางอำนาจที่ผู้ชายเป็นใหญ่

3.ปัญหาของผู้หญิงที่เป็นผลมาจากการกดขี่ การเอาัดเอาเปรียบที่ดูเหมือนว่าจะเป็นเรื่องส่วนตัวนี้ ..ที่จริงแล้วเป็นเรื่องของการเมือง (The personal is political) เพราะการกดขี่ผู้หญิงเป็นผลมาจากความสัมพันธ์เชิงอำนาจ หรือ โครงสร้างที่ผู้ชายมีอำนาจเหนือผู้หญิง และ ควบคุมผู้หญิง ดังนั้นปัญหาของผู้หญิงที่ถูกมองว่าเป็นเรื่องส่วนตัวจึงเป็นเรื่องการเมืองด้วย และ มีความสำคัญเช่นเดียวกับประเด็นที่ผู้ชายมองว่าการเมืองเป็นเรื่องที่เป็นทางการ

4. ประสบการณ์ส่วนตัวของผู้หญิงเป็นหลักฐานที่ชี้ให้เห็นถึงการดำรงอยู่ของการเอารัดเอาเปรียบ ดังนั้นแนวคิดสตรีนิยมจึงเน้นการสร้างความรู้โดยใช้ประสบการณ์ และความเข้าใจของผู้หญิงเป็นฐาน

5. สร้างจิตสำนึกใหม่ที่ถูกต้องให้ผู้หญิงโดยให้ผู้หญิงมองโลกมอง และความเป็นจริงใหม่ เพื่อที่จะเข้าใจถึงการถูกกดขี่ที่ตนเองได้รับและ ยังเป็นฐานอำนาจในการเปลี่ยนแปลง หรือ ต่อสู้กับการถูกกดขี่นั้นได้

โดยทฤษฎีสตรีนิยมมีสาระที่สำคัญ ได้แก่ (วิชาสินี พิพิธกุล : 2544)

1. เน้นการถกเถียงที่มีผู้หญิงเป็นศูนย์กลาง

2. ชี้ให้เห็นมายากล (มายาคติ) ที่อยู่เบื้องหลังการกล่าวอ้างความเป็นสากล ซึ่งมีลักษณะ แบบพหุลักษณะ หรือ แบบแบ่งขั้ว (Dualism) และ แบบลำดับชั้นทางเพศ (Sexual Hierarchy) เพราะแนวคิดสตรีนิยมไม่เชื่อเรื่องการแบ่งขั้ว และการจัด หรือการแบ่งลำดับชั้นทางเพศ

3. เปิดพื้นที่ในการวิเคราะห์ด้วยการทำให้เรื่องของผู้หญิงจากเรื่องครอบครัว ขยายไปสู่เรื่องของการเมือง หรือ ทำให้เรื่องส่วนตัวของผู้หญิงกลายเป็นเรื่องสาธารณะ เป็นเรื่องของงานวิชาการ หรือ เรื่องของการวิจัยทางวิชาการ

4. สตรีนิยมเป็นเรื่องของการเมือง หรือ กลยุทธ์การต่อสู้เพราะมุ่งยุติการกดขี่ และการเหยียดเพศ มีลักษณะวิพากษ์ ริเริ่ม และ มุ่งสร้างสิ่งใหม่ ยอมรับในทางเลือกใหม่ ความแตกต่าง และ ความหลากหลาย ตระหนักในปฏิสัมพันธ์ของชนชั้น (Class) เชื้อชาติ (Race) และ เพศสภาพ (Gender) และ ประยุกต์ทฤษฎีเข้ากับแนวปฏิบัติที่นำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงในสังคม

5. จุดยืนทางการเมืองของสตรีนิยม คือ ทำทนายวิธิตดกระแสหลักที่ผลักดันผู้หญิงจากศูนย์กลาง ใช้ประโยชน์ในเชิงกลยุทธ์จากทุกแนวคิดของสตรีนิยม ยืนยันความแตกต่าง และ ความหลากหลายของผู้หญิง ปฏิเสธลำดับชั้นทางชนชั้น เชื้อชาติ และ เพศสภาพ และ เชื่อถือใน " The personal is political " นั่นคือ เรื่องส่วนตัว เรื่องของบุคคล ถือเป็นเรื่องของการเมือง ที่เน้นจากการมองผู้หญิงเป็นศูนย์กลาง

สำนักนักคิดของทฤษฎี หรือ กลุ่มสตรีนิยม

จากแนวคิดหลักของสตรีนิยม ทำให้สามารถแบ่งสำนักคิดของทฤษฎี หรือ กลุ่มสตรีนิยม ซึ่งจะใช้เป็นกรอบในการวิจัยครั้งนี้ สามารถแบ่งได้ดังต่อไปนี้

1.สตรีนิยมแบบเสรีนิยม (Liberal Feminism)

สตรีนิยมแนวคิดนี้ไม่เห็นด้วยกับการแบ่งบทบาทตามเพศที่มีอยู่มากเกินไปในสังคม (Sex-role Stereotype) เพราะทำให้เกิดความไม่ยุติธรรมต่อเพศหญิงเป็นอย่างมาก โดยมีความเชื่อว่าผู้ชายผู้หญิงไม่ได้มีความแตกต่างกันทางเพศสภาพ และ ไม่ได้มีความแตกต่างกันในเรื่องของความสามารถ แต่สิ่งที่ทำให้เพศหญิง-เพศชายมีความแตกต่างกัน คือการกำหนดบทบาท ชาย และ หญิงด้วยการปลูกฝัง ชัดเกล้า และ อบรมบ่มเพาะทางสังคม การจำกัดบทบาทของผู้หญิงโดยอาศัยเส้นแบ่งทางเพศแบบมีอคติ ตลอดจนตามความเชื่อ ประเพณี และ กฎหมาย จึงเป็นเรื่องที่ไม่เป็นธรรมต่อผู้หญิง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจำกัดพื้นที่ให้ผู้หญิงอยู่แต่ในบ้าน หรือ การผลักให้ผู้หญิงออกไปจากปริมาตรสาธารณะ หรือ พื้นที่ของผู้ชายเป็นการไม่ยุติธรรมกับผู้หญิงเป็นอย่างมาก เพราะผู้หญิงไม่ใช่วัตถุที่จะถูกจัดวาง หรือนำไปตั้งไว้ที่ใดก็ได้ แต่ผู้หญิงนั้นอยู่ในฐานะมนุษย์เช่นเดียวกับผู้ชาย การปิดกั้น และ กีดกันผู้หญิงจะทำให้ผู้หญิงขาดโอกาสในการพัฒนา และ แสวงหาผลประโยชน์ได้ในลักษณะเดียวกับผู้ชาย(พรพิไล ฅม้งรักษ์สัตว์,2528)

ในฐานะที่ผู้หญิงเป็นมนุษย์เช่นเดียวกับผู้ชาย ผู้หญิงจึงเป็นปัจเจกชนที่ควรได้รับเสรีภาพบนพื้นฐานเดียวกันกับผู้ชาย และ ควรที่จะผลักดันผู้หญิงให้เข้าไปสู่พื้นที่สาธารณะ หรือ ปริมาตรสาธารณะ (Public Sphere) เพราะฉะนั้นถ้าผู้หญิงอยากออกไปทำงานนอกบ้าน หรือ ปรารถนาที่จะประกอบอาชีพใดก็ตาม จึงไม่ควรถูกกีดกันเพราะความเป็นเพศหญิง ผู้หญิงควรที่จะได้รับการตัดสินเป็นบุคคลที่มีความสามารถในการประกอบอาชีพได้เหมือนผู้ชาย รวมทั้งผู้หญิงยังควรที่จะมีสิทธิเท่าเทียมกับผู้ชายในทุกๆด้านทั้งทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และ ทางกฎหมายตลอดจนควรมีความรับผิดชอบเท่าเทียมกันด้วย

นอกจากนี้สตรีนิยมแบบเสรีนิยมยังปฏิเสธทัศนะบุรุษนิยมที่ว่า ความอ่อนแอของผู้หญิงควรจะได้รับ ความคุ้มครองจากผู้ชาย ถึงแม้ว่าผู้หญิง และผู้ชายจะแตกต่างกันบ้าง แต่ก็ไม่ใช่สาระสำคัญในการจำกัด การลดความสำคัญ และ ลดคุณค่าทางเพศไป ผู้หญิงจึงควรมีอิสระ มีเสรีภาพ และ สามารถพึ่งพาตัวเองได้ ตลอดจนสามารถหาเลี้ยงครอบครัวได้เช่นเดียวกับผู้ชาย ในขณะที่ผู้ชายควรที่จะรับผิดชอบในการเลี้ยงดูบุตร และ หันกลับมาช่วยงานบ้านมากขึ้น อย่างไรก็ตามสตรีนิยมในแนวนี้มีความเชื่อว่าค่าความเสมอภาคระหว่างผู้หญิง กับ ผู้ชาย รวมทั้ง การต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่ง " อิสรภาพของสตรี " นั้นสามารถเกิดขึ้นได้ภายใต้กรอบสังคมที่เป็นอยู่ โดยที่ไม่จำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ และ สังคม หรือ ระบบที่มีอยู่แต่อย่างใด และ ไม่ได้คิดว่าผู้หญิงทุกคนจะต้องได้รับการปลดปล่อยพร้อมๆกัน และ ยังเชื่อว่าการปลดปล่อยผู้หญิงก็เท่ากับเป็นการปลดปล่อยผู้ชายด้วยเพราะถ้าผู้หญิงสามารถทำงานของผู้ชายได้ ผู้ชายก็สามารถทำงานของผู้ชายได้เช่นเดียวกัน รวมทั้งยังเป็นรับผิดชอบในการทำงานร่วมกันกันได้

เช่น ผู้หญิงช่วยผู้ชายหาเลี้ยงครอบครัว และ ผู้ชายช่วยงานบ้าน หรือ ช่วยแบ่งเบาภาระหน้าที่ในบ้านของผู้หญิง เป็นต้น(พรพิไล ถม้งรักษ์สัตว์,2528)

ดังนั้นแนวทางการต่อสู้ของสำนักทฤษฎี หรือ กลุ่มสตรีนิยมจึงเน้นที่การต่อสู้ผ่านทางกฎหมาย เพื่อให้สังคมเปิดโอกาสให้แก่ผู้หญิงในด้านต่างๆมากขึ้น ทั้งโอกาสทางการศึกษา โอกาสในการประกอบอาชีพ โอกาสทางการเมือง รวมไปถึงการพัฒนา และ ปรับปรุงสตรีให้มีคุณภาพ และมีศักยภาพที่ดีขึ้นด้วย

2.สตรีนิยมแบบมาร์กซิส (Marxist Feminism)

สตรีนิยมแนวนี้มีหลักการสำคัญที่ว่า การเอาใจเอาเปรียบทางเพศจะเกาะเกี่ยวอยู่กับระบบชนชั้น นั่นคือ การกดขี่ทางชนชั้น และ ความไม่เท่าเทียมกันทางเพศมีความสัมพันธ์กันอย่างแยกกันไม่ออก ดังนั้นจึงมีความจำเป็นจะต้องเปลี่ยนแปลงสังคมให้ปราศจากชนชั้น เพื่อให้สถานการณ์การถูกกดขี่ที่สตรีได้รับหมดไป ในขณะที่เดียวกันผู้หญิงควรมีตัวตน และมีบทบาทในระบบเศรษฐกิจด้วย เพราะถือว่าทุกคนในสังคมล้วนแต่เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตทั้งสิ้น เพราะฉะนั้นทั้งผู้หญิง และ ผู้ชายจึงควรมีผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจร่วมกันด้วยการที่จะทำให้ผู้หญิง และ ผู้ชายจะได้รับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจได้อย่างเท่าเทียมกัน คือ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้าง หรือ ระบบเศรษฐกิจใหม่ด้วยการนำผู้หญิงเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจ ด้วยการเปิดประตูบ้านให้ผู้หญิงได้มีโอกาสออกไปทำงานนอกบ้าน หรือ มีส่วนร่วมในการผลิตของสังคม เพื่อให้ผู้หญิงมีอิสระจากการพึ่งพาผู้ชายทางเศรษฐกิจ และ ผู้หญิงก็จะสามารถอยู่ในสังคมได้โดยไม่ต้องตกเป็นทาสของผู้ชายอีกต่อไป(จิริติ ดิงศภัทย์ และ อมรสิริ สันต์สุริตกุล,2526)

สตรีนิยมแบบมาร์กซิสเชื่อว่า งานบ้าน หรือ การเลี้ยงดูบุตรเป็นแรงงานที่ไม่ได้ค่าตอบแทน เป็นการใช้แรงงานนอกระบบเศรษฐกิจ ผู้หญิงจึงเหมือนถูกตัดขาดจากกิจกรรมทางเศรษฐกิจกลายเป็นแค่สมบัติชิ้นหนึ่งของสามีเท่านั้น ผู้หญิงจึงจะต้องมีบทบาทในระบบเศรษฐกิจแต่ในขณะที่เดียวกันผู้หญิงต้องมีอิสระ และมีอำนาจทางเศรษฐกิจเท่าเทียมกับผู้ชายด้วย นั่นคือ ผู้หญิงจะต้องไม่ใช่แรงงานเสริม หรือ ถูกเอาเปรียบในระบบเศรษฐกิจจากการครอบงำของระบบชนชั้น ด้วยการถูกกีดกันในการประกอบอาชีพ หรือ ได้ค่าจ้างที่ต่ำกว่าผู้ชายในการทำงานที่เท่ากัน เพราะตราบไต่ที่ผู้หญิงยังไม่มีอิสระ และ ยังถูกกดขี่ ถูกเอาใจเอาเปรียบทางเศรษฐกิจ ผู้หญิงก็จะไม่กล้าดิ้นรนให้เป็นอิสระจากการครอบงำทางเพศได้(จิริติ ดิงศภัทย์ และ อมรสิริ สันต์สุริตกุล,2526)

ดังนั้นสตรีนิยมแบบมาร์กซิสจึงเน้นที่การล้มล้าง หรือ ทำลายระบบชนชั้น และ กรรมสิทธิ์ของบุคคลให้หมดไป เพราะเชื่อว่าเสรีภาพของสตรีไม่ใช่แค่เพียงการปราศจากการกีดกัน

ผู้หญิงออกไปจากปริมลทลสาธาณะ และ ระบบเศรษฐกิจเท่านั้น แต่จะต้องเป็นการปราศจากการถูกกดขี่ทางเศรษฐกิจ และ ระบบชนชั้นด้วยจึงจะสามารถปลดปล่อยผู้หญิงอย่างแท้จริงได้

3.สตรีนิยมแบบหัวรุนแรง หรือ แบบหัวก้าวหน้า (Radical Feminism)

สตรีนิยมแนวนี้เน้นที่ความสำคัญของ " สงครามระหว่างเพศ " ซึ่งแตกต่างจากสตรีนิยมแนวมาร์กซิสต์ที่เน้น " สงครามระหว่างชนชั้น " เนื่องจากเชื่อว่าการกดขี่สตรีเพศมาจากรากเหง้าของระบบชายเป็นใหญ่ที่ไม่สามารถหมดไปได้ในระบบสังคมนิยม แต่การกดขี่ทางเพศจะหมดไปได้จะต้องล้มล้างระบบชายเป็นใหญ่ทั้งระบบ ทั้งระบบการเมือง เศรษฐกิจ และ สังคม ทั้งนี้เพราะระบบบิดาตุลาธิปไตย หรือ ระบบการถืออำนาจชายเป็นใหญ่นั้นมีลักษณะการกดขี่สตรีเพศที่สำคัญ คือ³

- ในทางประวัติศาสตร์ ผู้หญิงเป็นคนกลุ่มแรกที่ถูกเอาเปรียบ
- การเอาเปรียบผู้หญิงทั้งทางตรง และ ทางอ้อมมีอยู่ในสังคมทุกสังคม
- การเอาเปรียบผู้หญิงเป็นรูปแบบที่ถาวรที่สุด แม้จะยกเลิกระบบชนชั้นไปแล้ว

เช่น ประเทศคอมมิวนิสต์ แต่การเอาเปรียบผู้หญิงก็ยังคงดำรงอยู่

- ระบบพ่อเป็นใหญ่สร้างความทุกข์ยากอย่างมหาศาลให้แก่ผู้หญิง โดยที่ผู้หญิงอาจจะไม่รู้ตัวเนื่องจากการถูกครอบงำมาเป็นช่วงระยะเวลาอันยาวนานในประวัติศาสตร์

- การเอาเปรียบผู้หญิงจะนำไปสู่การเอาเปรียบในเรื่องอื่นๆด้วยไม่ว่าจะเป็นเรื่อง ชนชั้น เชื้อชาติ อายุ ฯลฯ

ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องปฏิวัติทางเพศ (Sex Revolution) โดยเป็นการปฏิวัติอย่างมีเอกเทศในการแสวงหาหนทาง และ วิธีการปลดปล่อยตนเองจากโครงสร้างทางสังคมที่มีแบ่งเพศชายเพศหญิง หรือ ทำให้เส้นแบ่งความเป็นเพศชาย เพศหญิง หรือ เส้นแบ่งบทบาทของเพศชาย เพศหญิงสลายไปโดยเฉพาะทางชีววิทยาเพราะว่าผู้หญิงต้องมีลูกจึงทำให้ผู้หญิงอ่อนแอกว่าจึงต้องขึ้นอยู่กับผู้ชายทางแรงงานร่างกายเพื่อความอยู่รอด เพราะฉะนั้นผู้หญิงจึงต้องเอาชนะเรื่องการมีลูกให้ได้ เช่น การคุมกำเนิด การตั้งครรรภ์นอกมดลูก เป็นต้น แต่อย่างไรก็ดีการปฏิวัติทางเพศไม่ใช่แค่เพียงการทำให้บทบาททั้งของเพศชายเพศหญิงหมดไปเท่านั้น การปฏิวัติทางเพศ หรือ การมีเสรีภาพทางเพศที่แท้จริงก็คือการล้มล้างระบบบทบาททางเพศทั้งหมดด้วยตั้งแต่ การมีลูก การแต่งงาน ตลอดจนการยอมรับความสัมพันธ์ทางเพศในรูปแบบต่างๆ ทั้งการมีความสัมพันธ์ทางเพศก่อนแต่งงาน การมีความสัมพันธ์ระหว่าง

³ กาญจนา แก้วเทพ. ศาสตร์ และ สืบ แห่งวัฒนธรรมศึกษา(กรุงเทพมหานคร:บริษัท เอ็ดดิสันเพรสโปรดักส์ จำกัด, 2544), หน้า 486.

เพศเดียวกัน ไม่ว่าจะเป็นความสัมพันธ์ระหว่างเพศชาย กับ เพศชาย และ ความสัมพันธ์ระหว่างเพศหญิง กับ เพศหญิง นั้นหมายถึงจะไม่มี การแบ่งแยกเพศใดๆในสังคมอีกต่อไป หรือ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ สังคมแห่งการปลดปล่อยทางเพศที่แท้จริงก็คือ สังคมที่ไม่ได้เป็นของเพศใดเพศหนึ่ง แต่เป็นของทุกเพศในสังคม และ เป็นสังคมที่มีความหลายหลายทางเพศไม่ได้มีเฉพาะแต่เพศชาย เพศหญิงเท่านั้น เพราะความเสมอภาค และเสรีภาพที่แท้จริงในสังคมจะต้องไม่ให้ความสำคัญต่อการเอา “ เพศ ” มาเป็นเครื่องกำหนดสภาพภาพ และ บทบาท หน้าที่ ตลอดจนคุณค่า และ คุณสมบัติของคนในสังคมเพราะถือว่าเป็นการลดเกียรติ ลดศักดิ์ศรี และ ลดคุณค่าความเป็นมนุษย์ลงไปอย่างสิ้นเชิง(พรพิไล ถ่มังรักษ์สัตว์,2528)

4.สตรีนิยมแบบสังคมนิยม (Social Feminism / Socialist Feminism)

สตรีนิยมแนวนี้เชื่อว่าการปลดปล่อยสตรีเพศจะเป็นจริงได้ในสังคมนิยม หรือ สังคมที่ปราศจากการแบ่งแยกทางเพศ ชนชั้น และ เชื้อชาติ แต่ในขณะเดียวกันการเปลี่ยนแปลงสังคมจะต้องมีสำนึกของสตรีพัฒนาควบคู่กันไปด้วย นั่นคือ ไม่ใช่จะมารอให้สังคมเปลี่ยนเป็นสังคมนิยมก่อน แล้วค่อยปลดปล่อยสตรีเพศ แต่จะต้องต่อสู้เพื่อล้มล้างระบบเพศนิยมควบคู่ไปกับการต่อสู้เพื่อล้มล้างระบบทุนนิยมด้วย หรือ อาจกล่าวได้ว่าการต่อสู้เพื่อสิทธิสตรีจะต้องถือเป็นส่วนหนึ่งในขบวนการการเปลี่ยนแปลงสังคมให้เป็นสังคมนิยมด้วย(กาญจนา แก้วเทพ,2535)

นอกจากนี้สตรีนิยมแบบสังคมนิยมนี้ยังเน้นที่การมองเรื่องของความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างหญิง-ชาย 2 ส่วนพร้อมๆกัน คือ อำนาจทางเศรษฐกิจ หรือ การแบ่งชนชั้นทางเศรษฐกิจ และ อำนาจทางเพศ หรือ ความสัมพันธ์ระหว่างหญิง-ชาย และ ระบบชายเป็นใหญ่ (Patriarchy) แทนที่จะมองแต่เพียงอย่างเดียวอย่างหนึ่งทั้งหมด เพราะการกดขี่ทางชั้น และการกดขี่ทางเพศไม่สามารถแยกออกจากกันได้ แต่จะต้องเชื่อมโยงทั้งสองส่วนเข้าไว้ด้วยกัน เนื่องจากการแบ่งงานกันทำ หรือ การที่ผู้หญิงต้องกลายเป็นทาสในการสร้างมูลค่าส่วนเกินให้กับระบบทุนนิยม หรือ ถูกกีดกันจากระบบเศรษฐกิจ ตลอดจนการถูกเอาเปรียบให้กลายเป็นแรงงานเสริม หรือ แรงงานได้เปล่าทางเศรษฐกิจก็เนื่องมาจากระบบการถืออำนาจชายเป็นใหญ่ที่ทำให้เกิดการแบ่งงานตามชนชั้นทางเพศ ที่ทำให้ผู้ชายสามารถควบคุมระบบเศรษฐกิจได้ ซึ่งทำให้ผู้หญิงเป็นฝ่ายเสียเปรียบมาก เพราะเมื่อออกมาทำงานนอกร้านก็ได้งานที่ต่ำกว่าชาย ในขณะที่เดียวกันก็ต้องประสบปัญหาจากการทำงานสองเท่าทั้งงานบ้านและงานนอกร้าน ดังนั้นผู้ชายทุกคน คือ ผู้ที่ได้รับผลประโยชน์มากที่สุดทั้งการครอบงำ และ มีอำนาจในระบบเศรษฐกิจ รวมทั้งการที่มีคนดูแลงานในบ้านให้(พรพิไล ถ่มังรักษ์สัตว์,2528)

แต่ในทางกลับกันระบบชนชั้นทางเศรษฐกิจ และ ทางสังคมถือเป็นโซ่ผูกมัด หรือเป็นตัวกดทับให้ผู้หญิงต้องถูกกดขี่แน่นขึ้นไปอีก เพราะฉะนั้นจึงจะต้องคำนึงถึงเรื่องชนชั้นให้สอดคล้องกับปัญหาของผู้หญิงด้วย ทั้งนี้เป็นเพราะในความเป็นจริงผู้หญิงไม่ได้มีฐานะที่เท่าเทียมกันหมดทุกคน การแก้ปัญหาของสตรีที่แท้จริงจะต้องมองในเรื่องชนชั้นแบบสตรีนิยมด้วย ตั้งแต่ความแตกต่างของผู้หญิงที่ทำงานนอกบ้าน กับ ทำงานในบ้าน ผู้หญิงที่ทำงานทั้งสองแบบ ผู้หญิงที่ว่างงาน ผู้หญิงร่ำรวย ผู้หญิงที่อยู่ในชั้นกลางหรือผู้หญิงชนชั้นกระฎุมพี ผู้หญิงที่ยากจน ผู้หญิงที่เป็นโสเภณี ผู้หญิงชนชั้นแรงงานหรือผู้หญิงชนชั้นกรรมมาชีพ รวมทั้งการแบ่งผู้หญิงทางด้านเชื้อชาติ และ สถานภาพการแต่งงาน ตลอดจนการแบ่งผู้หญิงตามสถานะของสามี ซึ่งผู้หญิงก็ถูกจัดให้อยู่ในชนชั้นเดียวกันกับสามี โดยที่ไม่ได้มีโอกาสเป็นตัวของตัวเอง เช่น สามีเป็นคนชั้นสูงผู้หญิงก็เป็นแม่บ้านชนชั้นสูง สามีเป็นคนชั้นกลางผู้หญิงก็เป็นแม่บ้านชนชั้นกลาง และ สามีเป็นคนชั้นกรรมมาชีพผู้หญิงก็เป็นแม่บ้านชนชั้นล่าง เป็นต้น(พรพิไล ถ่มังรักษ์สัตว์,2528)

ดังนั้นการแก้ไขปัญหาของผู้หญิง หรือ การปลดปล่อยสตรีเพศที่แท้จริงจะต้องขจัดปัญหาเรื่องการแบ่งแยกทางชนชั้นตามสถานภาพทางเศรษฐกิจ และ สังคม รวมทั้งการแบ่งแยกชนชั้นทางเพศตามระบบการถืออำนาจชายเป็นใหญ่ไปให้ได้ ซึ่งหมายถึง การต่อสู้ล้มล้างระบบการถืออำนาจชายเป็นใหญ่จะต้องถือเป็นส่วนหนึ่งของการต่อสู้เพื่อล้มล้างระบบทุนนิยม หรือ ต่อสู้ไปพร้อมๆกับการเปลี่ยนแปลงสังคมจากสังคมนิยมให้เป็นสังคมนิยมสังคมนิยมนั่นเอง

5. สตรีนิยมเชิงวัฒนธรรม หรือ สตรีนิยมในเชิงวัฒนธรรมสตรี (Cultural Feminism)

สตรีนิยมแนวนี้เน้นที่การค้นคว้า และ สร้างสรรค์วัฒนธรรมสตรี โดยไม่ได้เน้นการเสนอแนวทางการเปลี่ยนแปลงระบบการเมือง เศรษฐกิจ และ สังคมให้เป็นแบบใดแบบหนึ่งโดยเฉพาะ แต่มุ่งที่จะเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมเพื่อที่จะกำหนดความหมาย และ คุณค่าที่ถูกเชื่อมโยงกับความเป็นผู้หญิงขึ้นมาใหม่ ทั้งนี้เนื่องจากสตรีนิยมเชิงวัฒนธรรมนี้ได้รับอิทธิพลมาจากการต่อสู้ของคนผิวดำที่ว่า "ไม่มีทางที่คนผิวขาวจะถือว่าคนผิวดำเท่าเทียมกับตน" อันเนื่องมาจากวัฒนธรรมเรื่องการเหยียดผิวที่ฝังอยู่ในสังคมอเมริกัน ดังนั้นสตรีนิยมแนวนี้จึงเน้นเรื่องบทบาทหญิง-ชายในแง่ของวัฒนธรรม โดยมีความเชื่อว่าวัฒนธรรมเป็นศูนย์รวมของ "ระบบความเชื่อ" ที่มีร่วมกันของคนในสังคม และถึงแม้ว่าสังคมจะเปลี่ยนไป แต่ระบบความเชื่อก็ไม่ได้เปลี่ยนแปลงไปด้วย เพราะฉะนั้นความเชื่อในเรื่องเพศ หรือ วัฒนธรรมทางเพศที่ถือว่าเป็นตัวก่อให้เกิดอคติ และ การปฏิบัติต่อเพศหญิงอย่างไม่เป็นธรรมในสังคมจึงยังยากที่จะถอนรากถอนโคนได้หมด ทั้งนี้จึงไม่ทางที่จะทำให้เพศชายเลิกมองว่าเพศหญิงต่ำต้อยกว่าได้ (ชนัญชี่ กาญจนอุไรโรจน์,2538 และ พรพิไล ถ่มังรักษ์สัตว์,2528)

ดังนั้นสตรีนิยมเชิงวัฒนธรรมจึงเชื่อว่า ผู้หญิงจะมีความเท่าเทียมกับผู้ชายได้ จะต้องยกระดับของตัวเองขึ้นจนมีอำนาจต่อสู้กับการครอบงำของผู้ชาย หรือ อุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ได้ด้วยการไม่พึ่งพาผู้ชาย และ แยกตัวออกมาสร้างวัฒนธรรม และมีสถาบันต่างๆที่เป็นของผู้หญิงเองทั้งการศึกษา สุขภาพ สื่อมวลชน องค์กรหรือหน่วยงานต่างๆ กองทัพ ตลอดจน การสร้างความความเสมอภาค และ ความมีสัมพันธอันดีในบรรดาผู้หญิงด้วยกัน เพื่อเป็นฐานอำนาจ และ ชุมพลังในการต่อสู้เชิงอำนาจกับผู้ชายอันจะนำไปสู่ความมีสัมพันธที่ดีขึ้นระหว่างผู้หญิง และ ผู้ชายได้

6. สตรีนิยมยุคหลังสมัยใหม่(Post-modern Feminism)

สตรีนิยมแนวนี้เน้นที่ความหลากหลาย โดยมองว่าการเลือกปฏิบัติ หรือ การกีดกันผู้หญิงนั้นมีหลายรูปแบบ มีหลายลักษณะแตกต่างกันไป ไม่ใช่ว่าผู้หญิงทุกคนจะถูกเลือกปฏิบัติในอย่างเดียวกัน นอกจากนี้การแก้ไขปัญหากการถูกกดขี่ ถูกเอารัดเอาเปรียบของผู้หญิงจะต้องพิจารณา และ สำรวจถึงชนชั้น เชื้อชาติ ชาติพันธุ์ ศาสนา เพศสภาพ(Gender) เพศธรรม(Sexuality) และ ความแตกต่างระหว่างชายหญิงให้มีความสำคัญเสมอกัน และมีรูปแบบ มีลักษณะของการกดขี่ที่เชื่อมโยงกัน คือ มีเงื่อนไขทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการเมืองที่ไม่สามารถตัดออกจากกันได้(วิระดา สมสวัสดิ์,2544)

นอกจากนี้สตรีนิยมยุคหลังสมัยใหม่ยังปฏิเสธการเหมารวมว่าผู้หญิงมีอยู่หนึ่งเดียว คือ ผู้หญิงแบบตะวันตก แต่มองว่าประสบการณ์การถูกเลือกปฏิบัติของผู้หญิงว่ามีความแตกต่างกัน เช่น ประสบการณ์ของผู้หญิงตะวันตกที่ถูกกดขี่ ย่อมไม่เหมือนกับประสบการณ์ที่ผู้หญิงไทยถูกกดขี่ เป็นต้น ดังนั้นจึงไม่สามารถนำเอาประสบการณ์ของผู้หญิงตะวันตกมาเป็นตัวอย่างของผู้หญิงทั้งโลกได้ นอกจากนี้ยังมองว่าผู้หญิงไม่ได้มีเฉพาะแต่ชนชั้นกลางเท่านั้น และ ประสบการณ์การถูกกดขี่ของผู้หญิงแต่ละชนชั้นมีความแตกต่างกัน ประสบการณ์ของผู้หญิงชนชั้นกลางจึงไม่ใช่เป็นตัวอย่างของประสบการณ์ของผู้หญิงทั้งหมดเช่นเดียวกัน เพราะฉะนั้นนักสตรีนิยมจะนำเสนอผู้หญิง “เป็นอย่างเดียวกันหมดไม่ได้” แต่จะต้องกระจายตัวให้เห็นผู้หญิงที่แตกต่างกันออกไปให้ครอบคลุมทั้งสีผิว ชนชั้น และ ชนชาติอื่นๆทั้งหมด รวมทั้งยังจะต้องผนวกกฎเกณฑ์อื่นๆที่นอกเหนือไปจากเรื่องเพศเข้ามาร่วมวิเคราะห์ด้วย(กาญจนา แก้วเทพ,2544 และ วิระดา สมสวัสดิ์,2544)

ในขณะที่เดียวกันสตรีนิยมแนวนี้ไม่เชื่อว่าจะมีอะไรที่เป็นความจริง(Reality) เพราะความเป็นจริงล้วนเป็นสิ่งที่ถูกประกอบสร้างขึ้น และ สิ่งต่างๆล้วนแต่ถูกนิยาม ถูกให้ความหมายความหมายทั้งสิ้น เพราะฉะนั้นจึงไม่มีอะไรที่เป็นผู้หญิงโดยธรรมชาติ แต่เกิดจากการนิยามว่าจะให้ผู้หญิงเป็นอะไรเท่านั้น และ ความเป็นผู้หญิงล้วนแต่เป็นสิ่งที่

ถูกประกอบสร้างขึ้นมาด้วยการสร้างกฎเกณฑ์เกี่ยวกับเรื่อง "เพศ" ขึ้นมาแล้วแบ่งแยกเพศชาย เพศหญิงออกจากกัน โดยการประกอบสร้างความเป็น "ผู้หญิง" ขึ้นมานั้นจะอาศัย หลักการคู่ตรงข้าม(Binary Opposition)แบบเพศนิยมที่ใช้ผู้ชายเป็นเกณฑ์ แนวทางการวิจัย ของสตรีนิยมแนวนี้จึงสนใจการนิยามและการให้ความหมายที่เกี่ยวข้องกับเพศสภาพ โดยเฉพาะ การให้นิยามความเป็นหญิง และ เรื่องเพศกรรม(Sexuality) ซึ่งเป็นการรื้อสร้าง(Deconstruction) แล้วประกอบสร้างใหม่(Reconstruction) นั่นคือการยกเลิกการให้คำนิยาม "ผู้หญิง" ที่ตรงข้ามกับ "ผู้ชาย" โดยใช้ผู้ชายเป็นเกณฑ์ เพราะผู้หญิงอาจจะเหมือน หรือ แตกต่างจากผู้ชายก็ได้ ทั้งนี้เพื่อเป็นการปลดปล่อยผู้หญิงจากอัตลักษณ์ทางเพศแบบเดิมๆ และ เสริมพลังให้กับ ความเป็นหญิงในนิยามใหม่เข้าไปนั่นเอง(กาญจนา แก้วเทพ,2544)

กระแสของสตรีนิยม

ตลอดในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมาในทางประวัติศาสตร์ ได้มีกระแสการต่อสู้ และการต่อต้านการต่อสู้ของขบวนการสตรีอยู่ตลอดเวลา โดยกระแสการต่อสู้ของกลุ่มสตรีนั้นมีทั้งการต่อสู้ร่วมกับขบวนการอื่นๆ และ การต่อสู้ที่เป็นอิสระอย่างชัดเจน

โดยการต่อสู้ของสตรีเริ่มต้นในโลกตะวันตกเมื่อราวๆศตวรรษที่ 12-16 เนื่องจากการรวมกลุ่มกันเพื่อรักษาความเป็นอิสระทางศาสนาของผู้หญิง รวมทั้งการต่อสู้เพื่อรักษาองค์ความรู้ต่างๆของสตรีที่ถูกกระบุว่าเป็นกลุ่ม "แม่มด" ในช่วงนี้กลุ่มนักบวช และ กลุ่มชนชั้นกรรมพี จึงได้ทำการปราบปรามกลุ่มสตรีที่ไม่ยอมอยู่ในระบบ หรือ การล่าแม่มด รวมทั้งได้ทำลายฐานความรู้ของสตรีเพื่อสถาปนาองค์ความรู้แบบวิทยาศาสตร์ของผู้ชายขึ้นมาแทนที่

หลังจากนั้นระบบสังคมอุตสาหกรรมที่เริ่มก่อตัวขึ้นได้ทำให้เกิดการสร้างระบบการแบ่งงานกันทำโดยอาศัยเพศเป็นเกณฑ์ และ สร้างลัทธิแม่บ้านขึ้น รวมทั้งได้กำหนดให้สตรีอยู่กับบ้าน เป็นแม่บ้าน มีหน้าที่ทำแต่งงานบ้านเพียงอย่างเดียวเท่านั้น และ ยังสร้างมายาคติให้สตรียอมรับ และ เกิดความฟุ้งเฟ้อ ในขณะที่ผู้ชายจะเป็นฝ่ายที่จะต้องออกไปทำงานนอกบ้าน และ หารายได้ให้ครอบครัว

กระบวนกรทั้งหมดนี้นักสตรีนิยมถือว่าเป็นกระบวนกรทางสังคมที่กดขี่ เอารัดเอาเปรียบ และ เป็นการควบคุมร่างกาย และ จิตใจของสตรีให้อยู่ในที่ทางที่สังคมกำหนดเอาไว้ และ ทำกิจกรรมไปจนถึงการดำเนินชีวิตในแบบที่สังคมต้องการ เท่ากับเป็นการตัดความสัมพันธ์ระหว่างเพศ และ การคิดความสัมพันธ์ของสตรีในสังคมชนบทให้ขาดลงด้วย ซึ่งทำให้เกิดขบวนการเรียกร้องสิทธิขึ้นมาอีกครั้งโดยมีจุดเริ่มต้นจากการเรียกร้องโอกาส

ที่เท่าเทียมกันกันระหว่างหญิงกับชาย สิทธิ และ เสรีภาพของสตรี ไปจนถึงการปลดปล่อยสตรีเพศ ให้มีอิสระภาพ มีอำนาจ และ เป็นอิสระจากเครื่องพันธนาการต่างๆทางสังคม ซึ่งการเคลื่อนไหวของ ขบวนการสตรีนี้จะเปลี่ยนแปลงไปตามไปสภาพ เหตุการณ์ และ การเคลื่อนไหวทางสังคม และ ทางวัฒนธรรม (กาญจนา แก้วเทพ,2544)

จากการเคลื่อนไหวของขบวนการสตรี หรือ นักสตรีนิยมในช่วงเวลาต่างๆ ทำให้สามารถแบ่งการเคลื่อนไหวของกระแสสตรีออกได้เป็น 2 ยุค ได้แก่ (กนกพร ศรีอ่อนเที่ยง:2535 , จีรติ ดิงศภักดิ์ และ อมรสิริ สันห์สุรติกุล:2526 , ภัทรพร หงษ์ทอง:2538,วิลาสินี พิพิธกุล,2544 และ สมเกียรติ วันทะนะ:2544)

1. ยุคคลื่นลูกที่ 1 (First Wave Feminist : 1792-1963)

คลื่นลูกแรกของกระแสสตรีนิยมมีจุดมุ่งหมายหลักเพื่อเรียกร้องให้ ผู้หญิงเข้าไปมีบทบาทในพื้นที่สาธารณะ โดยอาศัยหลักการที่ว่ามนุษย์ทั้งชาย และ หญิง มีความสามารถในการใช้เหตุผล ความแตกต่างระหว่างเพศสภาพเป็นสิ่งที่สังคมสร้างขึ้น ดังนั้นผู้หญิงจึงควรมีเสรีภาพในการเลือกกระทำ หรือ เลือกเป็นสิ่งที่เหมาะสมกับศักยภาพ ของตัวเองเช่นเดียวกับผู้ชาย

การมองผู้หญิง และผู้ชายที่เป็นอยู่ เป็นการมองโดยการแบ่งพื้นที่ออกเป็น พื้นที่ส่วนตัว (Private Sphere) และ พื้นที่สาธารณะ (Public Sphere) พื้นที่ส่วนตัวซึ่งเป็น เรื่องปัจเจกชน และ เรื่องภายในครอบครัวถือเป็นเรื่องของผู้หญิง ผู้หญิงจึงถูกกำหนดให้ทำหน้าที่ เป็นแม่บ้าน เป็นแม่ และ เป็นภรรยาที่ดี ในขณะที่พื้นที่สาธารณะเป็นพื้นที่ของผู้ชาย บทบาท หน้าที่ และ ภาพลักษณ์ของผู้ชายจึงเป็นการทำงานหาเลี้ยงครอบครัว มีอำนาจ เป็นผู้นำ และ เป็นหัวหน้าครอบครัว ซึ่งการมองดังกล่าวถือเป็นการกีดกันผู้หญิงออกจากพื้นที่สาธารณะ หรือ ปริมลทลของผู้ชาย(ชลิดาภรณ์ สงสัมพันธ์,2542)

วิธีการมองดังกล่าวเป็นการมองด้วยความมีอคติทางเพศ หรือ เพศนิยม ที่สร้างพรมแดน หรือ เส้นแบ่งเขตทางเพศ โดยอาศัยความสัมพันธ์เชิงอำนาจในโครงสร้างแบบ ชายเป็นใหญ่ (Patriarchy) ที่เป็นตัวกีดกันผู้หญิงให้ออกไปจากสังคมของผู้ชาย กลายเป็นคน ชายขอบ หรือ คนอื่น (The Others) และถูกกดให้กลายเป็นคนที่ไม่มีความสำคัญใดๆในสังคม ด้วยการถูกขัดเกลา และถูกปลุกฝังจากสังคมให้ผู้หญิงยอมรับ และ ยินยอมปฏิบัติตาม กฎเกณฑ์ และ แบบฉบับของผู้หญิงในการมองโลก หรือ สายตาของผู้ชายที่ทำให้ผู้หญิง เป็นฝ่ายเสียเปรียบ ได้รับการปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรม ตลอดจนไม่ได้รับความเสมอภาค และ เสรีภาพในสังคม

กลุ่มสตรีนิยม หรือ ขบวนการสตรีนิยมในยุคคลื่นลูกแรกนี้ต้องการที่จะปลดปล่อยสตรีเพศตามอุดมการณ์อันเป็นสากลที่จะต้องให้ความชอบธรรมต่อสตรี ซึ่งเป็นการท้าทายความเหลื่อมล้ำระหว่างเพศ ที่ทำให้ผู้หญิงกลายเป็นมนุษย์ชั้นสอง ด้วยการเรียกร้องสิทธิ และความเสมอภาคให้กับสตรี เพื่อให้สตรีมีสิทธิ และ มีความเสมอภาคในด้านต่างๆ โดยเฉพาะในด้านการเมือง การศึกษา การประกอบอาชีพ การเป็นเจ้าของร่างกายของตัวเองได้ และ ความเสมอภาคในด้านกฎหมายต่างๆ เช่น การแต่งงาน การหย่า การเลี้ยงดูบุตร เป็นต้น

ในขณะที่เดียวกันขบวนการสตรีในช่วงเวลาดังกล่าวยังได้เคลื่อนไหวเพื่อเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจด้วย โดยเห็นว่าผู้หญิงถูกตัดขาดจากกิจกรรมในระบบเศรษฐกิจกลายเป็นเพียงหวานใจ เป็นแม่ศรีเรือน และ เป็นเพียงสมบัติชิ้นหนึ่งของผู้ชายเท่านั้น " งานบ้าน " หรือ " งานของแม่บ้าน " ซึ่งเป็นงานที่ผู้หญิงทำจึงเป็นงานที่ไม่มีรายได้ เป็นงานที่อยู่นอกระบบเศรษฐกิจ ถึงแม้ว่าจะเริ่มมีผู้หญิงออกมาทำงานนอกบ้านบ้าง แต่ก็มีพื้นที่ที่ถูกสังคมจัดไว้ว่า " เหมาะสมกับสตรี " หรือ " เป็นแรงงานเสริม " ที่รับค่าจ้างขั้นต่ำเท่านั้น ดังนั้นผู้หญิงจึงถูกกดขี่และถูกกีดกันหรือทำให้ไม่มีคุณค่าในระบบเศรษฐกิจ ทั้ง ๆ ที่แรงงานสตรีหรืออาชีพแม่บ้านก็ถือว่ามี ความสำคัญในระบบเศรษฐกิจเช่นเดียวกัน ขบวนการสตรีนิยมจึงเรียกร้องในผู้หญิงเข้าไปมีอำนาจ มีอิสระอยู่ในระบบเศรษฐกิจเท่าเทียมกับผู้ชาย เพราะถือว่าการผลิตและการบริโภคควรจะต้องเป็นกิจกรรมร่วมกันของสังคม ทั้งชายและหญิงจะต้องอยู่ในระบบเศรษฐกิจร่วมกันอย่างเป็นอิสระ อย่างเท่าเทียมกัน ในระบบCommune นั้นเอง(จิรติ ดิงศภัททิย์ และอมรสิริ สันต์สุรติกุล,2526)

โดยนักสตรีนิยมที่มีบทบาทสำคัญในยุคนี้ได้แก่ ซิโมน เดอโบวัวร์ (Simone De Beauvoir,1908-1986) และ แมรี โวลสโตนคราฟท์ (Mary Wollstonecraft, 1759-1787)

ซิโมน เดอโบวัวร์ เป็นนักสตรีนิยมชาวฝรั่งเศส ได้เขียนหนังสือชื่อ Le Dexeime Sexe หรือ The Second Sex(เพศที่สอง) มีแนวคิดสำคัญ เพื่อเป็นเสียงร้องขอของเพศหญิงโดยตั้งคำถามว่า "ผู้หญิง" นั้นมีอยู่จริงหรือ? ถ้ามีผู้หญิงจะอยู่ที่ใดบ้างในโลกและในสังคม และแท้ที่จริงแล้ว "ผู้หญิง" นั้นคืออะไรกันแน่ ซิโมน กล่าวว่า ในช่วงของเวลาประวัติศาสตร์ที่ผ่านมา "ผู้หญิง" ถูกผู้ชายมองว่า "เป็นอื่น" (The Others) โดยไม่มีโอกาสที่จะกำหนดอัตลักษณ์ของตัวเองในฐานะผู้กระทำ แต่ถูกลดฐานะลงไปเป็นเพียงผู้ถูกกระทำ หรือเป็นเพียงวัตถุทั้งทางเพศ ทางจิตใจ และทางเศรษฐกิจ ในทางตรงกันข้ามผู้ชายกลับเป็นผู้กระทำมาโดยตลอด ดังที่ซิโมนกล่าวว่า "Woman is riveted into a lop-side relationship with man:he is the one ,she is the other" หรือ "เพศหญิงจะถูกตอกย้ำการแบ่งแยกสัมพันธ์ภาพกับเพศชายด้วยความลำเอียงนั่นคือผู้ชายคือ

คนที่มีตัวตนในสังคม แต่ผู้หญิงเป็นคนอื่น หรือ เป็นเพียงวัตถุสิ่งของเท่านั้น" (ภัทรพร หงษ์ทอง,2538)

ซีโมน ชีให้เห็นว่าทั้งหมดนี้ ไม่ใช่เป็นเรื่องที่ธรรมชาติกำหนด หมายถึง "ความเป็นผู้หญิง" ไม่ได้เป็นสิ่งที่ถูกกำหนดจาก "ธรรมชาติ หรือ ฮอริโมน" แต่ถูกกำหนดโดยการอบรมบ่มเพาะทางสังคม จากการศึกษา และ การอบรมเลี้ยงดู ที่เลือกปฏิบัติทางเพศ หรือ อาจกล่าวได้ว่า "Woman was not born a woman, but rather become a woman" นั่นก็คือ "ผู้หญิงไม่ได้เกิดมาเป็นผู้หญิง แต่ถูกทำให้กลายเป็นผู้หญิง" หมายถึง ผู้หญิงไม่ได้เกิดมาเป็นผู้หญิง แต่ถูกทำหรือถูกสร้างให้เป็นผู้หญิงในภายหลัง ซึ่งซีโมนเชื่อว่า "อวัยวะเพศ ฮอริโมนเพศ" หรือแม้แต่ลักษณะต่าง ๆ ที่ติดตัวมาตั้งแต่กำเนิดโดยธรรมชาติ ไม่ได้กำหนดความเป็นเพศชายหรือเพศหญิง แต่สังคมต่างหากที่เป็นตัวกำหนดความเป็นเพศชายหรือเพศหญิงให้กับมนุษย์ ดังนั้นผู้หญิงจึงถูกกำหนดให้ต้องอยู่ในฐานะที่ต่ำต้อยกว่าผู้ชายเพราะการอบรมเลี้ยงดูที่มีการเลือกปฏิบัติทางเพศ และ จากการถูกตอกย้ำด้วยค่านิยม ความเชื่อแบบกระแสชาวยุโรปว่าผู้หญิงเป็นเพศที่ต่ำต้อยกว่าเพราะสรีระทางร่างกาย "Women have been made inferior, and the oppression has been compound by men's belief that women are inferior by nature" ซึ่งแนวคิดจากหนังสือเรื่อง "เพศที่สอง" ของซีโมนนี่ มีอิทธิพลต่อนักสตรีนิยมรุ่นต่อมาเป็นอย่างมาก (จිරติ ดิงศภักดิ์ และ อมรสิริ สันห์สุรติกุล,2526 และ ภัทรพร หงษ์ทอง,2538)

แมรี โวลสโตนคราฟท์ เป็นนักสตรีนิยมคนแรกที่เสนอปัญหาของผู้หญิงอย่างเป็นระบบ โดยโวลสโตนคราฟท์ ได้เขียนหนังสือชื่อ "Vindication of The Rights of Woman" (การพิทักษ์สิทธิสตรี) ซึ่งถือว่าเป็นการทำทลายทัศนคติที่มีต่อสตรีเพศในยุคนั้นเป็นอย่างมาก

โวลสโตนคราฟท์ กล่าวว่า ผู้หญิงเป็นมนุษย์ที่มีเหตุผล และโดยนัยนี้ผู้หญิงจึงมีสิทธิโดยธรรมชาติ และควรมีสิทธิทางการเมืองเช่นเดียวกับผู้ชาย โวลสโตนคราฟท์ ได้เรียกร้องให้ผู้หญิงมีโอกาสทำงานนอกบ้านเหมือนอย่างผู้ชายได้ทำ เพื่อให้ผู้หญิงได้มีอิสรภาพทางเศรษฐกิจ ตลอดจนเรียกร้องให้ผู้หญิงได้รับการศึกษาแบบเดียวกันกับผู้ชายด้วย

โวลสโตนคราฟท์เชื่อว่า สภาพที่เป็นอยู่ของผู้หญิงนั้น จะไปทำลายบุคลิกภาพของผู้หญิงให้อ่อนแอเปราะบาง ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่ผู้หญิงจะต้องหลุดพ้นจากสภาพดังกล่าว และรวมตัวกันเพื่อให้ได้มาซึ่งสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของตัวเอง โดยผู้ชายจะต้องยอมปลดปล่อยผู้หญิงจากการพึ่งพาจากอำนาจของตนเอง นั่นหมายถึงผู้หญิงจะต้องมีอิสระ มีอำนาจ มีสิทธิ มีเสรีภาพ และมีความเสมอภาค ทั้งทางสังคม และทางเศรษฐกิจด้วย เช่นเดียวกับผู้ชายด้วย (จිරติ ดิงศภักดิ์ และ อมรสิริ สันห์สุรติกุล,2526)

2. ยุคคลื่นลูกที่สอง (Second Wave Feminism: 1963 – ปัจจุบัน)

ในยุคคลื่นลูกที่สองหรือ คลื่นลูกใหม่ (New Wave) ของกระแสสตรีนิยมนั้น มีจุดมุ่งหมายที่จะกระตุ้นให้ผู้หญิงตื่นตัว และมีความต้องการหลุดพ้นจากการถูกกดขี่ ตลอดจนแสวงหาอัตลักษณ์ ความเป็นตัวของตัวเองในฐานะผู้หญิง โดยเริ่มปลดปล่อยตนเองจากความรู้สึกที่ว่า ผู้หญิงเป็นผู้ที่ด้อยกว่า และจะต้องเป็นผู้ถูกกระทำอยู่เรื่อยไป โดยจะต้องสร้างความหมายที่เป็นธรรมด้วย การมองแบบสายตาของผู้หญิงหรือทัศนคติของผู้หญิงให้กับผู้หญิงที่ไม่อิงอยู่กับแนวคิดของสังคมศาสตร์กระแสชาย แต่พยายามสร้างความรู้ โดยอาศัยประสบการณ์และการมองโลกของผู้หญิง ทั้งในระดับประเทศและในระดับโลก เพราะถือว่าผู้หญิงทั้งหมดเป็นพี่น้องร่วมประสบการณ์เดียวกัน เพื่อสร้างฐานอำนาจของผู้หญิง (Sisterhood is global and Sisterhood is powerful) (ชลิดาภรณ์ ส่งสัมพันธ์, 2542)

ในขณะที่เดียวกันการเคลื่อนไหวของกระแสสตรีนิยมในยุคนี้ ยังต่อต้านระบบการถืออำนาจชายเป็นใหญ่ หรือปิตาธิปไตย (Patriarchy) เนื่องจากระบบอำนาจแบบชายเป็นใหญ่นั้นเป็นรากฐานหรือเป็นรากเหง้าของการกดขี่เพศหญิง โดยเป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ทำให้ผู้หญิงต้องตกอยู่ใต้อำนาจและการครอบงำของผู้ชาย ด้วยการให้เพศชายเป็นเกณฑ์การแบ่งและแยกเพศหญิง ให้มีสถานะภาพที่ต่ำกว่าผู้ชาย อาทิ การกดขี่และความรุนแรงทางเพศ การประกอบอาชีพโดยใช้เพศเป็นเกณฑ์ ค่านิยมของความเป็นหญิง การใช้ความหมายทางชีวภาพ และการสร้างอัตลักษณ์ หรือการกำหนดตัวตนและความหมายของความเป็นผู้หญิง ระบบเศรษฐกิจ การกำหนดบทบาทและหน้าที่ของเพศหญิง ตลอดจนการกำหนดบริมณฑลหรือพื้นที่ที่ผู้หญิงควรอยู่ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนมาจาก การถือระบบอำนาจของชายเป็นใหญ่ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องแก้ไข เปลี่ยนแปลงหรือ ล้มล้าง ระบบดังกล่าวเพื่อปลดปล่อยสตรีเพศจากพันธนาการที่ปรองได้

นอกจากนี้นักสตรีนิยมยังจะต้องเริ่มพิจารณาปัญหาเรื่องความสัมพันธ์ส่วนตัว เรื่องความรัก เรื่องอารมณ์ และความรู้สึกภายในของสตรี ใส่ใจทุกคำถามเกี่ยวกับสตรี ให้ความสำคัญกับปัญหาต่าง ๆ ของสตรีในทุก ๆ ด้าน โดยมีความเชื่อว่า ชีวิตส่วนตัวหรือเรื่องภายในครอบครัวทุกเรื่อง จะเป็นจุดเริ่มต้นของการเกิดปัญหาใหญ่ ๆ ในสังคม ดังนั้นนักสตรีนิยมจึงมีความจำเป็นจะต้องแก้ปัญหาเรื่องการแบ่งแยกเรื่องส่วนตัวของสตรีออกจากเรื่องชีวิตทางสังคม เพราะถือว่า เรื่องส่วนตัวของสตรีจะต้องถือเป็นเรื่องการเมืองที่ทุกคนจะต้องรับรู้ และแก้ไขปัญหา เพื่อยกระดับสถานะภาพที่ตกต่ำของสตรีให้ดีขึ้น ตามแนวคิดที่ว่า "The personal is political หรือ เรื่องส่วนตัวเป็นเรื่องของการเมืองด้วย" ซึ่งถือเป็นหลักการสำคัญของกระแสสตรีนิยมในยุคคลื่นลูกที่สองนี้ ที่เห็นว่า ปัญหาของสตรีไม่ใช่ปัญหาส่วนตัวของสตรี

เท่านั้น ถึงแม้ว่าจะเป็นปัญหาที่ส่วนตัวที่สุด รวมทั้งปัญหาเรื่องเพศที่ผู้หญิงถูกเอารัดเอาเปรียบจากผู้ชาย เช่น การถูกข่มขืน การมีบุตร การทำแท้ง เป็นต้น ก็จะต้องถือว่าเป็นปัญหาที่สตรีและบุรุษทุกคนจะต้องตระหนักถึงและร่วมกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะปัญหาความเหลื่อมล้ำ และความไม่เป็นธรรมทางเพศ(จิรติ ดิงศภทิพย์ และ อมรสิริ สันต์สุวิติกุล, 2526)

อาจจะกล่าวได้ว่าการรวมเอาปัญหาต่าง ๆ ของสตรีมาทำให้เป็นปัญหาที่ทุกคนในสังคมต้องตระหนักถึงจะถือว่าเป็นการปลดปล่อยสตรีอย่างแท้จริง ตลอดจนยังเป็นการเปิดเผยปัญหาให้เพื่อนสตรีด้วยกันได้รับรู้เพื่อให้เกิดความเข้าใจและเห็นใจกัน อันจะเป็นพลังในการร่วมมือกันเพื่อแก้ไขปัญหาและต่อต้านการถูกกดขี่ การถูกเอารัดเอาเปรียบในสังคม รวมทั้งยังเป็นการสร้างจิตสำนึก และเปลี่ยนแปลงค่านิยมของคนในสังคมโดยเฉพาะบุรุษเพศให้เห็นความสำคัญของเพศหญิง รวมถึงปัญหาที่ผู้หญิงได้เผชิญอยู่

นอกจากนี้กระแสสตรีนิยมในยุคคลื่นที่สอง ยังเน้นการแก้ปัญหาเฉพาะด้านในเรื่องต่าง ๆ ของผู้หญิงในปัญหาใดปัญหาหนึ่งโดยตรงเช่น ปัญหาการทำแท้ง ปัญหาการถูกข่มขืนหรือความรุนแรงทางเพศ ปัญหาเรื่องค่าจ้าง แรงงาน ปัญหาสถานเลี้ยงเด็กสำหรับแม่ ปัญหาเพศนิยมในสื่อมวลชน เป็นต้น ตลอดจนปัญหาของผู้หญิงในแต่ละสังคมรวมไปถึงปัญหาของผู้หญิงในประเทศโลกที่สามด้วย ซึ่งแสดงให้เห็นว่าในยุคนี้เริ่มมีการมองปัญหาของผู้หญิงแบบเฉพาะทางหรือเฉพาะเรื่องมากขึ้น ทำให้สามารถแก้ปัญหาของผู้หญิงได้หลากหลาย และกระจายไปสู่ลักษณะเฉพาะในแต่ละสังคมไปจนถึงทุกประเทศทั่วโลกอีกด้วย (จิรติ ดิงศภทิพย์ และ อมรสิริ สันต์สุวิติกุล,2526)

โดยนักสตรีนิยมที่สำคัญได้แก่ เบ็ตตี ฟรีเดน (Betty Freeden,1963), เฮอร์ส วีดอน(Cheris Weedon,1987) และ เคท มิลเลท (Kate Millate,1970)

เบ็ตตี ฟรีเดน ได้วิเคราะห์ความอึดอัดใจของผู้หญิงโดยกล่าวว่า ผู้หญิงส่วนใหญ่จะรู้สึกว่าคุณชีวิตของตัวเองนั้นว่างเปล่า และผู้หญิงเหล่านี้จะไม่มีสิทธิไม่พอใจกับสภาพที่ได้รับหรือบทบาทที่สวมอยู่ และทางเดียวที่พวกเขาสามารถทำได้เมื่อรู้สึกเบื่อหรืออึดอัดก็คือ ทำใจให้ยอมรับกับบทบาททางธรรมชาติของผู้หญิงอย่างน่าชื่นตาบาน ฟรีเดน ยังชี้ให้เห็นว่าสภาพของผู้หญิงดังกล่าวเป็น "The problem with no name" หรือ "ปัญหาของคนที่ไม่ม้อำนาจในสังคม" ซึ่งถือว่าเป็นความกดดันทางจิตใจของผู้หญิงที่ไม่สามารถหลุดพ้นจากสภาพที่เป็นอยู่หรือไม่สามารถออกไปจากบทบาทที่สังคมกำหนดและไม่มีที่ยืนในพื้นที่สาธารณะ แต่ผู้หญิงเหล่านี้ก็ยังคงทนและตกอยู่ในสภาพหรือปัญหาที่เป็นอยู่ต่อไป เพราะถูกสังคมและสื่อขัดเกลารอบมบมเพาะ และสร้างจิตสำนึกเทียมหรือครอบงำด้วยมายาคติ ที่ทำให้พวกเขาต้องยอมรับสภาพและปัญหารวมทั้งความกดดันทางจิตใจนั้นต่อไป(สมเกียรติ วันทะนะ,2544)

ในขณะที่เซอริส วิดอน ได้คัดค้านและต่อต้านระบบการถืออำนาจชายเป็นใหญ่ หรือระบบปิตาธิปไตย (Patriarchy) เป็นอย่างมาก วิดอนชี้ว่า ระบบการถืออำนาจชายเป็นใหญ่ ทำให้สตรีต้องถูกกดขี่ และตกอยู่ภายใต้อำนาจของผู้ชายในทุก ๆ ด้าน วิดอนกล่าวด้วยว่า ถึงแม้ว่า สตรีจะมีความแตกต่างทางชีวภาพจากบุรุษแต่ก็ไม่ได้หมายความว่า สตรีจะไม่มีคุณค่าหรือไม่มีความสามารถเท่ากับบุรุษ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องใส่ใจกับปัญหาทุกๆ เรื่องของสตรี แม้แต่ เรื่องที่เป็นส่วนตัวที่สุด เพราะปัญหาและประสบการณ์ต่าง ๆ ที่สตรีได้รับ จะสามารถนิยามความหมาย หรือสร้างอัตลักษณ์และความเป็นตัวตนของสตรี ตลอดจนสามารถกำหนดและให้คุณค่าของ สตรีขึ้นมาใหม่ เพื่อต่อต้านหรือต่อสู้กับระบบการถืออำนาจชายเป็นใหญ่ได้ (ภัทรพร หงษ์ทอง,2538)

ส่วนเคท มิลเลท ได้เขียนหนังสือชื่อ " Sexual Politics" ซึ่งได้ชี้ให้เห็นว่า การเมืองหมายถึง ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างคู่ของความสัมพันธ์นั้น เช่น อำนาจที่เพศชาย มีต่อเพศหญิง เพราะเมื่อไหร่ก็ตามที่เพศชายถือเอาอำนาจของตนเป็นใหญ่ในความสัมพันธ์ ทางเพศก็ถือว่าเกิดปัญหาทางการเมืองขึ้นได้ เป็นต้น โดยมิลเลทเน้นว่าการเมืองเรื่องเพศนั้นไม่ใช่ เป็นเรื่องของกฎเกณฑ์ทางธรรมชาติ หรือทางชีวภาพ แต่เป็นเรื่องที่สังคมสร้างขึ้นมา และไม่ควรแบ่งแยกเรื่องส่วนตัวออกจากชีวิตทางสังคม เพราะในความเป็นจริงแล้วปัญหาส่วนตัว หรือ เรื่องภายในบ้านภายในครอบครัวทุกเรื่องถือเป็นจุดเริ่มต้นของปัญหาสังคมได้ ดังนั้นนักสตรีนิยมจึง มีความจำเป็นต้องแก้ไขเรื่องการแบ่งแยกเรื่องส่วนตัวออกจากชีวิตทางสังคม และ พยายามทำให้ เรื่องส่วนตัวของสตรีกลายเป็นเรื่องการเมืองเพื่อให้ทุกคนรับรู้ และ ร่วมกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นกับ ผู้หญิง รวมทั้งยังจะต้องต่อสู้เพื่อยกเลิกระบบการถืออำนาจชายเป็นใหญ่ในสังคมให้ได้ ทั้งในรูปแบบความสัมพันธ์ส่วนตัวและ ในรูปแบบของระบบสังคมทั้งระบบด้วย (ภัทรพร หงษ์ทอง,2538)

แนวคิดสตรีนิยม กับ การเคลื่อนไหวของกระแสสตรีนิยมที่ปรากฏในนิตยสารสตรี

จากการที่แนวคิดสตรีนิยม มีจุดประสงค์เพื่อต้องการเปลี่ยนแปลงสังคม จากการแบ่งแยก และ กีดกันทางเพศ เพื่อให้สตรีมีสิทธิ และ มีความเสมอภาคเท่าเทียมกันกับ ผู้ชายรวมทั้งเพื่อแก้ปัญหาต่างๆที่สตรีได้รับ และ ยกย่องสถานภาพของสตรีให้ดีขึ้น ตลอดจนเพื่อ สร้างจิตสำนึกให้ผู้หญิงเข้าใจในสิทธิ และ ความเสมอภาคของตัวเอง ตลอดจนสร้างความเข้าใจให้

ผู้ชายเห็นความสำคัญของผู้หญิงในฐานะมนุษย์ ด้วยการยอมรับ และ เปิดโอกาสให้ผู้หญิงมีพื้นที่ และมีบทบาทในสังคมเช่นเดียวกับผู้ชาย

สื่อประเภทหนึ่งที่จะสามารถทำให้การต่อสู้เพื่อปลดปล่อยสตรีตามแนวทางของสตรีนิยมได้ดีที่สุดก็คือ “ นิตยสารสตรี ” ทั้งนี้เนื่องจากนิตยสารสตรีเป็นสื่อที่ใกล้ชิด และ เข้าถึงสตรีได้มากกว่าสื่อประเภทอื่นๆ ด้วยความที่นิตยสารสตรีส่วนใหญ่มีผู้หญิงเป็นผู้ดำเนินงาน และมีจุดมุ่งหมายเพื่อสตรีโดยเฉพาะ จึงสามารถสื่อให้สตรีเข้าใจในเรื่องสิทธิ และ ความเสมอภาคของสตรีได้ดีที่สุด ยิ่งไปกว่านั้นนิตยสารสตรียังถือเป็นเวที และ พื้นที่ที่เน้นเพื่อผู้หญิงเป็นสำคัญ ผู้หญิงจึงสามารถที่จะปลดปล่อยความคิด ความรู้สึก ความต้องการ ตลอดจนจนมีอิสระในการแสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่ แตกต่างไปจากสื่อประเภทอื่นๆที่ไม่ค่อยให้ความสำคัญกับผู้หญิง หรือ มีพื้นที่ให้สำหรับผู้หญิงเพียงส่วนหนึ่ง หรือ เลี้ยวหนึ่งเท่านั้น เช่น หนังสือพิมพ์ที่มีหน้าสตรีเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้น บางฉบับหน้าสตรีจะไม่ค่อยได้รับความสำคัญ บางฉบับก็ไม่มีหน้าสตรีเลย เป็นต้น ประกอบกับผู้หญิงส่วนมากชอบอ่านหนังสือ จึงทำให้นิตยสารสตรีได้รับความนิยมในบรรดาสตรีมาก ดังนั้นนิตยสารสตรีจึงสามารถเข้าถึงสตรีได้ง่ายมากกว่าสื่อประเภทอื่นๆ(วาณี ฐานปนวงศ์สานติ,2538)

โดยนิตยสารสตรีที่มีการมีการนำเสนอในแนวทางของสตรีนิยม หรือ มีการเคลื่อนไหวของกระแสสตรีนิยมจะมีทั้งนิตยสารสตรีที่แสดงวัตถุประสงค์ หรือ มีปรัชญาอย่างชัดเจนในการเรียกร้องสิทธิสตรี รวมทั้งยกระดับสถานภาพ และ บทบาทของสตรีให้ดีขึ้น และ นิตยสารสตรีที่มีวัตถุประสงค์ในแนวทางอื่น หรือ ไม่ได้แสดงวัตถุประสงค์ในการผลิตอย่างชัดเจน แต่ก็มีการนำเสนอเนื้อหาในคอลัมน์ต่างๆ ทั้งข่าว บทความ บทวิจารณ์ ตอบจดหมาย หรือ แม้แต่นวนิยาย และ เรื่องสั้น ที่แสดงถึงการยกระดับความคิด และ ความรู้ให้กับผู้อ่านสตรี การแสดงให้สตรีรับรู้ถึงสภาพที่ถูกกดขี่ ถูกเอารัดเอาเปรียบ ทำให้ไม่ได้รับความเสมอภาคที่สตรีควรจะได้รับ ไปจนถึงการเสนอความคิดเห็น และ วิพากษ์วิจารณ์ถึงความไม่เป็นธรรมที่สตรีได้รับในสังคม ตลอดจนการเรียกร้องสิทธิสตรี และ นำเสนอนโยบาย หรือ แนวทางต่างๆ เพื่อพัฒนา และ ยกย่องฐานะของสตรีให้มีความเท่าเทียมกับผู้ชาย เช่น การเมือง เศรษฐกิจ สังคม กฎหมาย การศึกษา การประกอบอาชีพ การดำเนินชีวิตของสตรีในสังคม เป็นต้น รวมทั้งนำเสนอปัญหาต่างๆที่เกี่ยวข้องกับสตรีในประเด็นต่างๆเพื่อให้สังคมได้รับรู้ และ ร่วมมือกันแก้ไขปัญหา เช่น ปัญหาโสเภณี ปัญหาเรื่องแรงงานสตรี ปัญหาสตรีถูกทอดทิ้ง เป็นต้น และยังแสดงตนเป็นปากเสียงแทนสตรีในสังคม รวมไปถึงการรับเรื่องราวร้องทุกข์ หรือ ตอบปัญหาชีวิตในด้านต่างๆแก่สตรี และ การเปิดโอกาสให้สตรีสามารถแสดงความคิดเห็นในด้านต่างๆได้(วาณี ฐานปนวงศ์สานติ,2538)

ตลอดจนยังมีการนำเสนอเนื้อหาที่มุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพ และ ศักยภาพของสตรี การเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ การสอนทักษะในการดำเนินชีวิต และ การเปิดโลกทัศน์ของสตรีให้กว้างขวางขึ้น เช่น การป้องกันและการแก้ไขปัญหาที่ผู้หญิงได้รับ สถานภาพและบทบาทของสตรีในต่างประเทศ ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมาย การเข้าสมาคม การดำเนินชีวิตในสังคม เป็นต้น

ในขณะเดียวกันยังนำเสนอข่าวของสตรีที่มีบทบาทที่สำคัญในสังคม เพื่อให้สตรีได้เห็นถึงความคุณค่า และ ความสามารถของสตรี ตลอดจนการเสนอข่าวเกี่ยวกับสตรีที่เผชิญปัญหาต่างๆ เช่น สตรีที่ถูกข่มขืน เป็นต้น และ การดำเนินงาน การเคลื่อนไหวของกลุ่มสตรีต่างๆ เพื่อกระตุ้นให้สตรีกล้าที่จะลุกขึ้นมาเป็นแนวร่วมในการต่อสู้ เพื่อเรียกร้องความเป็นธรรมให้กับเพื่อนร่วมเพศ และ สตรีเพศทั้งหลายในสังคม นอกจากนี้ยังมีการเสนอแนะ และ ชี้ให้บุรุษได้เปลี่ยนแปลงความคิด ค่านิยม เจตคติ และ ทศนคติ ในการปฏิบัติต่อสตรีอย่างไม่เป็นธรรม เพื่อให้หันมายอมรับ และ ให้โอกาสแก่สตรีในการมีสิทธิ มีเสรีภาพ และ มีความเสมอภาค ตลอดจนมีสถานภาพ และ บทบาทที่เท่าเทียมกับผู้ชายในสังคม(วาณี ฐานปนวงศ์สานติ,2538)

นิตยสารสตรีจึงถือเป็นสื่อกลางในการเชื่อมโยงแนวคิด และ การเคลื่อนไหวของกระแสสตรีนิยมของสตรีกลุ่มต่างๆมาสู่บรรดาสตรีในสังคม หรือ เป็นสื่อกลางในการถ่ายทอด และ เผยแพร่ความคิด ความต้องการ ของผู้หญิงกลุ่มหนึ่งไปสู่เพื่อนสตรีทุกคนในสังคม เพื่อสร้างความเข้าใจ และ ความมีเจตน์จำนงเดียวกันในการเรียกร้องสิทธิ และ ความเสมอภาคของสตรี ตลอดจนถ่ายทอด และ สะท้อนความคิด ความรู้สึก ความต้องการของสตรีไปสู่สังคมในการสร้างความเข้าใจอันดีกับสังคมได้ อย่างไรก็ตามการเคลื่อนไหวของกระแสสตรีนิยมที่ปรากฏในนิตยสารสตรีนั้นจะมีประเด็น แนวคิด และ วิธีการที่แตกต่างกันซึ่งขึ้นอยู่กับปัจจัยแวดล้อมต่างๆทั้งนโยบายของนิตยสาร และ บริบทต่างๆทางสังคมด้วย แต่การเคลื่อนไหวของกระแสสตรีนิยมที่ปรากฏในนิตยสารสตรียังคงมีจุดมุ่งหมายที่สำคัญก็คือ การเรียกร้องสิทธิ ความเสมอภาคและ ปลดปล่อยสตรีจากการถูกกดขี่ การถูกเอารัดเอาเปรียบในสังคมนั่นเอง

พัฒนาการการเคลื่อนไหวของกระแสสตรีนิยมที่ปรากฏในนิตยสารสตรีในประเทศไทย

การเคลื่อนไหวของกระแสสตรีนิยมที่ปรากฏในนิตยสารสตรีในประเทศไทย แบ่งเป็น 3 ยุค ที่สำคัญได้แก่(จิตติมา พรอรุณ,2538 และ พิมพ์ฤทัย ชูแสงศรี,2534)

ยุคนุกเบิก หรือ ยุคคลื่นลูกแรกแห่งของกระแสสตรีนิยม(พ.ศ.2449-พ.ศ.2478)

การเคลื่อนไหวของกระแสสตรีนิยมที่ปรากฏในนิตยสารสตรีมีสาเหตุมาจากปัจจัยที่สำคัญได้แก่

- การจัดการศึกษาสำหรับสตรีในสมัยปฏิรูปประเทศ

การปฏิรูปประเทศในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5 พ.ศ.2411 – พ.ศ.2453) เนื่องจากอิทธิพลของวัฒนธรรมตะวันตก ที่เผยแพร่เข้ามาในสังคมไทย และจาก: รัชเชษฐากับลัทธิจักรวรรดินิยม หรือ ลัทธินิรโทษกรรมของประเทมหาอำนาจ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงมีนโยบายปฏิรูปประเทศ เพื่อสร้างความเจริญก้าวหน้า และเพื่อให้ประเทศรอดพ้นจากลัทธินิรโทษกรรม ทั้งการปฏิรูปการเมือง เศรษฐกิจ สังคม กฎหมาย การศึกษา และขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ ของประเทศไทยให้ทันสมัย

การปฏิรูปการศึกษาของสตรี ก็เป็นแนวทางหนึ่งในการปฏิรูประบบการศึกษาของประเทศ ทั้งนี้เนื่องจากสังคมไทย ในสมัยปฏิรูปประเทศ ได้คาดหวังให้สตรีมีสถานภาพและบทบาทที่สำคัญนอกจากการเป็น “เมีย” และ “แม่” หรือ ทำหน้าที่เป็นแม่เรือนเท่านั้น คือ สตรีจะต้องทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาของสามี ช่วยแบ่งเบาภาระหน้าที่การงานของสามี รวมทั้งสามารถออกงานสมาคมร่วมกับสามีได้ จากการคาดหวังต่อบทบาทของสตรีดังกล่าว จึงมีการจัดการศึกษา สำหรับสตรีขึ้นโดยมีการจัดตั้งโรงเรียนสำหรับสตรีขึ้น โดยสอนทั้งวิชาสามัญ อาทิภาษาไทย ภาษาอังกฤษ ประวัติศาสตร์ และวิชาแม่เรือน และการเข้าสมาคมแบบตะวันตก จากการที่สตรีได้มีโอกาสศึกษาถึงเรื่องราวของประเทศต่าง ๆ รวมทั้งสถานภาพและบทบาทของสตรีไทย ประกอบกับการที่สตรีได้มีโอกาสศึกษาถึงแนวคิดเกี่ยวกับสตรี และเรียกร่องลิติสตรีในต่างประเทศ จึงได้เกิดแนวคิดที่จะแก้ไขปัญหาประเด็นต่าง ๆ ที่เห็นว่ายังไม่เป็นธรรมกับสตรี และเพื่อที่ยกระดับสถานภาพและบทบาทของสตรีให้เจริญก้าวหน้าขึ้นทัดเทียมกับบุรุษ

วิธีการเคลื่อนไหวของสตรีที่มีการศึกษา บางส่วนในขณะนั้นก็คือ การรวมกลุ่มกันออกนิตยสารสตรีหรือหนังสือพิมพ์สตรี เพื่อแก้ไขปัญหา ที่ไม่เป็นธรรมในประเด็นต่าง ๆ ที่สตรีได้รับตลอดจนการแสดงความคิดเห็น และวิพากษ์วิจารณ์ถึงปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับสตรี รวมทั้งการนำเสนอแนวคิดต่าง ๆ ในการปลดปล่อยสตรีเพศ และเพื่อยกระดับฐานะสตรีในสังคมไทย ทั้งในด้านสถานภาพและบทบาทในครอบครัว การศึกษา การประกอบอาชีพ และกฎหมาย

- การแพร่หลายและแนวความคิด "การเข้าสมาคม"

การที่สตรีได้มีโอกาสได้รับการศึกษาแบบตะวันตก และการฝึกหัด รู้จักการวางตัว และมารยาทในสังคม จึงส่งผลให้สตรีได้เข้าสู่อารยธรรมการศึกษาในระดับอุดมศึกษา ตลอดจนยังส่งผลให้สตรีมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่หลากหลาย อาทิ งานเลี้ยงสังสรรค์ การเล่นกีฬา การคบหาเพื่อนต่างเพศ

ถึงแม้ว่าการแพร่หลายของแนวคิด การเข้าสมาคมทำให้สตรีมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมมากขึ้น แต่ในขณะเดียวกันกลับทำให้เกิดปัญหา "ภัยทางเพศ" ขึ้นกับสตรี สตรีถูกล่อลวงเพื่อหาผลประโยชน์ทางเพศ ทางกามารมณ์ ทั้งการมีความสัมพันธ์กับเพื่อนต่างเพศ การถูกล่อลวงให้เป็นโสเภณี จากปัญหาที่เกิดขึ้นดังกล่าว ส่งผลให้กลุ่มสตรีที่จัดทำนิตยสารสตรี นำเสนอเนื้อหาเพื่อแก้ไขปัญหา "ภัยทางเพศที่เกิดขึ้นกับสตรี" ที่สตรีถูกใช้เรื่อร้าง และความสาว เพื่อเป็นเครื่องบำรุงบำเรอความสุขทางเพศของบุรุษ เสมือนหนึ่งเป็น "วัตถุทางเพศ" และสตรีถูกทำให้ด้อยคุณค่า ถูกลดความเป็นมนุษย์ลงไป เพราะความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ และเพราะความใกล้ชิดกับเพื่อนต่างเพศจากการสังสรรค์การสมาคม

ดังนั้น นิตยสารสตรีจึงมีการเคลื่อนไหวด้านแนวคิด เรื่องภัยจากการเข้าสมาคม และภัยทางเพศเป็นอย่างมาก เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายุทธศาสตร์ และการถูกล่อลวงจากการคบค้าของสมาคมสตรี

- การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475

การเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชเป็นระบอบประชาธิปไตย เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ.2475 ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงต่อสภาพและบทบาทของสตรีไทยเป็นอย่างมาก เนื่องจากรัฐบาลเล็งเห็นว่า การปกครองในระบอบประชาธิปไตยจะไม่มีผลดี ถ้าไม่พัฒนาพลเมืองให้มีคุณภาพที่ดีขึ้น และแนวคิดในการพัฒนาพลเมืองให้มีคุณภาพที่ดีขึ้น ประกอบกับอิทธิพลจากประเทศตะวันตก ที่สตรีได้สิทธิในการเมือง ส่งผลให้มีการออกกฎหมายเลือกตั้ง โดยสตรีได้สิทธิในการรับสมัครเลือกตั้ง และออกเสียงเลือกตั้งได้ ซึ่งถือว่าสตรีได้รับสิทธิทางการเมืองเป็นครั้งแรก

จากการที่สตรีได้รับสิทธิทางการเมืองดังกล่าว ทำให้เกิดการตื่นตัวในการเคลื่อนไหวในประเด็นเกี่ยวกับสิทธิและบทบาททางการเมืองของสตรี รวมถึงทางเศรษฐกิจโดยเฉพาะการปรับปรุงระบบเศรษฐกิจ เพื่อให้สตรีมีอำนาจและได้รับความเป็นธรรมในระบบเศรษฐกิจมากขึ้น การเรียกร้อง

สิทธิและการแก้ไขปัญหาในประเด็นต่าง ๆ ของสตรีในระดับล่าง ปัญหาใช้แรงงานและค่าจ้างแก่กรรมกรสตรี ปัญหาโสเภณีและสตรีที่ถูกทอดทิ้ง จึงเป็นเนื้อหาที่ปรากฏในนิตยสาร

นิตยสารสตรีถือว่ามีความสำคัญ สำหรับการเคลื่อนไหวของสตรีในยุคบุกเบิก เพราะเป็นสื่อกลางในการเรียกร้องสิทธิ เสรีภาพ ความเสมอภาค และการแก้ไขปัญหาความไม่เป็นธรรมในประเด็นต่าง ๆ ที่สตรีได้รับในสังคม เนื่องจากในยุคบุกเบิก ยังไม่มีการรวมกลุ่มสตรีในการเคลื่อนไหวอย่างเป็นทางการ นิตยสารสตรีจึงเสมือนเป็นเครื่องมือ หรืออาวุธสำคัญในการเคลื่อนไหวของสตรี

นอกจากนี้ นิตยสารสตรียังแสดงจุดยืนที่ชัดเจนในการแสดงตนเป็นปาก “ปากเสียง” เป็น “ตัวแทน” ของสตรีในสังคมไทย ในการเรียกร้องความเป็นธรรมให้กับสตรี ตลอดจนการแสดงความคิดเห็น แสดงแนวคิดในการแก้ไขปัญหาความไม่เป็นธรรมให้กับสตรี ในประเด็นต่าง ๆ การชี้ให้เห็นถึงความสำคัญและคุณค่าของสตรี รวมทั้งการยกสถานภาพการดำเนินชีวิต และ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคให้กับสตรี ในขณะที่เดียวกันยังเปิดโอกาสให้สตรีแสดงความคิดเห็นและร้องทุกข์ผ่านนิตยสารสตรีได้

การเคลื่อนไหวของกระแสสตรีนิยมที่ปรากฏในนิตยสารสตรีในยุคบุกเบิกจึงถือว่าเป็นยุคที่มีการแสดงออกอย่างชัดเจนและเข้มข้น ตลอดจนมีการเคลื่อนไหวในประเด็นต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง และถือเป็นหลักสำคัญในการนำเสนอเนื้อหาของนิตยสารสตรีส่วนใหญ่ จนอาจเรียกได้ว่า เกือบทั้งหมดของนิตยสารสตรียุคนั้น มีการเคลื่อนไหวของกระแสสตรีนิยม จนอาจจะกล่าวได้ว่ายุคบุกเบิกหรือยุคคลื่นลูกแรกนี้เป็นยุคแห่งการเคลื่อนไหวของกระแสสตรีนิยมในนิตยสาร

ยุคคลื่นลูกที่ 2 แห่งการเคลื่อนไหวของกระแสสตรีนิยมในประเทศไทย หรือ ยุคของการเคลื่อนไหวแบบไม่รุนแรงของกลุ่มสตรี (พ.ศ. 2477 – พ.ศ. 2513)

ในยุคลูกที่ 2 นี้ เริ่มมีการก่อตั้งกลุ่มสตรี เพื่อเคลื่อนไหวในประเด็นต่าง ๆ เกี่ยวกับสตรีอย่างเป็นทางการ สำนักร่วมธรรมฝ่ายหญิง สมาคมสตรีไทยในพระบรมราชินูปถัมภ์ สมาคมบัณฑิตสตรีทางกฎหมาย เป็นต้น ได้ช่วยเหลือสตรีในประเด็นต่าง ๆ และเรียกร้องความเป็นธรรมให้กับสตรีต่อรัฐบาลหรือผู้ที่มีอำนาจในด้านต่าง ๆ โดยตรง การเคลื่อนไหวของกระแสสตรีนิยมที่ปรากฏในนิตยสารสตรี จึงลดน้อยลงไม่ชัดเจน ไม่เข้มข้นเท่าในยุคบุกเบิก แต่จะมีการเคลื่อนไหวบ้างเป็นครั้งคราวและมักจะเป็นการนำเสนอข่าวการเคลื่อนไหวของกลุ่มสตรี ทรรศนะของหญิงและชายในเรื่องต่าง ๆ อาทิ สถานภาพ สิทธิ และบทบาทของผู้หญิง และผู้ชาย มากกว่าการที่จะมีการเคลื่อนไหวโดยตรง และถึงแม้ว่าอาจจะมีการโจมตีบุรุษอยู่บ้าง แต่ก็ไม่ได้เป็นการโจมตีโดยตรง แต่เป็นเพียงการเตือน

ผู้หญิงให้ระวางความสัมพันธ์ระหว่างชายหญิง เช่น ผู้ชายที่ไม่น่าไว้ใจเป็นอย่างไร มากกว่าที่จะมองว่าเป็นเรื่องร้ายแรงในระดับที่รัฐบาลต้องเข้ามาให้ความสนใจ หรือเข้ามาแก้ไข เหมือนในยุคที่ผ่านมา นอกจากนี้ยังมีปัจจัยสำคัญที่ทำให้การเคลื่อนไหวของกระแสสตรีนิยมที่ปรากฏในนิตยสารสตรีลดน้อยลงได้แก่

- ความผันผวนทางการเมือง

ตั้งแต่หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นต้นมา ทำให้รัฐบาลอ้างความจำเป็นในการควบคุมหนังสือพิมพ์และสื่อสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ อย่างเข้มงวด เช่น การเซ็นเซอร์ข่าวหนังสือพิมพ์ การออกกฎหมายการพิมพ์ต่าง ๆ ซึ่งถือเป็นอุปสรรคที่สำคัญในการออกหนังสือต่าง ๆ เป็นอย่างมาก

เมื่อสถานการณ์ทางการเมืองไม่เอื้ออำนวยต่อการวิพากษ์วิจารณ์และแสดงแนวคิดตลอดจนการเคลื่อนไหวในด้านต่าง ๆ ได้อย่างเต็มที่ บรรดาผู้จัดทำนิตยสารจึงหาทางออกด้วยการนำเสนอเรื่องอ่านเล่นเพื่อความบันเทิง เนื้อหาแนวกุลสตรี แนวแม่บ้านการเรือน และนวนิยายเป็นส่วนใหญ่ และเนื้อหาเหล่านี้ได้รับความนิยมในหมู่ผู้อ่านเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ทำให้เกิดการแข่งขันในเชิงธุรกิจของนิตยสาร จนทำให้การเคลื่อนไหวของกระแสสตรีนิยมที่ปรากฏในนิตยสารสตรี เพื่อแก้ไขความไม่เป็นธรรมให้กับสตรี ในประเด็นต่าง ๆ ได้ถูกกลืนหายไป

- สภาพเศรษฐกิจหรือสภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ

การเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 ส่งผลให้เกิดภาวะเศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลก ทำให้เศรษฐกิจฝืดเคือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการขาดแคลนกระดาษ รัฐบาลเป็นผู้ควบคุมการจำหน่ายกระดาษแก่หนังสือพิมพ์ และสื่อสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ รวมทั้งนิตยสารโดยลดจำนวนกระดาษลงครึ่งหนึ่ง และกระดาษมีราคาแพง เนื่องจากต้องนำเข้าจากต่างประเทศ ทำให้นิตยสารต้องลดจำนวนหน้าลง สามารถตีพิมพ์เนื้อหาได้จำกัด จึงต้องมีการคัดเลือกเนื้อหาที่จะนำมาตีพิมพ์ โดยเน้นเนื้อหาที่ได้รับความนิยมจากผู้อ่าน และกำลังเป็นที่แข่งขันกันในวงการนิตยสาร ซึ่งมีเนื้อหาส่วนใหญ่ก็คือ เนื้อหาด้านบันเทิง แม่บ้าน การเรือน และ นวนิยาย ในขณะที่เนื้อหาที่แสดงถึงการแก้ไขความไม่เป็นธรรมให้กับสตรีลดลง ทำให้การเคลื่อนไหวของกระแสสตรีนิยมที่ปรากฏนิตยสารสตรีลดน้อยลงจนแทบจะไม่มีให้เห็นในนิตยสารสตรีในยุคนั้น

- นโยบายสร้างชาติของ จอมพลป. พิบูล สงคราม

เมื่อจอมพล ป. พิบูลสงคราม เข้ามาบริหารประเทศเมื่อปี พ.ศ. 2481 ได้มีนโยบายที่จะยกระดับฐานะความเป็นอยู่และการดำเนินชีวิตของคนในชาติให้ทัดเทียมกับนานาอารยประเทศ การพัฒนาสตรีถือเป็นนโยบายสำคัญในนโยบายสร้างชาติด้วย โดยการเชิดชูบทบาทแม่และเมีย การให้สตรีเข้ามามีบทบาทในสังคม เศรษฐกิจและการป้องกันประเทศ ตลอดจนการยอมรับสถานภาพของสตรีการส่งเสริมการศึกษา และการประกอบอาชีพของสตรี การประกาศคุ้มครองสิทธิสตรี การแก้ไขกฎหมายเรื่องวัฒนธรรมผัวเมีย และการจัดตั้งองค์กรต่าง ๆ สำหรับสตรีขึ้น จึงทำให้ดูเหมือนว่าสตรีได้รับโอกาสและมีบทบาทในสังคมมากขึ้นทำให้นิตยสารสตรี สนใจกับประเด็นต่าง ๆ ที่มุ่งเรียกร้องความเป็นธรรม และยกระดับสถานภาพและบทบาทน้อยลง ส่งผลให้การเคลื่อนไหวของกระแสสตรีนิยม ที่ปรากฏในนิตยสารสตรีค่อย ๆ หดไปจากนิตยสารสตรี

- บรรยายภาคทางการเมืองแบบเผด็จการสมัยจอมพลสฤษดิ์

เมื่อจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ขึ้นสู่อำนาจอย่างเต็มรูปแบบจากการปฏิวัติครั้งที่ 2 ในวันที่ 20 ตุลาคม 2501 การปฏิวัติได้ "รื้อถอน" ระบอบประชาธิปไตยด้วยการยกเลิกรัฐธรรมนูญ ยกเลิกพรรคการเมืองและการใช้อำนาจในการปกครองแบบเผด็จการ โดยออกประกาศของคณะปฏิวัติ 57 ฉบับ โดยฉบับที่ 17 ซึ่งได้ให้อำนาจรัฐบาลในการปิดหนังสือพิมพ์ ยึดและทำลายสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ได้ ทำให้หนังสือพิมพ์และนิตยสารไม่กล้าเสนอเนื้อหาที่เกี่ยวกับการเมือง หรือการวิพากษ์วิจารณ์สังคม เนื้อหาที่โดดเด่นที่สุดในหน้าหนังสือพิมพ์ได้แก่ เรื่องอาชญากรรม ข่าวอุกฉาวควาโลภก็ยต่าง ๆ เป็นต้น ส่วนนิตยสารสตรีก็เน้นขายเรื่องบันเทิงเริงรมย์ โดยเฉพาะนวนิยายในแขนงต่าง ๆ เช่น แนวความรักโรแมนติก แนวแม่ผัวลูกสะใภ้ แนวเมียน้อยเมียหลวง หรือนวนิยายน้ำเน่า แนวผี และแนวบู๊ล้างผลาญ เป็นต้น ซึ่งเฟื่องฟูมากในการนำเสนอในนิตยสารสตรี

ถึงแม้ว่าบรรยายภาคทางการเมืองจะผ่อนคลายลง ในสมัยจอมพลถนอม กิตติขจร ที่ยกเลิกประกาศของคณะปฏิวัติ ทั้ง 57 ฉบับ ทำให้หนังสือพิมพ์และนิตยสารมีอิสระในการนำเสนอเนื้อหาอีกครั้ง แต่เนื้อหาของนิตยสารสตรีก็ยังคงนำเสนอ เรื่องบันเทิงเริงรมย์ และเรื่องไร้สาระ ทั้งนี้เนื่องจากการขยายตัวทางธุรกิจนิตยสารและการแข่งขันทางธุรกิจ ทำให้นิตยสารสตรีไม่กล้าฉีกแนวหรือแหวกแนว จากการนำเสนอเนื้อหาแนว "บันเทิงเริงรมย์" ที่เป็นมาตลอดในระยะเวลาที่ผ่านมาในยุคคลื่นลูกที่ 2 นี้มาสู่แนวที่ให้สาระความรู้และแนวสร้างสรรค์สังคม แม้แต่เนื้อหาที่จะวิพากษ์วิจารณ์และแก้ไขปัญหาของสตรีอย่างที่เคยมีในยุคบุกเบิกจนทำให้นิตยสารสตรี "เกิดความเคยชิน" กับการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องบันเทิงและเนื้อหาที่เต็มไปด้วยนวนิยายเริงรมย์

จากปัจจัยและสาเหตุดังกล่าว ประกอบกับการเริ่มมี "ผู้ชาย" เข้ามาในวงการ นิตยสารสตรีทั้งที่เป็น "เจ้าของ" "บรรณาธิการ" และ "นักเขียน" ทำให้เนื้อหาในด้านการวิพากษ์วิจารณ์และแก้ไขความไม่เป็นธรรมกับสตรีในสังคมไม่ลดน้อยลงจนแทบจะถูกกลืนไปจาก นิตยสารสตรี

ยุคคลื่นลูกที่ 3 แห่งการเคลื่อนไหวของกระแสสตรีนิยมในประเทศไทย (พ.ศ.2514 – ปัจจุบัน)

ในช่วงแรกของยุคคลื่นลูกที่ 3 (พ.ศ. 2514 – ต้น พ.ศ.2517) การเคลื่อนไหวของกระแสสตรีนิยมไม่ปรากฏในนิตยสารสตรี อาจจะเรียกได้ว่าหายไปจากนิตยสารสตรี ทั้งนี้เนื่องจาก "ความเคยชิน" กับเนื้อหาประเภทบันเทิงเริงรมย์ในยุคที่ผ่านมา เนื้อหาแนวบันเทิงเริงรมย์จึงยังคงเป็นที่นิยมเป็นอย่างมาก และกลายเป็น "จุดขาย" หรือ "ตัวชูโรง" ถ้าเป็นละครก็ถือเป็น "พระเอกนางเอก" ของนิตยสารสตรี

นิตยสารสตรีที่ส่วนใหญ่ช่วงนี้ จึงยังคงเป็นเรื่องของความบันเทิงเริงรมย์เป็นส่วนใหญ่ จะมีแนวอื่นบ้าง แนวแฟชั่น แนวแม่บ้านการเรือน และแนวให้ความรู้ทันสมัยแก่สตรี จนกระทั่งได้เกิดเหตุการณ์ ตุลาคม 2516 หรือเหตุการณ์วันมหาวิปโยคในวันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ.2516 ซึ่งได้ส่งผลกระทบต่อความนึกคิดของคนในสังคม และกระแสสังคมในช่วงเวลานั้นมาก เนื่องจากเหตุการณ์ตุลาคม 2516 ได้แสดงให้เห็นถึงพลัง ความศรัทธา และภาพการต่อสู้ที่แลกมาด้วยเลือดเนื้อและชีวิตของนิสิต นักศึกษา และประชาชน ทำให้จิตสำนึกในเสรีภาพ และประชาธิปไตยตื่นตัวมาก สิ่งพิมพ์ที่แพร่หลายและได้รับความสนใจมากก็คือ เนื้อหาทางด้านการเมือง ลัทธิการเมือง รวมทั้งข่าวสารทางการเมืองและเศรษฐกิจทำให้นิตยสารในแนวอื่นๆไม่ได้รับความสนใจเท่าที่ควร

นอกจากนี้การเคลื่อนไหวของสตรีในช่วงเวลาดังกล่าวส่วนใหญ่จะเป็นการเคลื่อนไหวของกลุ่มปัญญาชนสตรี ที่สืบเนื่องมาจากเหตุการณ์ตุลาคม 2516 เช่น กลุ่มผู้หญิงธรรมศาสตร์ เป็นต้น จะเน้นการเดินขบวนรณรงค์และการจัดพิมพ์สิ่งพิมพ์ เป็นของตนเองในการเผยแพร่และหาเสียงสนับสนุน มากกว่าจะลงในสิ่งพิมพ์อื่น ไม่ว่าจะเป็นหนังสือพิมพ์หรือนิตยสารสตรี ในขณะที่การเคลื่อนไหวของสมาคมสตรีต่าง ๆ ก็จะไม่เน้นการเข้าพบรัฐบาลและผู้มีอำนาจทางสังคม การจัดการอภิปราย การบรรยายตามสถานที่ต่าง ๆ และการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อ ทางวิทยุ โทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์ เนื่องจากสามารถเข้าถึงกลุ่มคนในวงกว้าง และแพร่หลายกว่าในนิตยสารสตรี

จากปัจจัยดังกล่าวทำให้การเคลื่อนไหวของกระแสสตรีนิยมไม่มีปรากฏให้เห็นเลยในนิตยสารสตรีไปชั่วระยะเวลาหนึ่ง จนกระทั่งในปลายปี พ.ศ. 2517 – พ.ศ. 2518 การเคลื่อนไหวของ

กระแสตรินิยม ได้ปรากฏในนิตยสารสตรีอีกครั้งหนึ่ง เนื่องจากองค์การสหประชาชาติ ได้ประกาศให้ปี พ.ศ.2518 เป็น "ปีสตรีสากล" และ พ.ศ.2518 – พ.ศ. 2528 เป็น "ทศวรรษสตรี" โดยเน้นให้ประเทศสมาชิกยกระดับสถานภาพสตรี ให้เท่าเทียมกับบุรุษในทุก ๆ ด้าน และจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ จึงมีผลบังคับให้รัฐบาลไทยได้กำหนดแนวคิดในการพัฒนาสตรีในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ตั้งแต่ฉบับที่ 1 – ฉบับที่ 5

รวมทั้งยังทำให้ประเด็นเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพ และความเสมอภาคของสตรี ปัญหาความไม่เป็นธรรมของสตรีในสังคมในประเด็นต่าง ๆ ตลอดจนแนวคิดสตรีนิยมได้กลับมาตื่นตัวอีกครั้งหนึ่ง นิตยสารสตรีหลายฉบับอาทิ วาไรตี้ผู้หญิงเก่ง สตรีสาร ดิฉัน ขวัญเรือน สตรีทัศน์ ได้นำเสนอเนื้อหาในแนวสตรีนิยม โดยเฉพาะในแนวเสรีนิยม การเคลื่อนไหวของกระแสสตรีนิยมที่ปรากฏในนิตยสารสตรี ในช่วงนี้จะเป็นการเคลื่อนไหวตามแนวคิดสตรีนิยม ในด้านบทบาททางสังคม การเมือง และเศรษฐกิจของสตรี ตลอดจนคุณภาพชีวิตสตรี ปัญหาครอบครัว แรงงานสตรี การยกย่องให้สตรีมีบทบาทเป็นผู้นำในสังคม ปัญหาสตรีถูกทำร้าย และปัญหาความรุนแรงทางเพศอาจจะกล่าวได้ว่าการประกาศให้ปีพ.ศ.2518ให้เป็นปีเริ่มต้นทศวรรษสตรีสากลของสหประชาชาติทำให้การเคลื่อนไหวกระแสสตรีนิยมปรากฏตัวขึ้นใหม่ในนิตยสารสตรีอีกครั้งหนึ่ง หลังที่เงียบหายและหลับใหลมาเป็นระยะเวลานาน

อย่างไรก็ดี การเคลื่อนไหวที่ปรากฏในนิตยสารสตรีในช่วงนี้ ถึงแม้ว่าจะมีความหลากหลาย แต่ก็ไม่ใช่ "จุดขาย" หรือ "จุดสำคัญ" ของนิตยสารสตรี เนื่องจากนิตยสารสตรีส่วนใหญ่จะเป็นหนังสือประเภทบันเทิงเริงรมย์ แฟชั่น แม่บ้านแม่เรือน และแนวผู้หญิงทันสมัย ไม่ได้มีจุดยืนในการเคลื่อนไหวด้านสตรีนิยม หรือแนวคิดสตรีนิยมเหมือนในยุคบุกเบิก มีเพียง "สตรีทัศน์" ที่ออกโดยมูลนิธิเพื่อนหญิงเท่านั้น ที่แสดงจุดยืนด้านแนวคิดสตรีนิยมและการเคลื่อนไหว เพื่อแก้ไขปัญหาความไม่เป็นธรรม ในประเด็นต่าง ๆ ของสตรีในสังคม และเพื่อพัฒนาและยกระดับสถานภาพและบทบาทของสตรีในสังคม

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าในยุคบุกเบิกหรือในยุคคลื่นลูกแรกแห่งการเคลื่อนไหวกระแสสตรีนิยมเป็นยุคแห่งการกำเนิดของการเคลื่อนไหวของกระแสสตรีนิยมที่ปรากฏในนิตยสารสตรี และเป็นจุดที่นิตยสารสตรีมีบทบาทที่สำคัญในการเคลื่อนไหวของสตรีและต่อสู้เพื่อปลดปล่อยสตรีเพศ ตลอดจนเพื่อสร้างฐานะและโอกาสทางสังคมของสตรีให้เท่าเทียมกับบุรุษในทุก ๆ ด้าน นับเป็นการปรากฏฐานของกระแสการเคลื่อนไหวแนวสตรีนิยมที่สำคัญยิ่ง

7. แนวคิดเกี่ยวกับนิตยสารสตรี (Woman Magazine)

นิตยสารสตรี หมายถึง นิตยสารที่มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับสตรี จัดทำเพื่อกลุ่มผู้อ่านสตรี เนื้อหาประกอบด้วย นวนิยาย เรื่องสั้น และมีคอลัมน์เกี่ยวกับมารดาและทารก การครองเรือน การบ้านการเรือน เสริมสวย และแฟชั่น ทั้งนี้ไม่รวมนิตยสารที่เสนอเนื้อหาเฉพาะด้านใดด้านหนึ่ง (เยาวภา เจริญศิลป์, 2530)

นิตยสารสตรี หมายถึง นิตยสารที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับสตรีในด้านต่าง ๆ ทุกด้าน ให้ทั้งความรู้ และความบันเทิง โดยมีกลุ่มผู้อ่านส่วนใหญ่เป็นผู้หญิง (อุบลวรรณ ปิติพัฒน์โมจิตร, 2532)

นิตยสารสตรี หมายถึง นิตยสารที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับผู้หญิง เช่น การดำเนินชีวิต สำหรับผู้หญิง บทบาทและหน้าที่ของผู้หญิง ฯลฯ หรือเป็นเรื่องราวที่อยู่ในความสนใจของผู้หญิง เช่น นวนิยาย แฟชั่น ความงาม เป็นต้น ทั้งนี้โดยมีผู้หญิงเป็นกลุ่มเป้าหมายที่สำคัญ ซึ่งนิตยสารผู้หญิงในลักษณะเช่นนี้เริ่มปรากฏเป็นครั้งแรกในสังคมไทยในสมัยรัชกาลที่ 5 และยังคงปรากฏอยู่จนปัจจุบัน (พิมพ์ฤทัย ชูแสงสี, 2534)

นิตยสารสตรี หมายถึง นิตยสารที่นำเสนอเรื่องราวที่อยู่ในความสนใจของสตรี ในด้านต่าง ๆ เช่น การปรุงอาหาร การตกแต่งบ้าน การบริหารเด็ก แนวโน้มแฟชั่น ความรัก รวมทั้งการบริการสังคมและให้ความรู้ต่าง ๆ เช่น ขวัญเรือน แพรว ลลนา กานดา กุลสตรี Woman's own, Woman World, Ladies'home journal เป็นต้น (Peter P.Jacobi, 1995 อ้างในนรินทร์ นำเจริญ, 2541)

นิตยสารสตรี หมายถึงนิตยสารเพื่อผู้หญิงทั่ว ๆ ไป ไม่จำกัดอายุ ระดับการศึกษา เชื้อชาติ ได้แก่ กุลสตรี ขวัญเรือน แม่ศรีเรือน Ladies'Home Journal, Today's Woman เป็นต้น (Roland E.Wolly, 1955 อ้างใน วิษณุ สุวรรณเพิ่ม, 2525)

การกำเนิดนิตยสารสตรีในประเทศไทย

นิตยสารสตรีในประเทศไทยนั้นได้เกิดขึ้นพร้อมการเปลี่ยนแปลง ในด้านต่างๆ ของสังคมไทย ซึ่งการเปลี่ยนแปลงต่างๆอันเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดนิตยสารสตรีขึ้นในประเทศไทย ได้แก่ (พิมพ์ฤทัย ชูแสงศรี, 2534)

1. การพิมพ์

การพิมพ์ภาษาไทยเริ่มขึ้นครั้งแรก ในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 3:พ.ศ.2367-พ.ศ.2394) เมื่อนายแพทย์ แดน บีช แบรดลีย์ ทือ หมอบรัดเลย์ มิชชันนารี ชาวอเมริกันได้เดินทางเข้ามาสอนศาสนาในประเทศไทย แล้วได้นำแท่นพิมพ์พร้อมตัวพิมพ์ภาษาไทย ที่ได้ซื้อจากประเทศสิงคโปร์เข้ามาเพื่อกิจการเผยแพร่ศาสนาในประเทศไทยด้วย

เมื่อได้นำแท่นพิมพ์และตัวพิมพ์ภาษาไทยเข้ามาในประเทศไทยแล้วหมอบรัดเลย์ได้เริ่มพิมพ์หนังสือภาษาไทยเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2387 นั่นคือบัญญัติ 10 ประการ จำนวน 1,000 ฉบับ ต่อมารัชกาลที่ 3 ทรงโปรดให้พิมพ์พระบรมราชโองการห้ามสูบบุหรี่อีก 9,000 ฉบับ

ต่อมาหมอบรัดเลย์ได้ปรับปรุงตัวพิมพ์ให้ดูสวยงาม และหล่อแท่นพิมพ์ใหม่ขึ้น และเริ่มพิมพ์สิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ขึ้นมามากมายทั้งรูปของหนังสือ และตำราต่าง ๆ เช่น ตำราปลูกผี ตำราสอนภาษาอังกฤษ ไปจนถึง หนังสือภาษาไทย และวรรณคดีไทย เช่น พระราชพงศาวดารกรุงเก่า สามก๊ก หนังสือปฐม ก.กา เป็นต้น หลังจากนั้นหมอบรัดเลย์ ได้ออกหนังสือพิมพ์ขึ้นมาในประเทศไทยเป็นครั้งแรก คือ "บางกอกกรี๊ดเดอร์" ทั้งฉบับภาษาไทย และภาษาอังกฤษ ซึ่งเป็นต้นเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดการตั้งโรงพิมพ์หลวงขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 4:พ.ศ.2394-พ.ศ.2411) พร้อมทั้งส่งข้าราชการและขุนนางไปเรียนและดูกิจการพิมพ์ที่ต่างประเทศ และได้ออกหนังสือราชกิจจานุเบกษาซึ่งเป็นหนังสือที่พิมพ์โดยคนไทยเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2401 ด้วย

จนกระทั่งในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว(รัชกาลที่ 5: พ.ศ.2411-พ.ศ.2453) กิจการพิมพ์ได้เจริญก้าวหน้ามาก ได้เกิดโรงพิมพ์ทั้งของคนไทย และคนจีน ขึ้นมากมาย เช่น โรงพิมพ์ศุภมิตรบำรุง โรงพิมพ์อักษรนิติ โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ เป็นต้น ในขณะที่เดียวกันกลุ่ม เจ้านาย กลุ่มขุนนาง และ กลุ่มสามัญชนก็ได้ให้ความสนใจในการออกหนังสือพิมพ์ และนิตยสารกันเป็นจำนวนมาก อาทิ พระองค์เจ้าเกษมสันติโสภาคย์ออกหนังสือรายสัปดาห์ หรือนิตยสารสัปดาห์เล่มแรกของประเทศไทย คือ ดรุโณวาท กลุ่มเจ้านายกลุ่มหนึ่งออกนิตยสารวชิรญาณ และวชิรญาณพิเศษ เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรีออกนิตยสารรายเดือน ชื่อลัทธิวิทยา และถลลัทธิวิทยา ก.ศ.ร.กุหลาบออกสยามประเภทสุนทรโรววา .พิเศษ

และเทียนวรรณออกหนังสือพิมพ์ตุลวิภาพคนจนกิจ และศิริพจนวิภาค และที่สำคัญก็คือ เทียนวรรณได้ออกนิตยสารบำรุงนารี ซึ่งถือเป็นนิตยสารสตรีฉบับแรกของประเทศไทย ในปี พ.ศ. 2443 เพื่อให้ความรู้กับสตรี และใช้ในการเรียกร้องสิทธิและความเป็นธรรม ในด้านต่าง ๆ ให้กับสตรี เช่น การศึกษาของสตรี การประกอบอาชีพ และระบบผัวเดียวหลายเมีย ของชายไทย เป็นต้น

การออกนิตยสารบำรุงนารีของเทียนวรรณ ถือเป็นการปลุกกระตุ้นให้กลุ่มสตรี เริ่มออกมาเรียกร้องสิทธิสตรีโดยการออกนิตยสารเป็นครั้งแรก คือ กุลสตรี และยังได้เป็นต้นกำเนิด ของนิตยสารสตรีในสมัยต่อ ๆ มาด้วย เช่น นารีนาถ สตรีศัพท์ สตรีนิพนธ์ สตรีไทย เนตรนารี สุภาพนารี เป็นต้น

อาจจะกล่าวได้ว่าการพัฒนาและการตื่นตัวของกิจการการพิมพ์ของประเทศไทย ถือเป็นสาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่เกิดนิตยสารสตรีขึ้นมาในประเทศไทย

2. การปฏิรูปการศึกษา หรือ การจัดระบบการศึกษาสำหรับสตรีในประเทศไทย

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5 : พ.ศ.2411-พ.ศ.2453) ได้ทรงมีนโยบายที่จะปฏิรูประบบการศึกษาในประเทศไทย เพื่อให้ประชาชน ได้รับการศึกษากันทั่วถึงรวมทั้งยังมีการจัดศึกษาสำหรับสตรีขึ้นด้วย โดยได้ทรงโปรดเกล้าฯ ให้มีจัดการศึกษาสำหรับสตรีขึ้น รวมทั้งมีการตั้งโรงเรียนสำหรับสตรีขึ้นทั้งโรงเรียนสำหรับสตรี ชั้นสูง และสตรีสามัญชน เช่น โรงเรียนสุนันทาลัย โรงเรียนราชินี โรงเรียนเลวภา โรงเรียนศึกษานารี โรงเรียนสตรีวิทยา เป็นต้น โดยมีอาจารย์ทั้งชาวไทย และชาวต่างประเทศ ได้จัดสอนวิชาต่าง ๆ แก่สตรี อาทิ การอ่าน-เขียน ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ พงศวดาร เรียงความ การบ้านการเรือน วาดเขียน พลศึกษา การวางตัว และการเข้าสังคม หรือการเข้าสมาคมแบบตะวันตกด้วย

จากการที่สตรีได้มีโอกาสได้ศึกษาเล่าเรียนทำให้สตรีได้เกิดการเปลี่ยนแปลง บทบาทที่จำกัดอยู่แค่เพียงครัวเรือนเริ่มขยายวงกว้างขึ้น และทำให้สตรีเริ่มเห็นถึงความสำคัญ ของการได้ประกอบอาชีพตามแนวทางการศึกษาของตน และเริ่มมีการประกอบอาชีพที่นอกเหนือ ไปจากการทำหน้าที่ภายในครัวเรือน เช่น ครู พยาบาล ช่างตัดเสื้อ เป็นต้น

นอกจากนี้จากการที่สตรีได้มีโอกาสในการศึกษามากขึ้น ทำให้สตรีได้รับการยอมรับจากสังคมมากขึ้น ยิ่งไปกว่านั้นยังทำให้ผู้หญิงเริ่มเห็นความสำคัญของการศึกษา การส่งเสริมให้สตรีได้มีความรู้ ความสามารถ ตลอดจนได้มีโอกาสเห็นและเปรียบเทียบสภาพของ สตรีไทยกับสตรีต่างประเทศ ทำให้เกิดแนวคิดที่จะเรียกร้องสิทธิ ความเสมอภาค และ ความเป็นธรรม รวมถึงการยกระดับคุณภาพชีวิต ตลอดจนสถานภาพและบทบาทของสตรีให้ดีขึ้น

จึงเกิดการรวมกลุ่มกันของสตรี เพื่อออกหนังสือพิมพ์สตรีหรือนิตยสารสตรีโดยสตรี ของสตรี เพื่อสตรีขึ้นเป็นครั้งแรกในประเทศไทยในปี พ.ศ. 2449 นั่นคือ นิตยสารกุลสตรี สำหรับใช้เป็นตัวแทน หรือ สื่อการในการเรียกร้องสิทธิสตรี และยังได้เกิดนิตยสารสตรีในช่วงเวลาต่อมาอีกมากมาย ยิ่งไปกว่านั้นยังเป็นการจุดกำเนิดอาชีพใหม่ของสตรีขึ้นมาด้วยก็คือนักเขียนและนักหนังสือพิมพ์ รวมทั้งยังเป็นการเปิดโอกาสให้สตรีได้มีโอกาสแสดงความรู้ แสดงความคิดเห็น แสดงทรรศนะ และวิพากษ์วิจารณ์ปัญหาสังคมต่าง ๆ โดยเฉพาะปัญหาที่เกี่ยวข้องกับสตรี ได้อย่างอิสระอีกด้วย

3. การแสวงหาความรู้ และความบันเทิงในสังคมไทย

จากการเข้ามาของคณะมิชชันนารี และการเข้ามามีอิทธิพลของวัฒนธรรมตะวันตกในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 3: พ.ศ. 2367-พ.ศ. 2394) โดยเฉพาะการพิมพ์ และกิจการการพิมพ์ต่าง ๆ ทำให้คนไทยตื่นตัวต่อการศึกษา และการแสวงหาความรู้ ความบันเทิงเพื่อเป็นโลกทัศน์ให้กว้างขวางขึ้นเป็นอย่างมาก การพิมพ์หนังสือจึงได้รับการสนใจจากคนทั่วไปมากในฐานะที่เป็นแหล่งความรู้แหล่งใหม่ เรื่องที่พิมพ์จะเริ่มจากเรื่องที่ไม่เคยมีในสังคมไทย เช่น การปลูกฝ้าย การรักษา และการบำรุงครรภ์ ตำราสอนภาษาอังกฤษ ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 4: พ.ศ. 2411-พ.ศ. 2453) ได้มีการพิมพ์หนังสือพิมพ์ทั้งหนังสือประเภทที่เป็นความรู้ และหนังสือประเภทบันเทิงเริงรมย์ อาทิ จินตตามณี ประถม ก.กา นิราศลอนดอน สามก๊ก

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5: พ.ศ. 2411-พ.ศ. 2453) หนังสือ หนังสือพิมพ์ และนิตยสารได้ยังคงกลายเป็นแหล่งความรู้ที่สำคัญในสังคมไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปฏิรูประบบการศึกษายิ่งทำให้หนังสือถือว่ามีค่าสำคัญ และมีลักษณะที่เป็นมวลชนมากขึ้น มีการออกหนังสือ เรียนและหนังสืออ่านเล่นเป็นจำนวนมาก เช่น แบบเรียนหลวง พระอภัยมณี อุดมรท ลักษณะวงศ์ สังข์ทอง กากี เป็นต้น

ในขณะเดียวกันหนังสืออ่านเล่น และหนังสือเพื่อความบันเทิงประเภทหนังสือพิมพ์ และนิตยสารก็เริ่มแพร่หลาย และได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก มีการตีพิมพ์ออกมาเป็นจำนวนมาก ทั้งรายสัปดาห์ รายบ็อกซ์ รายเดือน และรายคาบต่าง ๆ เช่น ลักวิทยาสรรค์ ฤกษ์วิทยาสรรค์ วชิรญาณ วชิรญาณวิเศษ ดร.โณวาท นิตยสารอัมพवासมัย ดุสิตสมิต ศัพท์ไทย ไทยเชชม ผดุงวิทยา ทวีปัญญา เป็นต้น

จากการที่มีหนังสืออ่านเล่น และนิตยสารเพื่อความบันเทิงออกมาเป็นจำนวนมาก ทำให้เกิดแนวคิดที่ทำหนังสือสำหรับสตรีโดยเฉพาะด้วยแนวความคิดที่ว่าสตรีของอ่านหนังสือ และชอบเรื่องบันเทิงเริงรมย์ จึงทำให้เกิดนิตยสารสำหรับสตรีขึ้นมาเรื่อยๆ ในยุคต่อๆมา

เช่น นารีนาด กุลสตรี สุภาพนารี เนตรนารี นารีนีเทศ นารีเชชม แม่ศรีเรือน หญิงสยาม หญิงไทย สาวสยาม สาวสมัย สาวสวย เป็นต้น

ประวัติและพัฒนาการของนิยายสารคดี (ตั้งแต่ พ.ศ. 2431 – ปัจจุบัน)

สำหรับประวัติและพัฒนาการของนิยายสารคดี สามารถแบ่งออกเป็น 5 ยุคที่สำคัญได้แก่ (อุบลวรรณ ปิติพัฒนะ โฆษิต, 2531)

ยุคที่ 1 ยุคของการปลุกจิตสำนึกในด้านการเฝ้าหาความรู้ของสตรี (พ.ศ. 2431 – 2475) นิยายสารคดีในยุคนี้ จะเน้นการปลุกสำนึกในด้านการเฝ้าหาความรู้และสิทธิของสตรีไทยเป็นหลัก เนื่องจากสตรีไทยในช่วงนั้นส่วนใหญ่ยังมีการศึกษาน้อย และมีบทบาทจำกัดอยู่เฉพาะภายในบ้านจึงมักเป็นฝ่ายที่เสียเปรียบและถูกมองข้ามความสำคัญไป นิยายสารคดีในยุคนี้จึงมุ่งที่จะกระตุ้นสตรีเฝ้าหาความรู้ สนใจ และเห็นถึงความจำเป็นของการศึกษา ในขณะเดียวกันยังเน้นในด้านสิทธิและการพัฒนาสตรี การวิพากษ์วิจารณ์ และ ตำหนิผู้ชายที่เอาเปรียบสตรีในด้านต่างๆ นิยายสารในยุคนี้จึงมีเนื้อหาค่อนข้างหนัก แต่ก็ยังมีส่วนที่เป็นความบันเทิงประกอบอยู่ด้วย เช่น บำรุงนารี กุลสตรี สตรีนิพนธ์ สตรีศัพท์ สตรีไทย สยามยุพดี เนตรนารี สุภาพนารี หญิงไทย เป็นต้น

ยุคที่ 2 ยุคมืดของนิยายสารคดี (พ.ศ. 2475 – 2485) ในยุคนี้ได้เกิดเหตุการณ์สำคัญทางการเมืองหลายเหตุการณ์ คือ การเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อปี พ.ศ.2475 สงครามโลก ครั้งที่ 2 และภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ รวมทั้งนโยบายสร้างชาติของจอมพล ป.พิบูลสงคราม ส่งผลให้นิยายสารคดีในยุคนี้ซบเซาไปถึงเกือบ 13 ปี มีเพียง นิยายสารหญิงไทย ประมวลมารค และสวนอักษรเท่านั้นที่มีการตีพิมพ์

ยุคที่ 3 ยุคตื่นตัวของนิยายสารคดี (พ.ศ. 2490 – 2501) ในยุคนี้เป็นยุคที่นิยายสารคดีฟื้นตัวอีกครั้งหลังจากที่ตกอยู่ในยุคมืด ได้มีนิยายสารคดีเกิดขึ้นใหม่ในยุคนี้หลายฉบับ เช่น สตรีสาร สกุลไทย เดลิเมลวันจันทร์ เฟลนิจิตต์ ปิยะมิตรวันอาทิตย์ กุลสตรี ศรีสัปดาห์ เรวดี เป็นต้น ลักษณะสำคัญของนิยายสารคดีในยุคนี้ช่วงแรกจะเน้นเนื้อหาด้านบันเทิง โดยเฉพาะนวนิยาย และ ในช่วงกลางถึงปลายยุคจะเน้นทางด้านแม่บ้านการเรือนโดยจะให้ความสำคัญกับคอลัมน์สำหรับเด็กเป็นพิเศษ

ยุคที่ 4 ยุคนวนิยายพาฝัน (พ.ศ. 2501-2516) ในยุคนี้นิยายสารคดีเกิดขึ้นในยุคของการเผด็จการทางการเมือง เนื้อหาของนิยายสารคดีในยุคนี้จึงเน้นด้านความบันเทิง โดยเฉพาะ นวนิยายโดยเน้นนวนิยายประเภทน้ำเน่า พาฝัน และความรัก เรื่องสั้น บทกวี และ เรื่องประโลมโลกต่างๆเพื่อผ่อนคลาย และ หลีกหนีจากสถานการณ์ที่ตึงเครียดทางการเมือง ตลอดจน

บทบาทด้านแม่บ้านการเรือน ได้แก่ ดรณี สตรีไทย นารีนาถ เดลิเมล์วันจันทร์ คุณหญิง สกกุลไทย ขวัญเรือน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ขวัญเรือน กุลสตรี และลลนา ถือเป็นจุดกำเนิด หรือจุดเริ่มต้นของนิตยสารสตรีในด้านความใหม่ของการจัดรูปเล่ม หน้าปก และเนื้อหา และไม่ได้ เน้นแต่เฉพาะด้านความบันเทิงและแม่บ้าน หรือการเรือนเท่านั้น แต่ยังให้ความรู้ ความคิดใน มุมมองที่แปลกใหม่ ตลอดจนการสร้างรสนิยมที่ทันสมัยให้กับสตรีด้วย

ยุคที่ 5 ยุคข่าวสารและความหลากหลายของนิตยสารสตรี (ยุคหลัง 16 ตุลาคม 2516) ยุคนี้ในช่วงแรกได้เกิดเหตุการณ์ทางการเมืองที่สำคัญ 2 ครั้ง คือ เหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 และ เหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 ทำให้หนังสือที่มีเนื้อหาทางด้านการเมืองได้รับความสนใจ มากเป็นพิเศษ นิตยสารสตรีในช่วงแรกนี้จึงเกิดขึ้นน้อย เช่น หญิงสาวสวย สาวสมัย สาวสวย และเบญจกัลยาณี เป็นต้น โดยมีเนื้อหาส่วนใหญ่ด้านแม่บ้านการเรือน แต่บางเล่มก็นำเสนอเนื้อหาในด้านเพศศึกษาซึ่งถือเป็นคอลัมน์ใหม่สำหรับวงการนิตยสารสตรี ด้วย เช่น สาวสมัย สาวสวย เป็นต้น หลังจากพ.ศ.2520 ซึ่งถือได้ว่าเป็นยุคแห่งความหลากหลาย ของนิตยสารสตรี เนื่องจากความเจริญทางด้านเทคโนโลยีและการสื่อสาร การเฟื่องฟูทางเศรษฐกิจ การพิมพ์และฟุ้งเฟ้อของคนในสังคม ทำให้มีนิตยสารสตรีรูปแบบใหม่เกิดขึ้นมาหลากหลาย ประเภททั้งในด้านรูปแบบ และเนื้อหา เช่น แนววัยรุ่น แนวผู้หญิงทำงาน แนวภาพแฟชั่น เป็นต้น ใน ยุคที่ 5 นี้เป็นยุคที่มีนิตยสารสตรีเกิดใหม่มากที่สุด โดยนิตยสารที่ได้รับความนิยม และมีชื่อเสียงในยุคนี้นั้น เช่น ดิฉัน แพรว แพรวสุดสัปดาห์ ผู้หญิงวันนี้ พลอยแถมเพชร เป็นต้น

ประเภทของนิตยสารสตรีในยุคบุกเบิก(พ.ศ.2449-พ.ศ.2477)

นิตยสารสตรีที่เกิดขึ้นในช่วงนี้สามารถแบ่งออกได้ เป็น 3 กลุ่มใหญ่ ๆ ที่สำคัญ ได้แก่ (พิมพ์ฤทัย ชูแสงศรี,2534)

1.นิตยสารสตรีกลุ่มก้าวหน้า

นิตยสารสตรีกลุ่มนี้จะเน้นเนื้อหาในด้านการต่อสู้เพื่อเรียกร้องสิทธิสตรี แสดงความ ไม่ยอมจำนนต่อความอยุติธรรมบางอย่างทางสังคมที่สตรีได้รับ เป็นปากเป็นเสียงแทนและเป็นตัว แทนของสตรี ตอบปัญหาต่าง ๆ ให้สตรี วิพากษ์วิจารณ์ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับสตรี ให้ความรู้ใน ด้านต่าง ๆ แก่สตรี ทั้งความรู้ทั่วไป ความรู้ในด้านการดำเนินชีวิต และความรู้ในด้านวิชาการ พัฒนา คุณภาพและศักยภาพของสตรี ตลอดจนยกระดับฐานะ คุณค่า และ สถานภาพของสตรีในสังคม รวมทั้งสร้างผู้หญิงให้ทันสมัยทันโลกทันเหตุการณ์ และมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลขึ้น ไปจนถึง

การแสดงทัศนคติทางการเมือง และ สังคม เปิดโอกาสให้สตรีได้แสดงความคิดเห็น นำเสนอ ชาวสังคม และ ชาวของผู้หญิงทั้งในประเทศ และต่างประเทศ โดยเฉพาะชาวการเคลื่อนไหวของกลุ่มสตรีในการเรียกร้องสิทธิสตรี ชาวของสตรีที่มีชื่อเสียง และ ทำคุณประโยชน์ให้แก่ประเทศชาติ เช่น กุลสตรี สตรีศัพท์ สตรีนิพนธ์ สตรีไทย สยามยุพดี เนตรนารี สุภาพนารี หญิงไทย เป็นต้น นิตยสารสตรีกลุ่มนี้ถือว่าเป็นนิตยสารสตรีที่มีการเคลื่อนไหวของกระแสสตรีนิยมมากที่สุด

2.นิตยสารสตรีกลุ่มเรีงรมย์

นิตยสารสตรีกลุ่มนี้จะเน้น และ ให้ความสำคัญเป็นพิเศษในด้านของเรื่องบันเทิง เป็นส่วนใหญ่ โดยเฉพาะนวนิยาย เรื่อง บทประพันธ์ และ ชาวการแสดงละครของคณะต่างๆ เช่น นารีรมย์ นารีนิเทศ นารีเชชม นารีเพลง หญิงสยาม เป็นต้น

ประเภทของนิตยสารสตรีหลังยุคบุกเบิก-ปัจจุบัน(พ.ศ.2478-ปัจจุบัน)

สำหรับประเภทของนิตยสารสตรีหลังยุคบุกเบิกปัจจุบัน แบ่งตามกลุ่มเนื้อหา มี 7 ประเภท ได้แก่ (อุบลวรรณ ปิติพัฒนะ โฆษิต, 2532)

1.นิตยสารสตรีแนวแม่บ้านการเรือน นิตยสารสตรีแนวนี้จะเน้นเนื้อหาด้านแม่บ้าน การเรือน การเลี้ยงเด็ก การจัดบ้าน และสาระบันเทิง โดยนิตยสารแนวนี้ส่วนใหญ่จะประกอบไปด้วยนวนิยายที่ให้แต่ความบันเทิงเป็นหลัก และ เนื้อหาเกี่ยวกับงานของแม่บ้านการเรือนด้านต่าง ๆ โดยเน้นกลุ่มผู้อ่านที่เป็นแม่บ้าน และกึ่งแม่บ้าน ซึ่งสามารถแบ่งออกได้อีกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

1.1 นิตยสารสตรีที่เน้นความรู้ด้านแม่บ้าน การเรือน ความบันเทิง และความรู้ทั่วไป เนื้อหาจะประกอบด้วยนวนิยายเรื่องยาว เรื่องสั้น คอลัมน์ต่าง ๆ และ เนื้อหาด้านแม่บ้าน การเรือน เช่น การตัดเย็บเสื้อผ้า การทำอาหาร และการเย็บปักถักร้อย ซึ่งมีประมาณ 30% ของเนื้อหาทั้งหมด นิตยสารสตรีประเภทนี้ อาทิ ขวัญเรือน กุลสตรี คุณหญิง และหญิงไทย

1.2 นิตยสารสตรีที่เน้นความรู้เฉพาะด้านของแม่บ้าน นิตยสารสตรีแนวนี้จะเน้นการให้ความรู้เฉพาะด้านต่าง ๆ สำหรับแม่บ้าน ด้านใดด้านหนึ่งโดยเฉพาะ อาทิ ด้านการทำอาหาร งานฝีมือเย็บปักถักร้อย เช่น นิตยสารครัวแม่บ้าน แม่บ้านทันสมัย ประดิศประคอง เป็นต้น

2.นิตยสารสตรีแนวให้ความรู้ และทันโลกทันสมัยแก่สตรี นิตยสารแนวนี้จะเน้นที่เนื้อหาเกี่ยวกับความรู้รอบตัวที่ทันสมัย ชาวสาร การปรับตัวการอยู่ร่วมกันในสังคมและการสมาคมของสตรี โลกของผู้หญิงทำงาน และปัญหาต่าง ๆ ของผู้หญิง นิตยสารแนวนี้กลุ่มผู้อ่านมัก

จะเป็นกลุ่มสตรีที่มีความรู้ มีการศึกษา ตั้งแต่วัยรุ่นจนถึงวัยกลางคน เช่น ดิฉัน แพรว แพรวสุดสปีดาห์ พลอยแกมเพชร ผู้หญิง ผู้หญิงวันนี้ เบรียว เป็นต้น

3.นิตยสารสตรีแนวครอบครัว นิตยสารสตรีแนวนี้จะเน้นเนื้อหาด้านการดูแลครอบครัวการเลี้ยงดูบุตร การสร้างความสัมพันธ์อันดีของสมาชิกในครอบครัว และชีวิตสมรส เช่น แม่และเด็ก ดวงใจพ่อแม่ คู่สร้างคู่สม เป็นต้น

4.นิตยสารสตรีแนวที่เน้นความบันเทิง นิตยสารสตรีแนวนี้จะเน้นเนื้อหาด้านนวนิยายเป็นหลักถึงร้อยละ 80 ของเนื้อหาทั้งหมด นอกนั้นจะเน้นเนื้อหาเบา ๆ ในคอลัมน์ต่างๆ ทั้งสารคดี ความรู้ทั่วไป ตอบปัญหาชีวิต และโฆษณาที่เน้นกลุ่มสตรีโดยเฉพาะ เช่น สกุลไทย แก้วศรีสยาม ทานตะวัน เป็นต้น

5.นิตยสารที่ให้ความรู้ด้านวิชาการ เรียกร่องสิทธิ และพัฒนาคุณภาพของสตรี นิตยสารสตรีแนวนี้มีเนื้อหาค่อนข้างหนัก มุ่งกลุ่มผู้อ่านสตรีที่มีความรู้ มีการศึกษา ใฝ่หาความรู้ โดยเน้นหนักในด้านสิทธิและการพัฒนาสตรี นำเสนอข่าวของสตรีทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ การยกระดับฐานะ และคุณภาพชีวิตของสตรี เป็นปากเสียงแทนสตรี วิจารณ์สังคม มุ่งแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของสตรีในสังคม และ ให้ความรู้ทั้งความรู้ทั่วไป และ ความรู้ด้านวิชาการเป็นหลัก ไม่เน้นเนื้อหาด้านบันเทิง นวนิยาย และแม่บ้านการเรือนเท่าไรนัก เช่น สตรีทัศน์ สอทไลน์ เสียงสตรี ผู้หญิงเก่ง ข่าวเพื่อนหญิง เป็นต้น นิตยสารสตรีแนวนี้มักจะไม่ค่อยได้รับความนิยม และไม่ประสบความสำเร็จในด้านการขาย และ ค่อยๆเริ่มหายไปจากวงการนิตยสารสตรีในสังคมไทย จนทำให้ในปัจจุบันจึงแทบจะไม่มีนิตยสารสตรีแนวนี้ออกจำหน่ายเลย

6.นิตยสารสตรีแนววัยรุ่น นิตยสารสตรีแนวนี้จะเน้นเนื้อหาด้านบันเทิงและสังคมของวัยรุ่น เพื่อกลุ่มสตรีวัยรุ่นโดยเฉพาะ เช่น เธอกับฉัน วัยรุ่นรัก วัยหวาน เป็นต้น

7.นิตยสารสตรีแนวแฟชั่น นิตยสารสตรีแนวนี้จะเน้นภาพแฟชั่นและสังคมในวงการแฟชั่นโดยเฉพาะ ทั้งแฟชั่นเสื้อผ้า และ แฟชั่นทรงผม นิตยสารสตรีแนวนี้มักจะพบในร้านตัดผมสตรี และร้านตัดเสื้อผ้าต่าง ๆ เช่น แฟชั่นรีวิว โลกแฟชั่น เป็นต้น

บทบาทและหน้าที่ของนิตยสารสตรีในฐานะสื่อมวลชน

นิตยสารสตรีคือเป็นสื่อมวลชนแขนงหนึ่งที่สำคัญในสังคมโดยมีบทบาทและหน้าที่ดังต่อไปนี้ (กนกวรรณ นະนะกร : 2542, นรินทร์ นำเจริญ : 2541, พิมพ์ฤทัย ชูแสงศรี : 2534, วิษณุ สุวรรณเมฆา : 2535 และ อุบลวรรณ ปิติพัฒน์โมษิต : 2529)

1.ให้ข่าวสาร (Information) คือ การให้ข่าวสารที่เป็นประโยชน์เพิ่มพูนความรู้ ความคิด สติปัญญา และ สร้างคุณค่า ยกฐานะ กระตุ้น และสร้างความปรารถนาให้สตรีต้องการมีชีวิตและสถานภาพที่ดีขึ้น ตลอดจนพัฒนาวิสัยทัศน์ของสตรีให้กว้างไกลขึ้น เพื่อให้สตรีทันสมัยทันโลกทันเหตุการณ์ ด้วยการให้ข่าวสารในด้านต่าง ๆ ทั้ง การเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม เทคโนโลยี แนวโน้มแฟชั่น เหตุการณ์ประจำวัน เหตุการณ์รอบโลก เหตุการณ์ที่อยู่ในความสนใจของสตรีทั้งในและต่างประเทศ รวมทั้งข่าวคราวในแวดวงสังคม บันเทิง การเคลื่อนไหวของกลุ่มหรือองค์กรสตรี ปัญหาทางสังคมและปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นกับสตรี ชาวของสตรีทั้งในประเทศ และต่างประเทศ

2.การให้ความรู้และให้การศึกษา (Knowledge and Education) ถือเป็นหน้าที่สำคัญหน้าที่หนึ่งของนิตยสารสตรี โดยนิตยสารสตรีจะให้ความรู้แก่สตรีทั้งความรู้ทั่ว ๆ ไป และความรู้เฉพาะด้านสำหรับสตรี อาทิ ความรู้สำหรับแม่บ้าน การแต่งตัว การทำอาหาร การประดิษฐ์ประดิษฐ์ การเย็บปักถักร้อย การดูแลลูก สุขภาพอนามัย การดำเนินชีวิต ปัญหาของสตรีในสังคม ความรู้รอบตัว ความรู้ในเชิงวิชาการ ตลอดจนทำให้สตรีมีความรู้ และเข้าใจถึงความสามารถ บทบาทหน้าที่ และความรับผิดชอบของตนเองในสังคม การปรับตัวของสตรี ให้เข้ากับการพัฒนาสังคม รวมทั้งวิธีการใหม่ ๆ ในการประกอบอาชีพ

3.ให้ความบันเทิงเริงรมย์ (Entertainment) ถือเป็นหน้าที่ที่สำคัญและมีมากที่สุดของนิตยสารสตรี เนื่องจากนิตยสารสตรีโดยส่วนใหญ่มุ่งให้ความบันเทิงแก่สตรี ผ่อนคลายความตึงเครียด จรรโลงใจ สร้างความสุขสดชื่น และความสนุกสนานให้สตรี ตั้งแต่การนำเสนอข่าวคราวของดารานักร้อง ภาพยนตร์ รายการโทรทัศน์ เรื่องขำขัน เรื่องแปลกประหลาด ไปจนถึงนวนิยาย เรื่องสั้น เรื่องแปล บทกวี และ บทประพันธ์ต่างๆ ตลอดจนข่าวซุบซิบ และข่าวสังคม

4.เป็นเวทีหรือเป็นสื่อกลางในการแสดงความคิดเห็น และ เป็นพื้นที่สำหรับสตรี (Media For Public Opinion / Public sphere) ตั้งแต่การแสดงความคิดเห็นและวิพากษ์วิจารณ์ ปัญหาของสตรีในการแสดงทัศนะต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อสตรี ตลอดจนเปิดโอกาสให้สตรีได้แสดงความคิดเห็นการถาม-ตอบปัญหาของสตรี รวมทั้งการถ่ายทอดและสะท้อนถึงความรู้สึก ความคิดและ ความต้องการของสตรีในด้านต่าง ๆ อาจกล่าวได้ว่านิตยสารสตรีเป็นสื่อของสตรีเพื่อสตรี และเป็นพื้นที่สำหรับสตรีโดยเฉพาะ ที่เน้น และ ให้ความสำคัญกับสตรีมากที่สุด

5.การชักจูงใจหรือโน้มน้าวใจ (Persuasion) โดยการชักจูงใจ ปลุกกระตุ้น ปลุกกระดม ตลอดจนสร้างจิตสำนึก เพื่อเปลี่ยนทัศนคติ ความเชื่อ และพฤติกรรมในด้านต่าง ๆ ของสตรี

6.สร้างบุคลิกภาพใหม่ให้กับสตรี (Emergence of A new Framework for the personality) นิตยสารสตรีสามารถสร้างบุคลิกภาพใหม่ให้กับสตรี ด้วยการยกระดับฐานะและสถานภาพของสตรี รสนิยมในด้านการศึกษา สร้างความมั่นใจและความรู้สึกที่ตนเองสำคัญและมีคุณค่าตั้งแต่การแสดงให้เห็นถึงความสามารถของสตรี การเปิดพื้นที่ให้สตรี การเปิดโอกาสให้สตรีได้แสดงความคิดเห็น กล้าคิด กล้าพูด กล้าแสดงออก การพัฒนาคุณภาพ และศักยภาพของสตรี รสนิยมในการแต่งตัว การเข้าสมาคม การเข้าสังคม การวางตัวของสตรี การสร้างนิสัยในการคิด ทักษะคติในการวิเคราะห์วิจารณ์ การมองโลก และ การสร้างภาพความเป็นผู้หญิง เช่น กุลสตรี สาวทันสมัย กล้าคิดกล้าแสดงออก เชื้อมั่นในตัวเอง สาวสังคม ผู้หญิงทำงาน ผู้หญิงเก่ง เป็นต้น

7.ทำหน้าที่ในการแลกเปลี่ยนความรู้ (An exchange of knowledge) นิตยสารสตรีทำหน้าที่ในการแลกเปลี่ยนความรู้ ทักษะคติ ความคิดเห็น การมองโลกตลอดแนวทางในการดำเนินชีวิตระหว่างสตรีด้วยกันทั้งระหว่างกลุ่มผู้จัดทำกับกลุ่มผู้อ่าน และระหว่างกลุ่มผู้อ่านด้วยกัน

8.แนะนำแนวทางในด้านต่าง ๆ (Advisation or To Guide) นิตยสารสตรีจะช่วยแนะนำ และ ให้คำปรึกษาในด้านต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อสตรี อาทิ การตอบปัญหาชีวิต การใช้ชีวิตคู่ การเข้าสมาคม การแต่งตัว การเลี้ยงดูลูก ปัญหาด้านสุขภาพ การประกอบอาชีพ การดำเนินชีวิตและ การปรับตัวให้เข้ากับสังคม เป็นต้น

9.เรียกร้องสิทธิสตรี(Fight For Woman Rights) นิตยสารสตรีจะทำหน้าที่เป็นตัวแทน และ ถ่ายทอดความคิดความต้องการของสตรี เนื่องจากนิตยสารสตรีคือนิตยสารที่มีจุดประสงค์ หรือมีเป้าหมายเพื่อสตรีโดยเฉพาะ จึงสามารถเป็นสื่อกลางในการเรียกร้องสิทธิ ความเสมอภาคและความเป็นธรรม ตลอดจนเป็นปากเสียง ร้องทุกข์ และสะท้อนความคิด และ ความต้องการของสตรีได้ดีที่สุด

10.เผยแพร่กิจการของสำนัก หรือประชาสัมพันธ์ (Publicity) ตั้งแต่การเผยแพร่กิจการของนิตยสารสตรี ตลอดจนการดำเนินการ และการเคลื่อนไหว ของกลุ่มและองค์กรสตรีต่างๆ

11.ให้บริการด้านธุรกิจ (Business Service) ตั้งแต่การลงโฆษณาต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับสตรี เช่น เครื่องเสริมความงาม เสื้อผ้า เครื่องสำอาง ร้านค้า ห้างสรรพสินค้า เครื่องบำรุงสุขภาพสำหรับแม่และเด็ก ผลิตภัณฑ์สตรี เป็นต้น ตลอดจนการแจ้งรายการโทรทัศน์ โฆษณาละคร และภาพยนตร์ เป็นต้น

12.การสร้างความเห็นอกเห็นใจ และความสามัคคีในหมู่สตรี (Sympathy and Unity) คือ การลงข่าวเกี่ยวกับสตรี ปัญหาของสตรีในสังคม ปัญหาของสตรีในทุกชนชั้น ไปจนถึง

การสร้างจิตสำนึกที่ดีร่วมกันในกลุ่มสตรี เช่น การเห็นคุณค่าและความสำคัญของเพื่อนสตรี การร่วมแก้ปัญหาที่เพื่อนสตรีได้รับ การสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และ ความเป็นพวกเดียวกันในกลุ่มสตรี เป็นต้น

13.การสร้างความเข้าใจ การยอมรับ และการสร้างความสัมพันธ์อันดีกับกลุ่มบุรุษ และ คนในสังคม (Recognition and Good Relation) คือ การแสดงความต้องการ ความรู้สึก ความคิดของสตรี ตลอดจนการแสดงให้เห็นถึงความสามารถและคุณค่าของสตรี รวมทั้งการชี้แจงปัญหาของสตรีในสังคมและการแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นร่วมกัน

14.การสืบทอด และ แลกเปลี่ยนวัฒนธรรม(Cultural Pass Down and Exchange) นิติสารสตรีจะทำหน้าที่เป็นสะพานเชื่อมโยงระหว่างสังคมใหม่และสังคมเก่า ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงขึ้นทุกขณะ ตลอดจนเชื่อมโยงระหว่างสังคมของผู้หญิงทั้งสังคมของผู้หญิงในระดับต่างๆ และ สังคมของผู้หญิงทั่วทุกมุมโลกด้วยการถ่ายทอดเรื่องราวลักษณะของความเปลี่ยนแปลง และ วิถีชีวิตให้สตรีได้ทราบ ทั้งแง่ของการใช้ภาษาในรูปของข่าว บทความ บทวิพากษ์วิจารณ์ สารคดี และ ในแง่ของการใช้รูปภาพเพื่อเก็บรวบรวมเรื่องราว และถ่ายทอดเรื่องราว ความเคลื่อนไหว และความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้น

นิติสารสตรีจึงถือได้ว่าเป็นสื่อมวลชนที่ไม่หยุดนิ่งมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ขึ้นอยู่กับสภาพสังคม เศรษฐกิจ และสภาพเหตุการณ์บ้านเมือง รวมถึงการตอบรับของกลุ่มผู้อ่าน ตลอดจนปัจจัยแวดล้อมต่างๆ อย่างไรก็ตามนิติสารสตรีสามารถสะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงสภาพภาพและบทบาทของสตรีไทย ตลอดจนความคิด ความรู้สึก แนวความคิด ทศนคติ และ ค่านิยมของสตรีได้ดีและได้มากที่สุด และที่สำคัญที่สุดก็คือนิติสารสตรีถือได้ว่าเป็นสื่อมวลชนที่สามารถเข้าถึง และใกล้ชิดกับสตรีได้มากกว่าสื่อชนิดอื่นๆ ทำให้นิติสารสตรีถือได้ว่าเป็นสื่อมวลชนแขนงหนึ่งที่ได้รับคามนิยมในกลุ่มสตรีเป็นอย่างมากจนถึงในปัจจุบัน

4.แนวคิดเรื่องวาทกรรม (Discourse)

Guy Cook (1992) ได้ให้ความหมายของวาทกรรมว่า วาทกรรมคือ ความเกี่ยวเนื่องหรือการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบทกับบริบท (Text and Context) ในลักษณะที่ผู้ร่วมการสื่อสารรับรู้ความหมาย ดังนั้นจุดมุ่งหมายของการวิเคราะห์ของวาทกรรม จึงเพื่ออธิบายหรือ

พรรณนาถึงปรากฏการณ์ที่ต้องศึกษาโดยทั่วไป และรวมถึงสิ่งสำคัญที่ปรากฏอยู่ในปรากฏการณ์หรือสถานการณ์เหล่านี้ด้วย

ดร.ธงชัย วินิจจะกุล (2534) ได้อธิบายว่า วาทกรรมคือ การแสดงออกของการสื่อสาร การสื่อความหมาย และสิ่งที่แสดงออกที่สื่อสาร หรือสิ่งที่สื่อความกัน โดยที่เมื่อใช้คำนี้จะไม่เพ่งเล็งบุคคลที่ทำการสนทนาหรือสื่อสารกัน แต่เพ่งเล็งที่การกระทำคือ การสื่อความและเพ่งเล็งที่ความหรือสิ่งที่สื่อความกัน

มิเชล ฟูโก(1926-1984) กล่าวว่า วาทกรรมมิใช่เป็นเพียงผลลัพธ์อันเกิดจากการต่อสู้เพื่อเปลี่ยนแปลงระบบของการครอบงำ แต่วาทกรรมในตัวของมันเอง คือ การต่อสู้และการครอบงำ ดังนั้นวาทกรรม คือ ตัวอำนาจที่ต้องเข้าไปจัดการหรือยึดเอาไว้

ศิริชัย ศิริกายะ (อ้างใน สมจิตร เตชะบัญญัติ,2539) ได้ให้ความหมายของวาทกรรมว่าวาทกรรม คือ การพิจารณาระหว่างบท (text) กับ บริบท(Context) ในลักษณะของการสร้างความหมายให้เกิดขึ้น โดยกิจกรรมที่เกิดขึ้นในวาทกรรมนั้น ๆ สามารถดูได้ที่ลักษณะการสื่อสาร และการวิเคราะห์บท ต้องอยู่ภายใต้บริบททางการสื่อสาร ซึ่งการสื่อสารในลักษณะนี้จะเกิดขึ้นในสถาน-การณ์บางอย่าง บริบทเหล่านี้มีอิทธิพลต่อความหมายของพฤติกรรมต่างๆ ในการสื่อสารความหมายของคำที่ใช้ สถานที่และภาษาที่ใช้ เป็นต้น

ธเนศ วงศ์ยานาวา (2532) ได้อธิบายความหมายของวาทกรรมว่า วาทกรรม (Discourse) เป็นระเบียบวิธีการจัดการเกี่ยวกับความจริง ซึ่งมีกลไกที่ทำให้สามารถผลิตประโยชน์ขึ้นมาชุดหนึ่งที่จัดกลุ่มผิดกลุ่มถูกหรือสามารถแยกแยะได้ว่าประโยชน์ใดถูกประโยชน์ใดผิด โดยคุณสมบัติที่มีเอกภาพของวาทกรรมนี้ไม่ได้ขึ้นอยู่กับความหมายหรือความตั้งใจของผู้ใช้ความหมายแต่อย่างใด แต่ขึ้นอยู่กับระบบตรรกภาษาในวาทกรรมนั้น อย่างไรก็ตามไม่ได้ขึ้นอยู่กับกฎเกณฑ์ของวาทกรรม แต่เพียงอย่างเดียวแต่ปฏิบัติการของวาทกรรม (Discursive Apparatus) นั้นยังต้องมีความสัมพันธ์กับสถานภาพและบทบาทของผู้นำเสนอความจริงด้วยว่าผู้นำเสนอมีสถานภาพในสังคมเป็นอย่างไรอีกด้วย

ไชยวัฒน์ เจริญสินโอฬาร (2540) กล่าวว่าวาทกรรมหมายถึง ระบบและกระบวนการสร้างหรือการผลิต(Constitute) เอกลักษณ์(Identity) และความหมาย (Significance) ให้กับสรรพสิ่งต่าง ๆ ในสังคมไม่ว่าจะเป็นความรู้ ความจริง อำนาจหรือตัวตนของเราเอง ในขณะที่เดียวกันวาทกรรมยังทำหน้าที่ตรึงสร้างขึ้นมาให้ดำรงอยู่และเป็นที่ยอมรับของสังคมในวงกว้าง(Valorize)และกลายเป็น "วาทกรรมหลัก"(Dominant Discourse) ของสังคมไปในที่สุด โดยเอกลักษณ์และความหมายที่เกิดขึ้น จึงถูกกำหนดโดยภาคปฏิบัติของวาทกรรม (Discursive Practice) และและจารีตปฏิบัติในสังคมตลอดจนความคิด ความเชื่อ คุณค่าและสถาบันต่างๆ

ของสังคมในรูปของวาทกรรม ซึ่งทำให้เอกลักษณ์ และความหมายนั้นมีลักษณะสั่นไหวไม่แน่นอน ไม่ตายตัว ไม่หยุดนิ่งเปลี่ยนแปลงไป ตามที่วาทกรรมสร้างสิ่งเหล่านั้นขึ้นมา ในขณะที่เดียวกัน วาทกรรมจะทำหน้าที่ เปลี่ยนแปลง เก็บกด บดบัง ปิดกั้น ชัด หรือทำลายไม่ให้เป็นสิ่งที่แตกต่าง ไปจากเอกลักษณ์ และความหมาย ของสิ่งที่วาทกรรมสร้างขึ้นมาปรากฏตัวขึ้น เช่น เรื่องของอวัยวะ เพศความเป็นชาย หรือหญิง ผิดสื่อกับการเป็นคนขาวหรือดำ เป็นต้น

สรุปได้ว่าวาทกรรมเป็นเรื่องของอำนาจ(power) และ การใช้อำนาจที่สำคัญ คือ การสร้างโอกาสความเป็นไปได้ให้เกิดการกระทำบางอย่างเกิดขึ้น และภาคปฏิบัติความจริงของ วาทกรรมในสังคม ที่มีหน้าที่ควบคุม คัดสรร จัดระบบ แจกจ่าย และพลิกแพลงไม่ให้มนุษย์มองเห็น อำนาจ ตลอดจนช่วยดำรงความเหนือกว่า/ความเป็นเจ้าของ

วาทกรรมยังเป็นตัวกำหนดความเชื่อ ความรู้สึกนึกคิด และการแสดงออกซึ่งมีผล ต่อความเข้าใจได้/ เข้าใจไม่ได้ของมนุษย์ ตลอดจนมีอำนาจในการตัดสินในเชิงคุณค่าต่างๆ ในการรับรู้ เช่น ความดี/ความไม่ดี ถูก/ผิด ความปกติ/ความผิดปกติ ใช้ได้/ใช้ไม่ได้ รวมทั้ง การกำหนด บังคับ ควบคุมให้มนุษย์ทำหรือพูดอย่างนั้นอย่างนี้ และห้ามทำหรือห้ามพูดอย่างนั้น อย่างนี้ อาจจะกล่าวได้ว่า สิ่งที่เราเห็นว่าเป็นความจริง ความถูกต้อง รวมทั้งกฎเกณฑ์ กฎระเบียบ ทางสังคมก็เกิดจากการควบคุมของวาทกรรมหลักทางสังคมนั่นเอง

การวิเคราะห์วาทกรรม

Teun A. Van Dijk (1997) กล่าวว่า การวิเคราะห์วาทกรรม คือ การศึกษา ความสัมพันธ์ระหว่างภาษา การสื่อสาร ปฏิกริยาโต้ตอบ สังคมและวาทกรรม ดังนั้น การวิเคราะห์ วาทกรรมจึงมีความจำเป็นต้องศึกษาการใช้ภาษาในการสื่อสาร (text) ซึ่งภาษานั้น ๆ ล้วนแล้วแต่ มีบริบทต่าง ๆ (Context) เข้ามาเกี่ยวข้องอยู่เสมอ

ในขณะที่ Guy Cook (1992) ได้อธิบายว่าการวิเคราะห์วาทกรรม (Discourse Analysis) นั้นไม่ได้เกี่ยวข้องกับภาษาเพียงอย่างเดียว แต่ยังวิเคราะห์ไปถึงบริบทของการติดต่อ สื่อสาร (The Context of Communication) ด้วยว่า

1. ใครติดต่อสื่อสารกับใคร
2. ติดต่อสื่อสารเพื่ออะไรหรือติดต่อทำไม
3. การติดต่อสื่อสารนั้นอยู่สถานการณ์ หรือปรากฏการณ์ในสังคมนั้นแบบใด
4. การติดต่อสื่อสารนั้นผ่านสื่อประเภทใด
5. การพัฒนาการติดต่อสื่อสารนั้นเป็นอย่างไร

6.การพัฒนาการติดต่อสื่อสารนั้นแตกต่างกันในรูปแบบ และการกระทำอย่างไร

7.การติดต่อสื่อสารนั้นเกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมอย่างไร

8.ความสัมพันธ์ในการติดต่อสื่อสารเป็นอย่างไรหรือมีลักษณะอย่างไร

ส่วนไชยวัฒน์ เจริญสินโอฟาร์(2540) กล่าวว่า การวิเคราะห์วาทกรรม (Discourse Analysis) ก็คือ การศึกษาและสืบค้นถึงกระบวนการ ขั้นตอน ลำดับเหตุการณ์ และรายละเอียดปลีกย่อยต่าง ๆ ในการสร้างเอกลักษณ์และความหมายให้กับสิ่งต่าง ๆ ในสังคมในรูปของวาทกรรม และภาคปฏิบัติการของวาทกรรมว่าด้วยเรื่องนั้น ๆ ว่ามีความเป็นมาอย่างไร มีการต่อสู้เพื่อช่วงชิงและดำรงอยู่ของวาทกรรม เพื่อครองความเป็นเจ้า (Hegemony) ที่ครอบงำชีวิตและการกระทำของผู้คนส่วนใหญ่อยู่ และใช้อำนาจกดหรือปราบให้วาทกรรมอื่นกลายเป็นความไม่จริง ไม่สมเหตุผล หรือผิดเพี้ยนไปจากปกติ มนุษย์จึงเป็นเพียง ผู้ที่กระทำ ความ ตอกล้ำ ผลิตซ้ำ วาทกรรมหรือกฎเกณฑ์ของสิ่งต่าง ๆ ที่วาทกรรมเป็นตัวกำหนดขึ้นเท่านั้น

โดยกระบวนการในการวิเคราะห์วาทกรรม จะเริ่มต้นด้วยคำถามที่ว่า อะไรคือ สิ่งที่กำลังพูดถึง กำลังศึกษา หรือวาทกรรมของสิ่งนั้นคืออะไร เพื่อวิเคราะห์ว่าเอกลักษณ์และความหมายของสิ่งสิ่งนั้นถูกสร้างขึ้นมาได้อย่างไร และมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไรบ้าง (Formation and transformation) หรือเพื่อตรวจสอบกระบวนการในการทำให้สิ่งนั้นกลายเป็นประเด็นที่ต้องได้รับการศึกษาหรือต้องพูดถึง (Problematization) แล้วจึงวิเคราะห์ดูว่าสิ่งนั้นมีหน้าที่หรือมีบทบาทอย่างไรในสังคมซึ่งจะช่วยให้สามารถเห็นถึงเครือข่ายของสภาพสังคมที่วาทกรรมชุดนั้นดำรงอยู่ว่ามีรายละเอียดอย่างไรบ้างเช่น ในการศึกษาเรื่องเรือนร่างสตรี ที่มีกระบวนการสร้างที่ชี้ให้เห็นว่า รูปร่างที่สตรีพึงปรารถนาเช่น ผอม สูง มีส่วนเว้า ส่วนโค้ง ส่วนนูนเฉพาะที่เป็นต้น ซึ่งได้ตกผลึก และกลายเป็นความคุ้นเคย ความเคยชิน หรือความถูกต้องในสังคม และมีภาคปฏิบัติการจริงของวาทกรรมที่ว่าด้วย เรือนร่างสตรีที่สวยว่า ต้องเป็นอย่างไร หรือทำอย่างไรบ้าง เช่น ต้อง ควบคุมอาหาร ออกกำลังกาย หรือการไปทำศัลยกรรมตกแต่งต่าง ๆ เพื่อให้ดูสวย เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อให้เป็นไปตามกฎเกณฑ์ที่ว่าด้วย ความสวยที่วาทกรรมกำหนดขึ้น

ดังนั้นอำนาจและการครอบงำของวาทกรรม จึงอยู่ที่การสร้างตัวตน การทำให้มนุษย์และสิ่งต่าง ๆ ในสังคมกลายเป็นตัวตนใหม่ ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ และเปลี่ยนแปลงไปตามเทคนิควิทยาการ ในการสร้างตัวตนให้กับมนุษย์และสิ่งต่าง ๆ ในสังคม ในแต่ละยุคสมัย ที่ทำให้เอกลักษณ์และความเป็นตัวตนของมนุษย์และสิ่งต่าง ๆ ในสังคมแตกต่างกันไป และเอกลักษณ์ตลอดจนความหมายและตัวตนดังกล่าว จะถูกพลังหรืออำนาจของวาทกรรม ทำให้เกิดความเคยชิน ความคุ้นเคยและยอมรับโดยปราศจากการตั้งคำถามหรือตรวจสอบนั่นเอง

กล่าวโดยสรุปก็คือ การวิเคราะห์วาทกรรม จะต้องประกอบไปด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ 2 ประการ ได้แก่ (สมภพ กิ่งเงิน, 2540)

1. วิเคราะห์สภาพการณ์ ในการสื่อสาร (Analysis of Communication Events)

โดยพิจารณาจากปัจจัย 3 ประการได้แก่

1.1 ตัวบท(text) คือ ภาษาที่ใช้ในการสื่อสาร ทั้งในรูปของพยางค์ คำ ประโยค และรูปแบบของวาทกรรมที่ต่างเรียงร้อยเข้าด้วยกัน รวมถึงการวิเคราะห์สิ่งที่แฝงอยู่ในตัวบทนั้นด้วยว่า

(ก) วาทกรรมนั้น นำเสนออะไรสู่สังคมหรือ สร้างคตินิยมอะไรต่อสังคมและก่อให้เกิดผลอย่างไร หมายถึง การที่วาทกรรมนั้นนำเสนอเกี่ยวกับความคิด ระบบความรู้ ความเชื่อให้กับสังคม ซึ่งเป็นการชี้ให้เห็นถึงสภาพความเป็นจริงของสังคมในขณะนั้น และยังวิเคราะห์ด้วยว่า การนำเสนอดังกล่าวได้ก่อให้เกิดผลอะไร ต่อสังคม และทำไมถึงได้เลือกนำเสนอประเด็นดังกล่าว ทั้งนี้เพื่อจะได้เข้าใจตัวบทได้มากยิ่งขึ้น เนื่องจากตัวบทและบริบทต่างมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน สิ่งในตัวบทนำเสนอย่อมส่งผลกระทบต่อบริบทด้วย

(ข) วาทกรรมนั้นสร้างลักษณะเฉพาะหรืออัตลักษณ์อะไรให้สังคม หมายถึง การศึกษาว่าตัวบทหรือตัวภาษานั้นสามารถสร้างลักษณะเฉพาะอะไรผ่านสื่อ ตลอดจนศึกษาให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของตัวบทที่มีต่อบริบททางสังคมเช่น บทบาท สถานภาพ เป็นต้น

(ค) เนื้อหาของวาทกรรมนั้นแสดงถึงความสัมพันธ์ใด โดยพิจารณาจาก ความสัมพันธ์ระหว่างผู้สร้างวาทกรรมกับผู้รับวาทกรรม และความสัมพันธ์ระหว่างสื่อกับสถาบันสังคม ซึ่งความสัมพันธ์ที่แฝงอยู่ในตัวเนื้อหาสามารถบ่งบอกได้ว่า วาทกรรมนั้นมีอิทธิพลอย่างไรกับสังคม

นอกจากนั้นยังต้องวิเคราะห์ตีความตัวบท หรือการใช้ภาษาในกระบวนการสร้างวาทกรรม เพื่อดูว่าการใช้ภาษา และกระบวนการสร้างวาทกรรมมีความสัมพันธ์กันอย่างไร มีความเหมาะสมกับการสร้างและบริบทสื่อหรือไม่ โดยแบ่งเป็น

(ก) ประเภทของตัวบท เป็นการวิเคราะห์ตีความตัวบทในสื่อว่า ประเภทของตัวบทมีลักษณะอย่างไรซึ่งจะมีความโยงใยกับบริบทของสังคม

(ข) ความต่อเนื่องของตัวบท การเรียงประโยค หรือลักษณะการเล่าเรื่อง

(ค) ความหลากหลายและการนำเสนอตัวบทว่า มีการนำเสนอด้วยวิธีการใด และมีการนำเสนออย่างไร

1.2 การปฏิบัติทางวาทกรรมหรือภาคปฏิบัติทางวาทกรรม (Discourse Practice)

โดยการวิเคราะห์กระบวนการสร้างตัวบท (Text Production) ว่า เกิดขึ้นได้อย่างไร นำเอาบริบททางสังคม สิ่งแวดล้อมไม่ว่าจะเป็นลักษณะทางสังคม วัฒนธรรม มาสร้างเป็น

วาทกรรมได้อย่างไร มีการถ่ายทอดออกมาอย่างไร และวิเคราะห์การบริโภคตัวบท (Text Comsumption) ตลอดจนช่องทางการสื่อสารด้วยว่า

(ก) สภาพการณ์ในการสื่อสารมีผลต่อแบบแผนในการใช้ภาษาอย่างไร

(ข) ผลที่เกิดขึ้นจากแบบแผนการใช้ภาษาช่วยในการสร้างขอบเขต ความสัมพันธ์ และโครงสร้างอย่างไร

ทั้งนี้เป็นเพราะเมื่อสภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไป กระบวนการสร้างวาทกรรมนั้น ย่อมเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย เพราะฉะนั้น บริบทเปลี่ยนแปลงไปวาทกรรมนั้นก็ย่อมเปลี่ยนแปลงตามไปด้วยเช่นเดียวกัน

1.3 บริบทที่เป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดวาทกรรม (Sociocultural Practice) หมายถึง การวิเคราะห์ถึงบริบทที่ส่งผลให้เกิดวาทกรรม เช่น ปัจจัยทางสังคม วัฒนธรรม การเมือง เป็นต้น โดยพิจารณาในแง่ที่ว่าตัวบทที่เกิดขึ้นนั้นอยู่ในบริบทลักษณะใด

2.วิเคราะห์แบบแผนการใช้ภาษา (Analysis The Order of Discourse)หมายถึง การวิเคราะห์ลักษณะและประเภทของวาทกรรมนั้นอยู่ในลักษณะใด รูปแบบใดดังนี้ คือ

2.1 ความสัมพันธ์แบบตัวเลือก (Choice Relation) เพื่อวิเคราะห์ว่า เพราะเหตุใด สื่อจึงนำเสนอรูปแบบในการใช้ภาษาดังภาษาดังกล่าว

2.2 ความสัมพันธ์แบบโยงใย (Chain Retation) เพื่อวิเคราะห์ว่าสภาพการณ์ในการสื่อสารในสื่อ่นั้น มีความเกี่ยวข้องโยงใยกับเหตุการณ์ในสื่ออย่างไร เกิดนอกระบบอย่างไร หรือวาทกรรมที่สร้างขึ้นมานั้น มีความต่อเนื่อง โยงใยหรือเกี่ยวเนื่องกันในลักษณะใด นั่นคือเป็นการหาความสัมพันธ์ที่เกิดในวาทกรรมเช่น สภาพการณ์ในสังคมมีผลก่อให้เกิดเหตุการณ์ในการสื่อสาร เป็นต้น

ดังนั้นจึงมีความจำเป็นต้องทราบภูมิหลัง มีประสบการณ์ร่วมหรือมีความรู้ในบริบทนั้น ๆ เป็นอย่างดี เพื่อที่จะได้ทราบว่า บริบทดังกล่าว นั้น นำมาจากสภาพสังคม วัฒนธรรม ในช่วงเวลานั้น ๆ อย่างไม่ได้อีกด้วย

ในขณะที่ Margaret Wetherell และ Jonathan Potter (อ้างใน วิไล สมพันธ์ ,2536) ได้กล่าวถึงการวิเคราะห์วาทกรรมว่า จะต้องมียอดประกอบที่สำคัญคือ

1.ประเด็นเรื่องที่ใช้ในการตีความ (Interpretative Repertoire)

ประเด็นเรื่องที่ใช้ในการตีความนั้น เป็นหน่วยสรุปของรูปแบบในวาทกรรม ซึ่งเป็นรากฐานของผู้ส่งสาร โดยที่ประเด็นเรื่องสำหรับการตีความปฏิบัติการทางวาทกรรมผู้ส่งสารและผู้รับสารนั้น จะต้องมีความรู้สะสมดั้งเดิม (Stock Knowledge) ของเรื่องที่ใช้ใน

การตีความด้วย เพราะจะก่อให้เกิดผลดีต่อวาทกรรมนั้น ๆ ในด้านองค์ความรู้ที่จะเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นด้วย

2. การสร้างสรรค์ภาษา เพื่อจุดมุ่งหมายและบรรลุผลตามต้องการ (Constraction) เพื่อจะบ่งบอกให้ทราบว่า วาทกรรมนั้นถูกสร้างขึ้นมาจากลักษณะของวาทกรรมที่มีมาก่อนอย่างไร มีการเลือกใช้ภาษา และคำต่าง ๆ อย่างไร ทำให้ไม่ถึงเลือกเช่นนั้น ซึ่งจะทำให้สามารถเห็นได้ว่า วาทกรรมเป็นเรื่องของการกระทำบางอย่างเพื่อหวังผลในทางปฏิบัติ

3. ตัวแปรในวาทกรรม (Variation)

ตัวแปรในวาทกรรมในที่นี้ หมายถึงวิธีการใช้ภาษาที่จะนำไประบุว่าวาทกรรมนั้นทำหน้าที่อะไร หรือมีบทบาทหน้าที่อะไร โดยสามารถศึกษาได้จาก เหตุการณ์ สถานการณ์ หรือปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น กลุ่มสังคม นโยบายหรือบุคลิกลักษณะของผู้ที่เกี่ยวข้องกับวาทกรรมนั้น ซึ่งถ้ารายละเอียดเหล่านี้เปลี่ยนแปลงไปบทบาทหน้าที่ของวาทกรรมก็จะมีการเปลี่ยนแปลงไปด้วย

4. หน้าที่ของวาทกรรม (Function)

หน้าที่ของวาทกรรมหมายถึง การที่วาทกรรมนั้น ทำหน้าที่ในการอธิบาย เหตุการณ์ ให้รับสารรับรู้ว่าจะเกิดอะไรขึ้น แต่การวิเคราะห์หน้าที่ของวาทกรรมนั้น อาจจะยากที่จะสามารถทำความเข้าใจได้โดยตรง แต่อาจจะต้องมีการตีความหมายด้วยทั้งนี้ เนื่องจากหน้าที่ของวาทกรรมจะไม่มีกรอบ และแสดงออกมาโดยตรงหรือชัดเจน แต่อย่างไรก็ดี การวิเคราะห์หน้าที่ของวาทกรรมจะเน้นที่การค้นหาผลของวาทกรรมนั้นมากกว่าการหาข้อมูลดิบหรือเนื้อหาของวาทกรรมที่ปรากฏให้เห็น

โดยการวิเคราะห์ตัวบท (text) ภายใต้ (Context) ที่มีความสัมพันธ์กัน ในการสร้างความหมายในวาทกรรมนั้นๆ ต้องอยู่ภายใต้บริบทดังต่อไปนี้ (วิล สมพันธ์, 2536)

1. ตัวถ้อยทอดตัวบท (Substance) ซึ่งมีผลกระทบต่อความหมายของวาทกรรม

2. บริบทภาษา (Para Language) คือ พฤติกรรมที่เกิดขึ้นกับภาษาหรือสิ่งที่เกี่ยวข้องกับภาษา โดยบริบทภาษานั้นสามารถแสดงบ่งบอก หรือชี้ให้เห็นถึงลักษณะของการใช้ภาษานั้นเป็นอย่างไร เช่น การแสดงอารมณ์ ความรู้สึก จังหวะจะโคน ท่วงทำนอง น้ำเสียงในภาษา (Feeling or Tones) ลักษณะของประโยค การใช้คำ เป็นต้น ซึ่งบริบทภาษาเหล่านี้ล้วนแต่มีความหมายทั้งสิ้น

3. สถานการณ์หรือเหตุการณ์ที่ครอบคลุมตัวบท (Situation) ซึ่งขึ้นอยู่กับการรับรู้ของผู้มีส่วนร่วมในวาทกรรมนั้น

4. บริบทที่กล่าวถึงหรืออ้างถึง หรือสิ่งที่มาก่อนและตามมาที่หลังตัวบท ที่นำมาวิเคราะห์ (Co-text) นั้นคือบริบทที่แวดล้อมหรือบริบทอื่น ๆ ทั้งหมดที่ครอบคลุมตัวบทนั้นอยู่

5.ปฏิสัมพันธ์ของตัวบท (Intertext) หมายถึง การที่วาทกรรมนั้นเกิดจาก ประสบการณ์ร่วมของตัวบทที่ผู้ร่วมสื่อสารรับรู้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของวาทกรรมอันอื่น แต่มีความสัมพันธ์กับตัวบท ที่ทำการศึกษาซึ่งมีผลต่อการตีความในตัวบทนั้นด้วย

6.การมีส่วนร่วมในวาทกรรม (Participation) หมายถึงความต้องการของผู้ร่วมทำการสื่อสารที่ต้องการมีส่วนร่วมในวาทกรรม รวมทั้งความเชื่อ ความรู้ และทัศนคติ ที่มีต่อวาทกรรมนั้น ๆ ด้วย

7.หน้าที่ของวาทกรรม (Function)หมายถึงการศึกษาวาทกรรมนั้นว่า มีบทบาทอะไรหรือทำหน้าที่อะไร เช่นการให้ความรู้ หรือการให้ข้อมูลใหม่ ๆ การเสนอแนะในสิ่งที่เป็นประโยชน์ เป็นต้น

วาทกรรมสตรี

สำหรับในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยได้แบ่งวาทกรรมสตรีออกเป็น 2 ประเภทที่สำคัญ ได้แก่

1.วาทกรรมสตรีแบบดั้งเดิม

2.วาทกรรมสตรีนิยม

1.วาทกรรมสตรีแบบดั้งเดิม

วาทสตรีแบบเก่าเป็นลักษณะของผู้หญิงที่มีความคิดอยู่ในกรอบ มีลักษณะทางกายภาพที่อ่อนหวาน นุ่มนวล เรียบร้อย มีความเป็นผู้หญิง เช่น นุ่งกระโปรงยาว แต่งตัวมิดชิด เป็นต้น เป็นเพศที่อ่อนแอ ไม่สามารถพึ่งพาตัวเองได้ ใช้อารมณ์มากกว่าเหตุผล มีลักษณะของความ เป็นฝ่ายรับหรือผู้ถูกกระทำ (passive)มากกว่าเป็นผู้กระทำ (active) เป็นฝ่ายยอมให้ชาย ตลอด โดยยอมจำนน และยอมรับชะตากรรมนั้น โดยไม่ต่อสู้แต่อย่างใด

โดยวาทกรรมสตรีแบบเก่าในสังคมไทยในงานวิจัยนี้มีลักษณะที่สำคัญ คือ(อ้างอิงจาก ธนวัฒน์ พูลสวัสดิ์,2543 , บุญยงค์ เกศเทศ,2532 ,พรวิภา วัฒนรัชานุกร,2534 , ลินี กมล-าวิน,2524 และ เสาวภา เจริญขวัญ,2521)

1.1 มีรูปร่าง ลักษณะที่งดงาม ผอมบาง น่าทะนุถนอมสำหรับบุรุษ

“.....จะว่าข้างรูปร่างก็งามเหมือนหล่อเหล่าเกลากิ่ง จะว่าข้างทรวดทรงก็งามประหนึ่งนางกนิษฐ จะดูดวงพักตร์ลักษณะ ก็งามเพราะทริมย้มแย้ม จะพิศผิวพรรณวรรณะก็เป็นเหมือนนวลจันทร์”

(คำรับนางนพมาศ:ท้าวศรีจุฬาลักษณ์)

1.2 เป็นกุลสตรี เป็นเบญจกัลยาณี มีกิริยามารยาทที่เรียบร้อย สงบเสงี่ยมเจียมตัว และมีอัธยาศัยดี อ่อนหวาน อ่อนโยน

"อันสตรีรูปงามทราชมสวาท	แต่มีรรยาทผิดตระกูลประยูรวงศ์
ชายที่ดีเขาไม่มีจิตจำนง	ก็คงลงอยู่ว่างามทราชมกิริยา"
"ประการหนึ่งซึ่งจะเดินดำเนินนาค	ค่อยเยื้องยาดร่างไปกลางสนาม
อย่าไกวแขนสุดแขนเขาห้ามปราม	เสงี่ยมงามสงวนไว้แต่ในที่
อย่าเดินกรายย้ายออกยกผ้าห่ม	อย่าเสยผมกลางทางหว่างวิถี
อย่าพูดเพื่อเจ้าไปไม่สู้ดี	เหย้าเรือนมีกลับมาจึงหาหรือ
ให้กำหนดจดจำแต่คำชอบ	ผิดระบอบแบบกระบวนอย่าควรถือ
อย่านุ่งผ้าพกใหญ่ได้สะดือ	เขาจะลือว่าเล่นไม่เห็นควร
อย่าลืมหิ้วมัดมัดเดินให้เพลินจิต	ระวางปิดปกป้องของสงวน
เป็นนารีที่อายหลายกระบวน	จงสงวนศักดิ์สง่าอย่าให้อาย

(สุภาพิตสอนหญิง:สุนทรภู่)

"ประพฤติวาจาให้อ่อนหวาน มิให้เกินเลยแก่ท่านผู้ใดผู้หนึ่ง.....ประพฤติกาย ละมุนละม่อม มิได้เย่อหยิ่งกรุยกราย ผ้านุ่งห่มให้เสียตีสู่ท่านผู้ใด.....มิได้ดัดจริตเล่นตัวให้ ระคายท่านทั้งหลาย ด้วยกำเรบอย่างหนึ่ง.....ประพฤติน้ำจรัตมิได้มีความอิจฉาพยาบาทปองร้ายมาดหมิ่นแคลนท่านผู้ใดให้น้ำจิตเป็นเวรแก่กันเลย....."

(คำรับนางนพมาศ:ท้าวศรีจุฬาลักษณ์)

1.3 สตรีจะต้องเพียบพร้อมไปด้วยจรรยา มารยาทอันเป็นกุลสตรี สตรีจะมี พฤติกรรม หรือปฏิบัติตนเช่นบุรุษ หรือเป็น แบบ "หญิงครึ่งชายครึ่งไม่ได้"

"เกิดเป็นหญิงให้เห็นว่าเป็นหญิง	อย่าทอดทิ้งกิริยาอัชฌาศัย
เป็นหญิงครึ่งชายครึ่งอย่าพึงใจ	ใครเขาไม่สรรเสริญเป็นอารมณ์"

(สุภาพิตสอนหญิงของสุนทรภู่)

1.4 หญิงไทยมีหน้าที่เป็นมารดาที่ดี

"ลักษณะของดีของภรรยาที่ดี มี 4 ประการคือ

1.เป็นแม่ได้ หมายถึง สามารถช่วยเหลือเกื้อกูลในเวลาเจ็บปวดได้

2. เป็นน้องได้ หมายถึง สามารถเป็นเพื่อนร่วมทุกข์และสุขได้
3. เป็นเมียได้ หมายถึง สามารถสืบเชื้อสายได้
4. เป็นป่าวได้ หมายถึง สามารถปรนนิบัติดูแลรับใช้สามีได้”

(ม.จ. พูนพิศมัย ดิสกุล : ชุมนุมเรื่องน่ารู้ หน้า 241-หน้า252)

“มารดาเป็นผู้อนุเคราะห์ เป็นที่พึ่งและเป็นผู้ให้รสแก่เราทั้งหลายในเบื้องต้น เป็นมารดาแห่งโลกสวรรค์.....เป็นที่ตั้งแห่งบุญกุศล...”

(โสณนันทชาดก)

1.5 หญิงไทยเป็นข้าทาสบริวารรับใช้สามีอย่างซื่อสัตย์สุจริต

“เนื้อเย็นจะเป็นซึ่งแม่เรือน	ทำให้เหมือนแม่สอนมาแต่หลัง
ข้าออกในนอกให้ระวัง	ลูกนั่งนอนนบแก่สามี
อย่าหึงหวงจ้วงจาบประจานเงิน	อย่าก่อเกินก่อนผัวไม่พอที
แม่เลี้ยงมาหวังว่าจะให้ดี	จงเป็นศรีสวัสดิ์สุขทุกเวลา”

“ธรรมดาสตรีที่มีพอ	ต้องเกรงยำจากลัวผัวข่มเหง
เพราะถ้าผัวนั้นยังคุ่มเกรง	ถึงคนอื่นครั้นใครจะมีเป็นไร

.....	.....
ด้วยเหตุนี้มีผัวอย่าประมาท	ถ้าพลั้งพลาดเพียงชีวาจะอาสัญ
ต้องเอาใจสามีทุกวัน	ให้ผัวนั้นเมตตาอย่าจัดจาง
ต้องเคารพนบนอบต่อสามี	กิริยาพาที่อย่าอายชานาง
จะยั่วชวนถ้าวามีที่ระคาง	ไว้ให้ร่างคนผู้อยู่ที่ลับ”

(เสภาขุนช้างขุนแผน:รัชกาลที่ 2)

“จระวังนั่งดูอยู่ใกล้ใกล้	เมื่ออะไรมันขาดจะเรียกหา
อย่าให้ต้องตะโกนโพนทนา	จงอุตสาห์ตั้งใจระไวระวัง
อยู่จนผัวรับประทานอาหารแล้ว	นางน้องแก้วเจ้าจงกินเมื่อภายหลัง

อย่ากินก่อนภัสดาหน้าซัง

เขาจะรังเกียจใจดูไม่ดี

(สุภาชิตสอนหญิงของสุนทรภู่)

1.6 เป็นแม่บ้าน แม่ศรีเรือน หรือเป็นแม่เรือนที่ดี = สตรีต้องขยันขันแข็ง
ในงานบ้านและจะต้องอุปการะดูแลคนในบ้านให้พอเหมาะพอควร แต่งกายให้เหมาะให้สมกับ
ฐานะ มีความขยันขันแข็ง สามารถดูแลบ้านให้เรียบร้อยอยู่เสมอ

"สังเกตดูอย่างไรชอบใจผัว

ทั้งกินอยู่สิ้นทั่วทุกสิ่งสรรพ

ทำให้ได้อย่าให้ต้องบังคับ

เป็นแม่เรือนเขาจึงนับว่าดีจริง"

(เสภาขุนช้างขุนแผน:รัชกาลที่ 2)

".....เจ้าก็หาหุงต้มต้กดักดำทุกคำเช้า ไม่ช่วยเงินละลายเพื่อน เวลาเช้าเจ้าก็ทำ
เวลาค่ำเจ้าก็มิให้เตือน ทั้งการเรือนเจ้าก็มิให้ว่า ทั้งพินเจ้าก็หัก ทั้งผักเจ้าก็หา....."

(เทศน์มหาชาติ:กัณฑ์ชูชก)

"การหุงการโน สดิ่งรุ่งไหม ต้องให้ดักเตือน เย็บเสี้ยวร้อยปัก ครันนักรักเรือน
คบค้าหาเพื่อนพาทิ"

(กฤษณาสอนน้องคำฉันท์:กรมพระปรมาภิไธยวิมล)

1.7 ผู้หญิงเป็นผู้ที่ไม่มีอำนาจ เป็นผู้กระทำ ต่ำต้อยกว่าเพศชาย

"สามีเป็นหัวหน้าในคู่ครอง เป็นผู้เลือกที่อยู่ และเป็นผู้อำนวยความสะดวกในเรื่อง
การช่วยเหลือ อุปการะเลี้ยงดู

".....สามีภริยาอยู่ด้วยกัน ภริยามีความผิด สามีจะปราบปรามตีโบยหญิง หญิงจะ
เอาโทษแก่สามีนั้นมิได้ ถ้าภริยาด่าหยาบซ้ำแก่สามี ให้ภริยาเอาข้าวตอกดอกไม้
ขอโทษแก่สามีจึงควร"

(กฎหมายตรา 3 ดวง)

แม้กระทั่งสามีจะไปมีอนุภรรยาหรือไปคบหาผู้หญิงอื่น สตรีผู้เป็นภรรยานั้นก็ต้อง
ยินยอม ห้ามหึงหวงสามีโดยเด็ดขาด

"ปางไพรสุ่ม
 ฤาแหงฤาห่อนงาม
 สนมในบรโดยตาม
 หึงโหดเหตุหวงหึง"

(กฤษณาสอนน้องคำฉันท์:กรมพระปรมาภิไธยวชิราวุธ)

1.8 ผู้หญิงเป็นเพศที่อ่อนแอ พึ่งพาตัวเองไม่ได้ ต้องมีสามีคุ้มครอง ต้องพึ่งพาสามี และผู้อื่นอยู่เสมอและไม่สามารถมีอิสระในชีวิตของตัวเองได้

".....สตรีเมื่ออยู่ในสำนักมารดาบิดาก็มีบิดามารดาเป็นที่พึ่ง ถ้าอยู่ในสำนักสามี ก็มีสามีเป็นที่พึ่ง.....สตรีที่ไม่มีบุรุษปกครองหรือไม่มีบิดามารดามีแต่คนดูหมิ่น....."

(จันทาคารชาดก)

"ลักษณะของหญิงมี 7 ประเภท คือ หญิงที่บิดามารดารักษา หญิงซึ่งบิดารักษา หญิงซึ่งมารดารักษา หญิงซึ่งโคตรรักษา หญิงซึ่งญาติรักษา หญิงซึ่งสามีหรือผู้ใดผู้หนึ่งรักษา"

(กฎหมายตรา 3 ดวง)

1.9 สตรีเป็นเพียงวัตถุ สิ่งของ เป็นเครื่องบรรณาการ เป็นทาสบริวาร ที่บิดามารดา หรือสามี มีสิทธิ์ที่จะสั่งสอน ฆยีนตี ยกหรือขายให้ใครก็ได้

"สามีมีสิทธิ์ ดุด่าว่ากล่าว ทบตี ตลอดจนจะขายบุตรสาว หรือภรรยาเป็นทาส ได้โดยไม่จำเป็นต้องได้รับความยินยอมจากภรรยาหรือบุตรสาว"

(กฎหมายตรา 3 ดวง)

" ครั้นซักไซ้ไต่ถามได้ความชัด
 ถ้ารักชู้ก็ให้อยู่กับชู้ชาย
 จึงจำกัดศักดิ์นาราคางาม
 มันเบื้อหน่ายชายกลับเอาทรัพย์คืน"

(สุภาสิตสอนหญิง:สุนทรภู่)

1.10 พื้นที่ของสตรีคือ " ที่บ้าน " ที่อื่นที่ไม่ใช่ที่บ้านไม่ใช่พื้นที่ของสตรี

" อย่าเกียจคร้านการสตรีจึงนิยม
 ถ้ามั่นทำสิ่งใดให้ตลอด
 จะอุดมสินทรัพย์ไม่อัปจน
 อย่าทิ้งทอดเที่ยวไปไม่เป็นผล
 เข้มขันมักรักงานการของตน
 เมื่อเหนื่อยอ่อนนอนหลับอยู่กับบ้าน
 อย่าชุกชอนคบเพื่อนโพล่เขื่อนแซ
 อย่าเที่ยวพละนพุดพลอประจ้อประแจ"

(สุภาสิตสอนหญิง:สุนทรภู่)

1.11 สตรีเป็นเพียงวัตถุทางเพศ หรือ เป็นเครื่องบำบัดความต้องการทางเพศ (Sexual Gratification) และ เป็นเครื่องเสริมอำนาจบารมีของผู้ชาย

"พระเสวยมือละสามสามเวลา	ทรงกำสั่งวังชาประหลาดเหลือ
พอใจเกี่ยวผู้หญิงจริงเรือ	ผูกพันพันเผื่อไม่เบื่อใจ
ราวกับหนุ่มคลุ้มคลั่งนั่งบน	จะยลงมเล่นสักคนหนึ่งให้ได้
รำพึงคะนั่งคิดเป็นนิจไป	มิได้ว่างเว้นสักเวลา"

(นิราศพระประธม:สุนทรภู่)

"อยู่มาหมู่มุข่าเฝ้า	ก็หาเยวระนารี
ที่หน้าตาดี	ทามโหรที่เคหา
คำเข้าเฝ้าสี่ขอ	เข้าแต่หอล่อกามา
หาได้ทำภริยา	โลโกพาให้บ้าใจ"

(กาพย์พระไชยสุริยา:สุนทรภู่)

1.12 สตรีเป็นสัตว์โลกแสนสวย เป็นที่น่าทะนุถนอมแก่บุรุษทั้งหลาย

".....จะว่าข้างรูปร่างก็งามเหมือนหล่อเหล่าเกลากิ่ง จะว่าข้างทรวดทรงก็งามประหนึ่งนางกนิษฐ จะดูดวงพักตร์ลักษณะก็งามเพราะพริ้มยิ้มแย้ม จะพิศผิวพรรณก็นวลเหมือนนวลจันทร์"

(ตำรับนางนพมาศ:ท้าวศรีจุฬาลักษณ์)

"พลายงามรับไหว้ชายแลมา	พอสบตาก็ตะลึงละลานใจ
คนนี่แลแน่แล้วที่เราฝัน	รูปโฉมโฉมพรรณหาผิดไม่
น้องเขี้ยวรูปร่างช่างกระไร	ถึงนางในกรุงศรีไม่มีเทียม
ดังพระจันทร์วันเพ็ญเมื่อส่องผุด	บริสุทธิ์โอภาสสะอาดเยี่ยม
สองแก้มแย้มเหมือนจะยั่วเรียม	งามเสงี่ยมราศีผู้ดีจริง"

(เสภาขุนช้างขุนแผน:รัชกาลที่ 2)

1.13 สตรีต้องรักษานวลสงวนตัว และ ต้องรักษาพรหมจารีรัยของตนเองไว้

<p>"จงรักษานวลสงวนงามห้ามใจไว้ คิดถึงหน้าบิดาและมารดร เมื่อสูงงอมหอมหวนจึงควรหล่น อย่าชิงสุกก่อนห้ามไม่งามดี "ผู้ใดเกิดเป็นสตรีอันมีศักดิ์ สงวนงามตามระบอบให้ชอบกล เป็นสาวแล้วแร้ววยสวดยสะอาด แม้แต่กร้าวรานร่อยถอยราคา</p>	<p>อย่าหลงไหลจำคำที่พรั่าสอน อย่ารีบร้อนเร็ววันมักไม่ดี อยู่กับต้นอย่าให้พรากไปจากที่ เมื่อบุญมีคงจะมาอย่าประสงค์" บำรุงรักษากายไว้ให้เป็นผล จึงจะพ้นภัยพาลการนิทา ก็หมายมาดเหมือนมณีอันมีค่า จะพลอยพาหอมหายจากกายนาง"</p>
---	--

(สุภาชิตสอนหญิง:สุนทรภู่)

1.14 สตรีไม่มีอิสระในเรื่องของความรัก และ ไม่ควรแสดงออกในเรื่องของ ความรัก

<p>"จงรักตัวอย่าให้มัววราคือหมอง อย่าเอาผิดมาเป็นชอบประกอบใจ "อันที่จริงหญิงกับชายย่อมหมาয়รัก แม้รักรักไว้ในอารมณ์</p>	<p>ถือทำนองแบบโบราณท่านวางไว้ จงอยู่ในโอวาทญาติวงศ์" มิใช่จักตัดทางที่สร้างสม อย่ารักชมนอกหน้าเป็นราศี"</p>
---	---

(สุภาชิตสอนหญิง:สุนทรภู่)

2. วาทกรรมสตรีนิยม

วาทกรรมสตรีนิยมนั้นเป็นวาทกรรมเกี่ยวกับสตรีที่แนวคิดสตรีนิยมพยายามสร้างวาทกรรมหลักของสังคมขึ้นมาใหม่ ทั้งนี้เนื่องจากสังคมที่เป็นอยู่นั้น เป็นสังคมแบบถืออำนาจชายเป็นใหญ่(Patriarchy) ซึ่งทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างเพศหญิงกับเพศชาย อยู่ในทุกมิติของสังคมทั้งการผลิตและการสืบทอดเอกลักษณ์ของแต่ละเพศ

นอกจากนี้ในสังคมแบบถืออำนาจชายเป็นใหญ่ จะมีทัศนคติหรือมีอคติทางเพศที่เรียกว่า "เพศนิยม" (Sexism) นั่นคือ ความเชื่อที่ว่าเพศชายมีความเหนือกว่าเพศหญิง ในขณะที่เพศหญิงด้อยกว่าเพศชาย และได้ใช้เพศเป็นหลักเกณฑ์ในการตัดสินหรือวินิจฉัยในสังคม

โดยสภาพความเป็นชาย-หญิงนั้น ถูกกำหนดและขัดเกลาโดยสังคม ที่มีผลต่อการสร้างวาทกรรมแบบเพศสภาพ (Gender Discourse) หรือการสร้างความจริงในเรื่องของผู้ชาย-ผู้หญิงในสังคม ซึ่งได้จัดสร้างอัตลักษณ์ของความเป็นเพศชายและเพศหญิงขึ้น โดยที่อัตลักษณ์ของเพศหญิงนั้น จะได้รับการนิยาม ด้วยการนำมาเปรียบเทียบกับอัตลักษณ์ของเพศชาย ในฐานะที่เป็นอัตลักษณ์หรือเป็นวาทกรรมหลักของสังคม ทำให้ฐานะของเพศหญิงกลายเป็นคนอื่น (The others) หรือ เป็นผู้ที่ยกเว้นในสังคม เช่น ผู้ชายแข็งแรงเข้มแข็ง ผู้หญิงอ่อนแอ ผู้ชายเป็นผู้นำ ผู้หญิงเป็นผู้ตาม เป็นต้น(วิลาสินี พิพิธกุล,2544)

ในขณะที่เดียวกันวาทกรรมเรื่องเพศสภาพนี้ยังเป็นวาทกรรมในแบบทวิลักษณ์ (Dualism) หรือการแบ่งขั้วตรงกันข้าม (Binary Opposition) ซึ่งทำให้เกิดการแบ่งของเขตและที่ทางของผู้หญิง ผู้ชายขึ้น รวมทั้งยังกำหนดบทบาทต่าง ๆ ในสังคมซึ่งมีลักษณะการแบ่งแยกเพศอย่างชัดเจน ซึ่งผู้หญิงจะถูกกดขี่และด้อยกว่าผู้ชายในทุก ๆ เรื่อง โดยการให้ภาพความเป็นผู้หญิงด้วยการสร้างความจริงเพื่อให้เกิดความเคียดแค้น ความคั่นเคย และยอมรับในสภาพนั้น โดยคิดว่าเป็นเรื่องธรรมชาติ เป็นความถูกต้อง หรือเป็นสิ่งที่ควรทำ หรือควรจะเป็น ทำให้ผู้หญิงถูกเอารัดเอาเปรียบ และ กลายสภาพเป็น "เหยื่อ" ที่น่าสงสารในสังคม(กาญจนา แก้วเทพ,2535 และ วิลาสินี พิพิธกุล,2544)

ด้วยเหตุนี้กลุ่มสตรีนิยมจึงคัดค้าน และไม่เห็นด้วยกับบรรดาระเบียบ กฎเกณฑ์ของสังคม เพราะเห็นว่าเป็นการเอื้อประโยชน์ให้กับผู้ชาย ด้วยการเก็บกด ปิดกั้นผู้หญิง และแยกเพศชายกับเพศหญิงออกจากกัน โดยผลักดันให้ผู้หญิงออกไปอยู่ชายขอบของสังคม และพื้นที่ในสังคมกลายเป็นปริณทล หรือพื้นที่ของผู้ชายเท่านั้น ดังนั้นกลุ่มสตรีนิยมจึงพยายามที่จะปลดปล่อยสตรีจากการให้ความหมาย และกำหนดบทบาทหน้าที่ ตลอดจนความเชื่อ ค่านิยม รวมทั้งความเป็น "ผู้หญิง" ในสังคมหรือกรอบวาทกรรมหลักที่ถืออำนาจชายเป็นหลัก ด้วยการเปิดประตูหรือเปิดทางให้วาทกรรมที่ถูกปกปิด หรือวาทกรรมที่ถูกทำให้กลายเป็นอื่นนั่นคือ วาทกรรมสตรี หรือวาทกรรมหลัก ที่มองด้วยสายตา หรือมุมมองของสตรีปรากฏตัวขึ้น รวมทั้งพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงวาทกรรมหลัก หรือสร้างวาทกรรมใหม่ขึ้น เพื่อแทนที่วาทกรรมแบบอำนาจชายเป็นใหญ่ เพราะวาทกรรมหลักเป็นวาทกรรมของผู้ชาย หรือมองด้วยสายตาของผู้ชาย ไม่ใช่วาทกรรมสตรีหรือด้วยสายตาของสตรี แต่สตรีต้องถูกบังคับ ยัดเยียด และตกอยู่ภายใต้การครอบงำด้วยวาทกรรมของผู้ชายมาโดยตลอด จึงทำให้จิตสำนึกด้านเพศของสตรี เป็นสิ่งที่ถูกตอกย้ำด้วยค่านิยมเดิม แบบอคติเก่า ๆ เป็นเวลานาน หรือเป็นรากเหง้าที่ปลูกฝังมานานจนผู้หญิงเกิดความเคียดแค้น ความคั่นเคย และยอมรับการกดขี่ หรือความไม่เท่าเทียมเอาไว้ โดยไม่มีการตั้งคำถาม หรือคัดค้านแต่อย่างใด(กาญจนา แก้วเทพ,2535)

กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ กลุ่มสตรีนิยมพยายามที่จะสร้างความเป็นจริงในสังคมขึ้นมาใหม่ด้วยการสร้างวาทกรรมแบบสตรีขึ้นมา โดยมีแนวคิดที่สำคัญได้แก่

2.1 ให้ความหมายคำว่า "ผู้หญิง" หรือนิยามสิ่งที่เรียกว่า "ผู้หญิง" "ความเป็นผู้หญิง" และ "ธรรมชาติความเป็นผู้หญิง" ขึ้นมาใหม่

ทั้งนี้เนื่องจากแนวคิดสตรีนิยมมองว่าสิ่งที่เรียกว่า "ผู้หญิง" "ความเป็นผู้หญิง" หรือ "ธรรมชาติความเป็นผู้หญิง" นั้นเป็นวาทกรรมที่ถูกสร้างขึ้นหรือเป็นข้อเท็จจริงเทียม ที่ใช้เพื่อข้ออ้างในการกีดกัน ปิดกั้น ครอบงำ และควบคุมผู้หญิงของผู้ชาย ดังนั้น กลุ่มสตรีนิยมจึงมองว่า ภาพผู้หญิงที่เป็นอยู่เป็นภาพของผู้หญิงแบบเก่า ที่ทำให้ผู้หญิงต้องถูกเอาเปรียบ และต้องตกเป็นเหยื่อของผู้ชาย จึงพยายามสร้างและแสวงหาอัตลักษณ์ของความเป็นตัวเอง หรือตัวตนที่แท้จริงในฐานะผู้หญิง รวมไปถึงการสร้างตัวตน หรืออัตลักษณ์ของผู้หญิงขึ้นมาใหม่ โดยการปลดปล่อยตัวเองจากความรู้สึกที่ด้อยกว่า และมีอิสระ การดำเนินชีวิตด้วยการสามารถตัดสินใจได้ด้วยตนเอง(ไชยวัฒน์ เจริญลินโอฬาร,2542)

ตลอดจนปลดปล่อยสมองให้เป็นอิสระ จากการเอาเปรียบของผู้ชายและจากพันธนาการของค่านิยมแบบเดิมๆ ในสังคม ไปสู่ความเป็นตัวของตัวเอง ไปสู่ความเสมอภาคและความมีเสรีภาพ ทั้งในชีวิตส่วนตัวและในหน้าที่การงาน

ดังนั้นกลุ่มสตรีนิยมจึงได้พยายามที่จะนิยาม หรือสร้างความหมายของคำว่า "ผู้หญิง" "ความเป็นผู้หญิง" หรือ "ธรรมชาติความเป็นผู้หญิง" ขึ้นมาใหม่เพื่อไม่ให้ผู้หญิงไม่ใช่แต่เพียงเป็น แม่ และภรรยาที่ดีหรือต้องอยู่ในกรอบ และในแบบฉบับเดิมในบริบทของผู้ชายที่เคยเป็นเท่านั้น ดังตารางต่อไปนี้ (กาญจนา แก้วเทพ,2542)

ผู้หญิงแบบเก่า	ผู้หญิงแบบสตรีนิยม
แม่บ้าน แม่ศรีเรือน	ผู้หญิงที่ทำงานนอกบ้าน
ช่างเท้าหลัง	หนึ่งในช่างเท้าหน้า
อ่อนแอ บอบบาง ไม่สามารถพึ่งพาตัวเองได้	เข้มแข็ง สามารถพึ่งพาตัวเองได้
มีการศึกษาน้อย	มีการศึกษาสูง
อยู่ในกรอบ ไม่เป็นตัวของตัวเอง	มีอิสระ
เป็นกุลสตรี อ่อนหวาน อ่อนโยน	มีความมั่นใจในตัวเอง กล้าแสดงออก
เรียบร้อย	ฉลาด ปราดเปรี้ยว คล่องแคล่ว
เป็นฝ่ายรับ (Passive)	เป็นฝ่ายริเริ่ม (Active)
เป็นฝ่ายยอม	ดิ้นรน ต่อสู้
ต่ำต้อย ต้อยค่า	มีคุณค่า มีความสามารถ
อยู่ที่บ้าน	มีบทบาท มีเสรีภาพในสังคม
เรื่องของผู้หญิงเป็นเรื่องส่วนตัว	เรื่องของผู้หญิงเป็นเรื่องการเมือง
รักนวลสงวนตัว	เปิดเผย ตรงไปตรงมา
สวย	มีชีวิตจิตใจ มีความเป็นมนุษย์
ชอบใช้อารมณ์	มีเหตุผล
ชอบเพื่อน	มีความคิด มีหลักการ
ฯลฯ	ฯลฯ

2.2 การเปิดพื้นที่ส่วนตัวผู้หญิงไปสู่พื้นที่สาธารณะ (public sphere) หรือ การให้ผู้หญิงออกนอกบ้านไปสู่โลกภายนอก

กลุ่มสตรีนิยมมองว่า วาทกรรมแบบเดิม หรือวาทกรรมแบบผู้ชายเป็นใหญ่ หรือ ปิตาธิปไตยนั้นเป็นการกดขี่ และกำจัดผู้หญิงออกไปจากปริมนทลของผู้ชาย ด้วยการวางกฎเกณฑ์ตามแบบฉบับของผู้หญิงและผู้ชาย โดยที่ให้พื้นที่ของผู้ชายคือ พื้นที่สาธารณะหรือพื้นที่นอกบ้านที่บทบาทของความเป็นผู้นำ มีอำนาจในสังคม ในขณะที่ผู้หญิงจะถูกจำกัดอยู่ในพื้นที่ส่วนตัวหรือที่บ้าน มีบทบาทที่เป็นผู้ตาม ไม่มีบทบาทและไม่ไม่มีสิทธิใด ๆ ในสังคม ผู้หญิงจะอยู่ในฐานะผู้น้อย ที่ไม่มีอำนาจ จึงทำให้ผู้หญิงไม่สามารถประสบความสำเร็จ หรือก้าวหน้าได้เท่าผู้ชาย ซึ่งกลุ่มสตรีนิยมถือว่า เป็นการมองเพศหญิงอย่างอคติ ที่ผลักผู้หญิงออกไปจากเรื่องส่วนรวม

หรือออกไปจากพื้นที่ในสังคม จนกลายเป็นคนชายขอบ หรือคนอื่น (The others) ในสังคมที่ไม่ต่างอะไรไปจากวัตถุทางเพศชิ้นหนึ่งของผู้ชาย ที่ถูกเก็บไว้ที่บ้าน ไม่สามารถพึ่งพาตัวเองได้สงบเสถียรเต็มตัวจนกลายเป็นโชครวนที่มีผู้หญิงเอาไว้(กาญจนา แก้วเทพ,2535)

ดังนั้นกลุ่มสตรีนิยมจึงได้พยายามที่จะกำหนดหรือสร้างวาทกรรม เรื่องปริณทลหรือพื้นที่ขึ้นมาใหม่ โดยไม่มีการแบ่งแยกเขตแดนระหว่างผู้หญิงกับผู้ชาย เพื่อให้ผู้หญิงมีสิทธิ และสามารถออกไปยืนและมีตัวตนอยู่ในพื้นที่สาธารณะได้อย่างมีอิสระ มีบทบาท มีอำนาจ และมีความเสมอภาคเท่าเทียมกับผู้ชาย ในพื้นที่สาธารณะโดยที่ไม่ใช่ "คนอื่น" หรือ "คนชายขอบ" ของสังคม หรือมีโลกส่วนตัวอยู่แต่ที่บ้านเท่านั้น เช่น การสนับสนุน และผลักดันให้ผู้หญิงออกไปทำงานนอกบ้าน มีบทบาทในทางการเมือง การบริหารประเทศ มีบทบาทในการแสดงความคิดเห็น การทำให้เรื่องส่วนตัวของผู้หญิงเป็นเรื่องการเมือง หรือ เป็นปัญหาของสังคมที่ผู้หญิงควรกล้าแสดงออก และสังคมควรที่จะต้องให้ความสำคัญกับปัญหาที่ผู้หญิงได้รับด้วย เป็นต้น

2.3 ยกเลิกหรือเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเชิงอำนาจในแบบชายเป็นใหญ่ (patriarchy)

กลุ่มสตรีนิยมได้พยายามที่จะล้มเลิกระบบชายเป็นใหญ่ หรือระบบปิตาธิปไตย ด้วยการเชิดชูคุณค่า วิธีคิด วิธีการมองโลก ด้วยสายตาของผู้หญิง ซึ่งจะสามารถปลดปล่อยผู้หญิงจากการครอบงำของผู้ชายได้ ตลอดจนโจมตีความรุนแรง ความอันตราย ความไม่เป็นธรรม ความไม่เสมอภาค ตลอดจนการกดขี่ การเอารัดเอาเปรียบ การเก็บกด และปิดกั้นผู้หญิงในรูปแบบต่าง ๆ จากการกระทำของสังคม ด้วยวิธีคิด วิธีการมองโลกแบบผู้ชาย ด้วยสายตาของผู้ชาย ภายใต้ระบบหรืออุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ ซึ่งวิธีคิดดังกล่าวถือเป็นการตอกย้ำบรรดาเส้นแบ่ง หรือพรมแดนทางเพศ รวมทั้งกฎเกณฑ์ในรูปแบบต่าง ๆ ที่ผู้ชายเป็นผู้กำหนดให้แข็งแกร่งขึ้น และผู้หญิงก็จะถูกกดขี่ ถูกทำให้ไร้อำนาจ ไร้คุณค่า และยอมรับชะตากรรมนั้นด้วยการยินยอมและคิดว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้อง ควรปฏิบัติ เนื่องจากถูกปลูกฝัง และอบรมบ่มเพาะจากการขัดเกลาของสังคมพรมแดนทางเพศ การปลดปล่อยสตรีจึงต้องเปลี่ยนแปลงหรือ ยกเลิกระบบชายเป็นใหญ่ ซึ่งเป็นวาทกรรมหลักของสังคมให้หมดไปให้ได้ (ไชยวัฒน์ เจริญสินโอฬาร,2542)

ดังนั้นการยกเลิกหรือเปลี่ยนแปลงระบบชายเป็นใหญ่ รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างผู้หญิงกับผู้ชาย เพื่อปลดปล่อยสตรีและสลายพรมแดนทางเพศ นั่นก็คือ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างวาทกรรมหลักในสังคมด้วยการสร้างวาทกรรมชุดใหม่เพื่อปะทะ หรือต่อสู้กับวาทกรรมหลักแล้ว ผลักดันและจัดวาง หรือสวมวาทกรรมนั้นเข้าไปทับหรือแทนที่วาทกรรมหลักนั้น เพื่อให้วาทกรรมชุดใหม่ หรือวาทกรรมแบบสตรีนั้นกลายสภาพเป็น วาท

กรรมหลักของสังคม หรืออย่างน้อยที่สุดก็เป็นการช่วยเปิดทาง ดึงให้วาทกรรมสตรี หรือวาทกรรมที่อยู่บนรากฐาน คุณค่า วิธีคิด มุมมอง และสายตา ของสตรีชั้นในวาทกรรมของผู้ชาย ซึ่งเป็นวาทกรรมหลักของสังคม เพื่อให้วาทกรรมหลักของสังคม เป็นวาทกรรมที่ผสมผสานร่วมกันระหว่างผู้ชายและผู้หญิง ไม่ใช่เป็นวาทกรรมของผู้ชายเหมือนอย่างที่ผ่านมาอีกต่อไป

จากแนวคิดหลักที่สำคัญดังกล่าว อาจจะกล่าวได้ว่า วาทกรรมแบบสตรีนิยม ซึ่งจะใช้เป็นกรอบในงานวิจัยนี้ ได้แก่(กาญจนา แก้วเทพ,2544,ชลิดาภรณ์ สงสัมพันธ์,2542 และ ผู้หญิงกับประเด็นต่างๆ1-2,2544)

1.ผู้หญิงไม่ใช่แต่มีหน้าที่เป็นแค่แม่ และภรรยาที่ดีเท่านั้น หรือทำหน้าที่เป็นแม่บ้าน หรือทำงานบ้านเท่านั้น แต่ผู้หญิงก็มีความสำคัญและสามารถประกอบอาชีพ หรือทำหน้าที่เช่นเดียวกับผู้ชายได้

2.โลกของผู้หญิงไม่ใช่แค่ "ที่บ้าน" เท่านั้น ยังมีสิทธิ์ที่จะอยู่ในโลกภายนอก หรือบริเวณสาธารณะด้วยดังนั้น เรื่องส่วนรวมก็ถือว่าเป็นเรื่องของผู้หญิงด้วย

3.ผู้หญิงมีอิสระในการกระทำ การคิด และการดำเนินชีวิตตามความต้องการหรือตามความปรารถนาของตัวเองได้

4.ผู้หญิงไม่ใช่เพศที่อ่อนแอแต่คุ้มครองตัวเองได้

5.ผู้หญิงไม่ใช่วัตถุสิ่งของ วัตถุทางเพศ หรือสัตว์โลกแสนสวย สำหรับผู้ชายเท่านั้น แต่ผู้หญิงมีความเป็นมนุษย์เช่นเดียวกับผู้ชาย

6.ผู้หญิงไม่ใช่ "เหยื่อ" ของความรุนแรง และความโหดของผู้ชาย หรือ "ผู้ถูกกระทำ" (Passive) เท่านั้น แต่ผู้หญิงก็เป็นผู้กระทำ หรือ ผู้ที่เป็นฝ่ายริเริ่มสร้างสรรค์ (Active) เช่นเดียวกับผู้ชาย

7. ผู้หญิงไม่ใช่เพศที่สอง ไม่ใช่เพศที่อ่อนแอ หรือ เป็นคนชายขอบ เป็นคนอื่นในสังคม แต่ผู้หญิงก็มีอำนาจ มีบทบาท มีตัวตนในสังคมอย่างเสมอภาค และเท่าเทียมกับผู้ชาย หรือไม่ใช่ผู้ที่คอยเดินตามหลังผู้ชาย แต่สามารถออกมาเดินเคียงข้างหรือเป็นผู้นำได้เช่นเดียวกับผู้ชาย

8. ผู้หญิงไม่ใช่สิ่งที่ตรงกันข้ามกับผู้ชาย แต่ผู้หญิงอาจจะมีความเหมือนหรือแตกต่างไปจากผู้ชายก็ได้

9. ผู้หญิงไม่ได้เป็นรอง และไม่จำเป็นต้องพึ่งพาผู้ชายในทุกบริบท

10.ผู้หญิงไม่ใช่ผู้ยอมจำนนหรือยอมรับต่อชะตากรรมของตนเอง แต่เป็นผู้ที่ต้องดิ้นรนต่อสู้ชีวิต เพื่อให้ตนเองมีสภาพชีวิตและมีฐานะทางสังคมที่ดีขึ้น

11. ผู้หญิงมีสิทธิ เสรีภาพ รวมทั้งมีสถานภาพ และ บทบาททางสังคมเท่าเทียมกับผู้ชาย

12. ผู้หญิงไม่จำเป็นจะต้องมีความสัมพันธ์กับเพศตรงข้าม(Heterosexual) จึงจะเป็นผู้หญิงที่ดีได้

อาจกล่าวได้ว่าวาทกรรมสตรีเป็นการประกอบสร้างลักษณะของผู้หญิงที่มีความเป็นตัวของตัวเอง มีความกล้าแสดงออก เป็นอิสระทางความคิด มีลักษณะทางกายภาพที่ปราดเปรียว คล่องแคล่ว เชื้อมั่นในตนเอง มีลักษณะทางความคิดที่เป็นฝ่ายเริ่ม (active) ไม่ยอมแพ้ต่ออุปสรรคง่าย ๆ สามารถดำเนินชีวิตได้ด้วยการพึ่งพาตนเอง (independence) โดยมีความคิดของตนเองเป็นเครื่องชี้นำทาง และ มีความสามารถ มีสติปัญญา ไม่ใช่แต่ด้านรูปโฉม หรือแรงงาน เท่านั้น ในขณะที่เดียวกันยังเป็นลักษณะของผู้หญิงที่ต่อสู้ ดิ้นรน เพื่อแสวงหาความเป็นธรรมให้กับตัวเอง และผู้หญิงทุกคนในสังคม ต้องการปลดปล่อยตัวเองให้เป็นอิสระจากการถูกเอารัดเอาเปรียบ และการกดขี่ทางเพศ ตลอดจนปลดปล่อยตัวเองจากข้อผูกมัดทางค่านิยมแบบเดิม ๆ ในสังคม เปิดจิตสำนึกแห่งความเสมอภาค และความเท่าเทียมกันในสังคมให้แก่สตรี และมีความต้องการที่จะยกฐานะรวมทั้งบทบาท และสถานภาพของสตรีให้ดีขึ้น ไปจนถึงมีความทัดเทียมกับผู้ชาย ตลอดจนการเรียกร้องความเป็นธรรม และการชี้ให้เห็นถึงปัญหาในด้านต่าง ๆ ที่สตรีได้รับ เพื่อให้สังคมรับรู้ และช่วยกันแก้ไขให้ดีขึ้น หรือทำให้ปัญหาของสตรีนั้นหมดไป(มิตรราภรณ์ อยู่สุภาพร,2539)

ดังนั้นวาทกรรมแบบสตรีนิยมได้พยายามที่จะล้มล้างค่านิยม หรือวาทกรรมแบบเดิม ที่กดขี่ เอารัดเอาเปรียบผู้หญิง และ ประกอบสร้างวาทกรรมชุดใหม่ที่มองด้วยสายตาของสตรีเพศ เพื่อปลดปล่อยผู้หญิงจากกรงขัง หรือพันธนาการของอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ ให้ผู้หญิงมีสิทธิ มีเสรีภาพ มีความเสมอภาค และเป็นมนุษย์ที่มีเกียรติ มีคุณค่า มีตัวตนในสังคมอย่างแท้จริง โดยที่ไม่ต้องกลายเป็น “เหยื่อ” หรือ “ผู้ถูกกระทำ” ที่ถูกข่มเหงรังแก และ ไม่ได้รับความเป็นธรรมอย่างที่ตนอยู่นั่นเอง

5. แนวคิดเรื่องสัญญะวิทยา (Semiology)

Pierre Guirand(1998) อธิบายถึงสัญญะวิทยาว่า เป็นศาสตร์ที่ศึกษาเกี่ยวกับระบบของสัญลักษณ์ (signs) ที่ปรากฏอยู่ในความคิดของมนุษย์ อันถือเป็นทุกสิ่งทุกอย่างรอบตัวเรา สัญลักษณ์นั้นอาจจะได้แก่ ภาษา รหัส สัญลักษณ์ เครื่องหมาย เป็นต้น

John Fiske(1992)กล่าวว่า แนวคิดเรื่องสัญวิทยาวิทยาเป็นแนวคิดที่จะนำมาอธิบายการสื่อสารของมนุษย์ โดยจะไม่สนใจเรื่องความล้มเหลวของการสื่อสาร และไม่เกี่ยวข้องกับประสิทธิผลและความถูกต้อง แต่เป็นแนวทางการศึกษาเชิงสังคม หรือความแตกต่างของวัฒนธรรมระหว่างผู้ให้กับผู้รับสารนั้น ตลอดจนความหลากหลายของความหมายในระบบภาษา วัฒนธรรม และความเป็นจริงที่ไม่สามารถแสดงผลเป็นเส้นตรงของกระแสในการไหลของข่าวสาร แต่เป็นการศึกษาเชิงโครงสร้าง ที่ชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างส่วนประกอบต่างๆที่เป็นตัวสร้างความหมายโดยมุ่งความสนใจไปที่ การวิเคราะห์โครงสร้างที่กลุ่มความสัมพันธ์ ที่ทำให้สารส่งออกไปในการสื่อสารแต่ละครั้ง ดังนั้นการศึกษาแนวสัญวิทยาวิทยานี้ถือว่าตัวกำหนดของการสื่อสารขึ้นอยู่กับสังคมและสิ่งรอบตัวบนโลกของมนุษย์ไม่ใช่ขึ้นอยู่กับกระบวนการของการสื่อสาร

Fiske ยังได้กล่าวถึงวิธีการศึกษาเชิงสัญวิทยาวิทยาว่า เป็นการศึกษาส่วนที่สำคัญ 3 ส่วน ได้แก่

1.การศึกษาในเรื่องสัญลักษณ์ (Sign) หมายถึง การที่บางสิ่งบางอย่างมีสิ่งที่ไม่เห็นเนื่องจากตัวมันเอง

2. การศึกษาเรื่องรหัส (Code) หมายถึง ระบบสัญลักษณ์ซึ่งประกอบด้วยกฎเกณฑ์ที่เป็นที่ยอมรับของคนในแต่ละสังคมที่ใช้กฎนั้นโดยเป็นรหัสพฤติกรรม และรหัสการใช้ความหมายที่อยู่ในลักษณะของสัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่ในสังคมและวัฒนธรรมนั้น ๆ

3.การศึกษาเรื่องวัฒนธรรม (Culture)หมายถึง การศึกษาองค์ประกอบหรือวัฒนธรรมที่สัญลักษณ์หรือรหัส มีความเกี่ยวพันกันหรือทำงานสัมพันธ์กันอยู่

ศิริชัย ศิริกายะ และกาญจนา แก้วเทพ (2531) ได้อธิบายถึง แนวคิดในเรื่องสัญวิทยาวิทยาว่า สัญวิทยาวิทยาเป็นการสำรวจธรรมชาติของระบบสัญลักษณ์ ในส่วนที่อยู่นอกเหนือไปจากไวยากรณ์ และกฎแห่งความสัมพันธ์ระหว่างถ้อยคำในประโยค ซึ่งระบบสัญลักษณ์ทำให้การควบคุมการสร้างความหมายของตัวบท(Text)ให้เป็นไปอย่างมีความสลับซับซ้อน มีความหมายแฝงเร้น และต้องขึ้นอยู่กับลักษณะของวัฒนธรรม โดยการนำเอาสัญลักษณ์มาผสมกันเป็นแบบต่างๆตัวอย่างคือ นิทานปรัมปรา ซึ่งเน้นความคิดที่มีอยู่ในสังคมดั้งเดิม และเป็นเรื่องที่เต็มไปด้วย ค่านิยมต่างๆ ชนิดที่มาจากวัฒนธรรม นั่นเอง

Ferdinan De Saussure (1857-1913) ซึ่งเป็นบิดาของสัญวิทยา ได้อธิบายถึงคำว่า Semiology ไว้ว่ามาจากคำว่า Semeion ซึ่งเป็นภาษากรีก ที่เป็นรากศัพท์ของคำว่า Sign ดังนั้น Semiology เป็นศาสตร์อันแสดงความเกี่ยวข้องกับหลาย ๆ สิ่งประกอบกันขึ้นมา

เป็นสัญลักษณ์ สัญลักษณ์จึงเป็นสิ่งสัมผัสได้ด้วยประสาททั้ง 5 และเป็นสิ่งที่คนกลุ่มหนึ่งตราสิ่งหนึ่งเป็นเครื่องหมาย(Mark)ถึงอีกสิ่งหนึ่งที่ไม่ได้ปรากฏในสัญลักษณ์นั้น

โดย De Saussure ได้ชี้ว่า การศึกษาสัญลักษณ์จะต้องศึกษา วัฏฏะของสัญลักษณ์ต่างๆในสังคมว่า อะไรเป็นตัวสถาปนาสัญลักษณ์ มีกฎอะไรบังคับอยู่ และแปรเปลี่ยนอย่างไร ซึ่งสัญลักษณ์มีลักษณะที่สำคัญ 3 ประการคือ(อ้างในสมภพ กิ่งเงิน,2541)

- 1.ต้องมีลักษณะทางกายภาพ
- 2.ต้องมีความหมายพิเศษบางอย่างนอกเหนือจากตัวมันเอง
- 3.ต้องถูกนำมาใช้และรับรู้โดยผู้เกี่ยวข้องว่าเป็นสัญลักษณ์

นอกจาก De Saussure ยังได้อธิบายว่า การศึกษาตัวบทจำเป็นต้องวิเคราะห์ถึงสิ่งที่ซ่อนเร้นอยู่ในตัวบท หรือสัญลักษณ์ซึ่งซ่อนอยู่ในภาษา โดยสัญลักษณ์จะต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญ 2 ส่วน คือ(วิลลาซีนี พิพิธกุล,2544)

ตัวหมายหรือรูปสัญลักษณ์ (Signifier) คือ สิ่งที่ปรากฏให้เห็นเป็นเครื่องหมาย ภาพหรือวัตถุ หรือเสียงเป็นส่วนหนึ่งของสัญลักษณ์ที่มีรูปแบบทางวัตถุที่บ่งบอกถึงความหมาย (Sound Image)

ตัวหมายถึงหรือความหมายสัญลักษณ์ (Signified) คือ มโนทัศน์หรือความรู้สึกนึกคิดอันเป็นผลที่เกิดเนื่องจากการรับรู้เกี่ยวกับตัวหมายนั้น หรือ แนวคิด (Concept) ของตัวหมายหรือตัวที่ถูกให้ความหมาย ดังตาราง

สัญลักษณ์ (Sign) ประกอบด้วย	
เสียง-ภาพ (Sound-Image)	ภาพในใจ ภาพความคิด (Concept)
ตัวหมาย รูปสัญลักษณ์ (Signifier)	ตัวหมายถึง ความหมายสัญลักษณ์ (Signified)

โดยอธิบายได้ว่าถ้าจะจดจำ หรือ เรียนรู้คำว่าต้นไม้ ซึ่งตัวต้นไม้คือสิ่ง หรือ ภาพ (Image)ที่เราอ้างถึง ส่วนตัวอักษรที่เราเขียนว่า ต้นไม้ หรือ T-R-E-E คือ ตัวหมาย หรือ รูปสัญลักษณ์ (Signifier)ซึ่งจะบ่งบอกถึงรูปร่าง หรือ ลักษณะของต้นไม้ แล้วจึงสร้างมโนทัศน์ หรือ ภาพในใจ (Concept) ขึ้น เพื่อหาสัญลักษณ์ หรือ สัญลักษณ์ลักษณะแทนคำว่า ต้นไม้ หรือ T-R-E-E

อาทิ รอยประรูปต้นไม้ หรือ สิ่งที่มีรูปทรง หรือ รูปร่างคล้ายๆต้นไม้ คือ ตัวหมายถึง หรือ ความหมายสัญลักษณ์ (Signified) และ เมื่อเห็นรูปทรง หรือ รูปร่างดังกล่าว ก็จะได้ทันทีที่ว่ามันคือสิ่งที่เรียกว่า ต้นไม้ หรือ T-R-E-E

อย่างไรก็ตามความสัมพันธ์ระหว่างตัวหมาย และ ตัวหมายถึงนั้น เป็นความสัมพันธ์ที่ไม่ได้เกิดขึ้นตามธรรมชาติ แต่เป็นความสัมพันธ์ที่เกิดจากประสบการณ์ และการเรียนรู้กฎเกณฑ์ ระเบียบแบบแผนที่เป็นที่ยอมรับ และ เห็นพ้องต้องกันในสังคม หรือ วัฒนธรรมนั้นๆ ซึ่งทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างตัวหมาย และ ตัวหมายถึงเป็นโครงสร้างที่ซ้อนเร้น หรือ เป็นความสัมพันธ์ที่มีความสลับซับซ้อนมาก

ในขณะที่ Pierce (1839-1914) ได้อธิบายว่า ความสัมพันธ์ระหว่างสัญลักษณ์ (Sign) กับ วัตถุ (Object) นั้น คือความสัญลักษณ์ที่เข้ามาแทนที่วัตถุนั้น และได้ให้ความหมายมากกว่าที่ตัววัตถุนั้นเป็นอยู่ โดย Pierce ได้แบ่งสัญลักษณ์ออกเป็น 3 รูป ได้แก่ (วิลลาสินี พิพิธกุล, 2544)

1. ภาพลักษณ์ หรือ ภาพที่มองเห็น (Image) คือ สัญลักษณ์ที่มีลักษณะเหมือนกัน หรือ คล้ายคลึงกันที่สามารถสัมผัสได้ โดยมีลักษณะร่วมในคุณลักษณะของวัตถุในทางเดียวกัน ซึ่งอาจจะเป็นภาพ วัตถุ หรือ เสียงก็ได้ หรือ อาจจะถูกกล่าวได้ว่ารูปแบบของภาพลักษณ์ถูกกำหนดขึ้นมาโดยภาพที่ปรากฏหรือ ภาพที่สามารถเห็นได้ชัดเจนของวัตถุนั้น เช่น ภาพถ่าย ภาพเหมือน แผนที่ หรือ แม้แต่จะเป็นเสียงก็ได้ อาทิ เสียงฮัมคล้ายผึ้งก็ถือเป็นภาพลักษณ์ด้วยเช่นเดียวกัน

2. ดัชนี (Index) คือ สัญลักษณ์ที่มีความเกี่ยวข้องของภายนอกกับวัตถุในลักษณะเฉพาะตัวที่ปรากฏ และ มีความสัมพันธ์กับวัตถุนั้น หรือ เป็นสัญลักษณ์ที่เป็นตัวบ่งชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของวัตถุนั้นกับอีกสิ่งหนึ่งซึ่งจะต้องอาศัยเหตุผลจึงจะสามารถเข้าใจความหมายได้ เช่น ควันเป็นตัวบ่งชี้ของไฟ เพราะต้องมีไฟถึงจะเกิดควันขึ้นมาได้ เป็นต้น ในขณะที่สัญลักษณ์หนึ่งอาจจะเป็นตัวบ่งชี้ความสัมพันธ์ระหว่างวัตถุนั้น กับ สิ่งอื่นๆได้หลายสิ่งก็ได้ เช่น การจามเป็นตัวบ่งชี้ของอากาศเย็น กลิ่นฉุน อาการระคายเคืองก็ได้ หรือ เป็นไข้หวัดก็ได้ เป็นต้น

3. สัญลักษณ์ (Symbol) คือ สัญลักษณ์ที่เกี่ยวข้องกับกฎระเบียบ หรือ ข้อกำหนดที่ทุกคนในสังคมเห็นพ้องต้องกัน หรือ เข้าใจตรงกันว่าสัญลักษณ์นั้นแทนวัตถุสิ่งใด โดยสัญลักษณ์เป็นสัญลักษณ์ที่ไม่มีความสัมพันธ์ หรือ ความคล้ายคลึงกันระหว่างสัญลักษณ์ กับ วัตถุ แต่เป็นสัญลักษณ์ที่เกิดจากการเชื่อมโยงวัตถุเข้ากับกฎเกณฑ์ ระเบียบแบบแผน ของสังคม และ วัฒนธรรมโดยการตกลงร่วมกันของผู้ใช้สัญลักษณ์นั้น โดยการที่จะสามารถเข้าใจสัญลักษณ์นั้นได้จะต้องอาศัยการเรียนรู้ และ ประสบการณ์ เช่น คำในภาษาต่างๆ ตัวเลข ธงชาติสัญลักษณ์ที่ใช้ในการจราจรต่างๆ เป็นต้น

	ภาพลักษณ์ ภาพที่มองเห็น (Icon)	ดัชนี (Index)	สัญลักษณ์ (Symbol)
Signify by: ความสัมพันธ์	ความคล้ายคลึงกัน ความเหมือนกัน (Resemblance)	แบบเหตุผล (Cause and Effect)	แบบข้อตกลง (Convention)
Example: ตัวอย่าง	ภาพถ่าย ภาพเหมือน (Photograph)	ไฟ ควันไฟ (Fire and Smoke)	สัญลักษณ์ที่ใช้ ในการจราจร (Traffic Sign)
Process: กระบวนการในการ ถอดความหมาย	มองเห็นได้ สัมผัสได้ (Can see and can touch)	ต้องหาเหตุผล (Can find out)	ต้องเรียนรู้ (Must learn)

จากที่กล่าวมาทั้งหมดจึงสรุปได้ว่าการศึกษาในเชิงสัญลักษณ์วิทยา ได้แก่

1. การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสัญลักษณ์ที่เอาไปสัมพันธ์กับอีกระบบหนึ่งเพื่อให้เกิดความหมาย
2. การศึกษาความหมายที่ถูกสร้างขึ้นว่าสื่อความหมายในตัวบทอย่างไร
3. การศึกษาตัวบท (Text) เพราะถือว่าเป็นตัวที่รวบรวมระบบความหมายในเชิง สัญลักษณ์วิทยา และ ระบบสัญลักษณ์ต่างๆที่ทำงานซ้อนกันอยู่ หรือ กล่าวอีกนัยก็คือตัวบทเป็นผลผลิตของสัญลักษณ์ที่ผ่านกระบวนการที่สลับซับซ้อนมาแล้ว ซึ่งถือเป็นหัวใจของกระบวนการสื่อสาร
4. การศึกษาที่ไม่ได้เน้นเฉพาะความหมายที่ปรากฏในระดับพื้นผิว หรือ ความหมายตามตัวหนังสือของเนื้อหาสื่อมวลชนเท่านั้น แต่ยังให้ความสนใจต่อความหมายที่แอบแฝง หรือ ความหมายโดยนัยด้วย
5. การศึกษาที่สามารถวิเคราะห์ได้ทั้งรูปภาพ เสียง และ ท่าทาง

6.การศึกษาที่มีจุดสนใจอยู่ที่สัญลักษณ์ (Sign) ในตัวบทที่ประกอบไปด้วย ตัวหมาย (Signifier) และ ตัวหมายถึง (Signified)

การวิเคราะห์ในเชิงสัญลักษณ์วิทยา

โดยองค์ประกอบในการศึกษา หรือ วิเคราะห์ในเชิงสัญลักษณ์วิทยาประกอบไปด้วย (กาญจนา แก้วเทพ, 2542)

1. สัญลักษณ์ (Sign)

สัญลักษณ์ คือสิ่งที่มีความหมายมากกว่าตัวของมันเอง เช่น แถบสีสามสีบนธงชาติไทยไม่มีความหมายเพียงแค่ว่าสีแดง สีขาว สีน้ำเงินเท่านั้น แต่หมายถึงชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ เป็นต้นดังนั้นการวิเคราะห์สัญลักษณ์จึงสามารถขยายขอบเขต และ ความสำคัญของตัวบท (Text) ออกไปอย่างกว้างขวาง

สัญลักษณ์องค์ประกอบที่สำคัญ 3 ส่วน คือ สิ่งอ้างอิง หรือ ธรรมดาของสิ่งทั้งหลาย (Reference) คือ ตัวตน หรือ ภาพที่แท้จริงของวัตถุนั้น ตัวหมาย (Signifier) คือ การสัญลักษณ์ขึ้นมาแทนบรรดาของจริงทั้งหลาย หรือ สิ่งอ้างอิง ตัวหมายถึง (Signified) คือการสร้างภาพในความคิด (Concept) หรือ การจินตนาการภาพของวัตถุนั้นเมื่อเห็นคำ หรือ เสียงที่ใช้แทนวัตถุนั้นซึ่งจะต้องขึ้นอยู่กับกระบวนการเรียนรู้ ประสบการณ์ หรือ การหาเหตุผลของคนในแต่ละวัฒนธรรม แต่ละสังคมด้วย

ในการวิเคราะห์สัญลักษณ์จะเน้นที่ความสัมพันธ์ระหว่างตัวหมาย และ ตัวหมายถึง เป็นหลัก ซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างตัวหมาย และ ตัวหมายถึง ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ที่

(ก) ถูกสร้างขึ้นอย่างไม่มีกฎเกณฑ์ใดๆ กล่าวคือ เป็นไปตามอำเภอใจ เป็นไปตามความปรารถนา ซึ่งอาจจะไม่ได้มีความเหมือน หรือ คล้ายคลึงกับวัตถุนั้นเลยก็ได้ (Arbitrary)

(ข) ไม่ได้เกิดขึ้นตามธรรมชาติ ซึ่งจะต้องผ่านกระบวนการเรียนรู้ ประสบการณ์ และ การหาเหตุผล (Unnatural)

(ค) ไม่ได้เกิดจากมูลเหตุจูงใจพิเศษใดๆของผู้สร้างความหมาย หรือไม่ได้เกี่ยวข้องกับแรงกระตุ้นจูงใจของผู้ใช้สัญลักษณ์ (Unmotivated)

โดยคำถามหลักในการวิเคราะห์สัญลักษณ์ได้แก่

(ก) ความหมายที่อยู่ในสัญลักษณ์ได้สร้างสรรค์ (Generate) ขึ้นมาอย่างไร

(ข) ผู้สร้างสัญลักษณ์นั้นมีวิธีการถ่ายทอดความหมาย(Convey) ไปยังผู้รับสารอย่างไร ใช้วิธีการอะไร ในบริบทอย่างไร

(ง) ผู้รับสารสามารถถอดความหมายออกมาจากสัญลักษณ์ได้อย่างไร หรือมีการเรียนรู้ สัญลักษณ์นั้นอย่างไร

2. ความสัมพันธ์ (Relations)

แนวคิดเรื่องความสัมพันธ์ถูกนำมาใช้เพื่ออธิบายในเรื่องของความหมายในแง่ที่ว่าไม่มีอะไรมีความหมายในตัวเอง และ ไม่ใช่ตัวเนื้อหาที่เป็นตัวกำหนดความหมาย แต่สิ่งใดสิ่งหนึ่งนั้นจะมีความหมายก็ต่อเมื่อนำไปสัมพันธ์กับอีกสิ่งหนึ่ง

โดยวิธีการหาความสัมพันธ์มี 2 วิธีได้แก่

2.1 การหาความสัมพันธ์แบบคู่ตรงข้าม (Binary Opposition) การหาความสัมพันธ์แบบคู่ตรงข้ามจะช่วยให้ความหมายนั้นเด่นชัดขึ้นมา เช่น เมื่อนำขาวมาคู่กับดำก็จะทำให้ความหมายของ ขาว ชัดเจนขึ้น เป็นต้น

2.2 การหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวบท (Text) และ บริบท (Context) โดยตัวบทจะมีความหมายอย่างไรนั้นต้องขึ้นอยู่กับบริบทแวดล้อมด้วย ดังนั้นถ้าหากบริบทเปลี่ยนแปลงไป ถึงแม้ว่าตัวบทจะเป็นตัวบทเดิมแต่ความหมายอาจจะเปลี่ยนแปลงไปได้ เช่น คำว่า มีด ในเรื่องสั้นเรื่องมีดประจำตัว ไม่ได้หมายถึงมีดที่ใช้ปอกหรือหั่นอาหาร แต่หมายถึง ความรำรวย และ อำนาจบารมี หรือ ภาพข่าวในหนังสือพิมพ์ภาพเดียวกันแต่คำบรรยายได้ภาพว่า นาย ทักษิณ ชินวัตร กับ พ.ต.ต.ดร.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี ก็จะทำให้ความหมายที่ต่างกัน เป็นต้น ดังนั้นตัวบทคือ เนื้อหา (Content) ส่วนบริบทคือ รูปแบบ(Form/format) ซึ่งเนื้อหาจะเป็นอย่างไรต้องขึ้นกับรูปแบบด้วย โดยบริบททางสังคม-วัฒนธรรม (Socio-Cultural Context) เป็นบริบทที่สำคัญที่สุดในการกำหนดความหมาย เพราะ วัตถุนั้นจะยังไม่มี ความหมายอะไรในตัวมันเองจนกว่าจะมาอยู่ในบริบททางสังคม-วัฒนธรรม

3. รหัส (Code)

รหัสเป็นแบบแผนขั้นสูงที่ซับซ้อนของความสัมพันธ์ระหว่างสัญลักษณ์ต่างๆ (Highly Complex Pattern of Association of Sign) หรือ เป็นกรอบแห่งความแน่นอนในการจัดวางโครงสร้างทางสังคมของความหมาย (Frame of Certainty) ซึ่งมีตัวอย่างรูปธรรมที่คล้ายๆกันกับพจนานุกรม นั่นคือทุกครั้งที่เห็นศัพท์ก็จะมีคำแปลที่แน่นอนอยู่ทุกครั้ง โดยสัญลักษณ์ต่างๆอาจจะมี ความหมายได้หลายๆอย่างโดยที่บริบททางสังคมในสังคมใดสังคมหนึ่ง ในวัฒนธรรมใด วัฒนธรรมหนึ่ง ในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง จะเป็นตัวกำหนดความหมายว่าลำดับขั้นของความหมายนั้นจะเรียงตัว หรือ จะแสดงออกอย่างไร เช่น ถ้าพูดถึงคำว่า กางเกง เมื่อก่อนก็จะหมายถึง

เครื่องแบบสำหรับผู้ชาย แต่ในปัจจุบัน กางเกง ไม่ได้มีความหมายแค่เครื่องแบบสำหรับผู้ชายเท่านั้นแต่ยังหมายถึงเครื่องแบบสำหรับผู้หญิง ที่แสดงถึงความเป็นผู้หญิงที่ปราดเปรียว คล่องแคล่ว ด้วย หรือ คำว่า อุ่ม โดยทั่วไปหมายถึงการยกสิ่งใดสิ่งหนึ่งขึ้นมาอยู่ระหว่างช่วงเอว แต่ในภาษาในการรายงานข่าวหมายถึงการถูกนำตัวไปทำมิดีมิร้าย หรือ การถูกนำตัวไปขัง เป็นต้น

5. การวิเคราะห์แบบความหมายโดยอรรถ และ ความหมายโดยนัย

5.1 การวิเคราะห์ความหมายโดยอรรถ (Denotation) เป็นการตีความหมายที่กล่าวตรงตัวตามรูปคำ หรือ ประโยค โดยมีลักษณะเป็นสภาวะวิสัย (Objectivity) ที่ไม่มีการประเมินคุณค่าก่อนที่จะอ้างอิงขึ้นมา หรือ เป็นการวิเคราะห์ความหมายในระดับที่เกี่ยวข้องกับลักษณะตามความเป็นจริงในธรรมชาติ ตามสภาพความจริงภายนอกที่เห็น หรือ ตามความหมายที่สิ่งนั้นปรากฏให้เห็น เช่น เมื่อพูดถึงดอกไม้ก็หมายถึงดอกไม้จริงๆ เมื่อพูดถึงดาวก็หมายถึงดาวที่อยู่บนฟ้าจริงๆ เป็นต้น

5.2 การวิเคราะห์ความหมายโดยนัย (Connotation) เป็นการตีความหมายในชั้นที่ 2 (Second Order) โดยการวิเคราะห์ในขั้นนี้จะมีความหมายเชิงวัฒนธรรมหรือเชิงสังคมแฝงอยู่ด้วย ไม่ได้เกิดจากตัวสัญลักษณ์เอง แต่มาจากวิธีการในแต่ละวัฒนธรรม ในแต่ละสังคมให้คำตีความและตีความถึง ที่จะทราบได้ต้องผ่านการเรียนรู้ ประสบการณ์ทางสังคม ความเชื่อ ค่านิยมและทัศนคติของผู้สร้างหรือผู้ถ่ายทอดสัญลักษณ์ปะปนอยู่ด้วย เช่นคำว่าดอกไม้ อาจจะไม่ใช่มดอกไม้ ตัวดอกไม้จริงๆ แต่อาจจะหมายถึงผู้หญิง หรือความสวยงาม และเมื่อพูดถึงดาว อาจจะไม่ได้หมายถึงดาวที่อยู่บนท้องฟ้าจริงๆ แต่อาจจะหมายถึงผู้หญิงสวยประจำมหาวิทยาลัย หรือที่เรียกกันว่า ดาวมหาวิทยาลัย เป็นต้น

โดยวิเคราะห์ความหมายโดยนัย หรือการตีความหมายในชั้นที่ 2 จะต้องวิเคราะห์ความหมายผ่านทาง(มิตรภรณ์ อยู่สถาพร,2539)

(ก)มายาคติหรือความเชื่อดั้งเดิม (Myths) คือ ระบบคิดที่มีอยู่ในระบบสังคมดั้งเดิมซึ่งหมายถึง เรื่องเล่าอธิบายหรือทำให้สามารถเข้าใจธรรมชาติหรือความจริง (Reality) โดยอาศัยวัฒนธรรมหรือความคิดรวบยอดในสัญลักษณ์นั้น ๆ เช่น การตีความหมายแบบวิธีการของเทพปกรณัม เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตามความเชื่อดั้งเดิมนั้น มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาตามความต้องการ และค่านิยมที่เปลี่ยนแปลงไปของวัฒนธรรมด้วย

(ข) สัญลักษณ์(Symbol) คือ การใช้วัตถุเป็นสัญลักษณ์เพื่อแสดงความหมายถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เช่น นกพิราบ = การสื่อสาร,สันติภาพ รูปหัวใจ = ความรัก และสัญลักษณ์เกี่ยวกับการจราจรต่าง ๆ เป็นต้น

(ค)อุปมา(simile)คือ การที่มนุษย์พยายามอธิบายสิ่งที่ไม่คุ้นเคยด้วยการเปรียบเทียบสิ่งนั้นกับสิ่งที่เหมือนกัน คล้ายคลึงกัน หรือ ตรงข้ามกัน โดยอาจจะสังเกตจากคำบอกใบ้(Cue) ได้แก่ แจก แจกเช่น เหมือน เสมือน เสมือนดั่ง เสมือนหนึ่ง ดัง ดัง ดังว่า เพียง เพียง คล้าย เท่า ประหนึ่ง ปาน เปรียบ เปรียบดั่ง เป็นต้น

(ง)อุปลักษณ์ (Methraphor) คือ การกล่าวเปรียบเทียบเป็นนัยให้เข้าใจเอาเอง เป็นการเปรียบเทียบสิ่งหนึ่งเป็นอีกสิ่งหนึ่ง เช่น รัฐมนตรีสีดำ = รัฐมนตรีที่ไม่ดี, ทูจรัตในหน้าที่ดอกไม้เหล็ก = ผู้หญิงเก่ง เป็นต้น ในบางครั้งอาจมีคำบอกใบ้ (Cue)ด้วย ได้แก่ คำว่า คือ และ เป็น เช่น ตัวเป็นชน = ชีเกียจ ตัวเป็นเกลียวหัวเป็นน็อต = ทำงานหนักหรือทำงานยุ่งมาก เรือคือไฟ = ความร้อนแรงของผู้หญิง เป็นต้น

(ก)การให้ส่วนหนึ่งแทนทั้งหมด (Metonymy) คือ การเชื่อมโยงความหมายในระดับเดียวกัน หรือการใช้ส่วนหนึ่งแทนทั้งหมด ซึ่งเมื่อกกล่าวหรือพูดถึงเพียงส่วนหนึ่งก็จะทำให้สามารถทราบความจริงในส่วนที่เหลือได้ โดยการหยิบเอาส่วนหนึ่งของสัญลักษณ์มาแทน ความหมายของส่วนรวมทั้งหมด เช่น วัดพระศรีรัตนศาสดารามแทนกรุงเทพฯ เทพีสันติภาพหรือทำเนียบขาวแทนประเทศสหรัฐอเมริกา จึงใจ้แทนประเทศออสเตรเลีย เป็นต้น

6.การวิเคราะห์แบบ Synchronic

คือ การวิเคราะห์ความหมายหรือการพิจารณาโครงสร้างเบื้องต้น (Deep Structure) ของตัวบท ซึ่งหมายถึงการแยกแยะระหว่างความหมายที่เปิดเผย (Manifest Meaning)ซึ่งจะเป็นตัวที่บอกว่าสัญลักษณ์นั้นหมายถึงอะไร หรือมีเหตุการณ์อะไรเกิดขึ้น กับความหมายแฝงเร้น (Latent Meaning) ซึ่งเป็นความหมายที่บอกว่า ที่แท้จริงแล้วตัวบทนั้น มีความเกี่ยวข้องกับบริบทแวดล้อมอย่างไร และมีความหมายที่แท้จริงอย่างไร

7.การวิเคราะห์แบบ Paradigmatic

คือการวิเคราะห์โดยการแสวงหาคุณลักษณะทั้งหมด (Attribute) ของสัญลักษณ์ที่ตรงข้ามกัน อาทิ คุณลักษณะทั้งหมด (Paradigm) ของผู้หญิง-ผู้ชาย ดังตาราง (กาญจนา แก้วเทพ,2544) ดังตาราง

ผู้หญิง	ผู้ชาย
กระโปรง เครื่องสำอางค์ เครื่องบำรุงความงาม อวัยวะเพศหญิง มดลูก หน้าอก มารยาทห้าร้อยเล่มเกวียน ความเป็นแม่ แม่บ้าน งานบ้าน ซื่อสัตย์ รักเดียวใจเดียว ขอบนิินทา การตั้งครรรภ์ การเลี้ยงดูบุตร เรื่องบันเทิง นวนิยาย ซ้างเท้าหลัง(ผู้ตาม) ความ อ่อน แอ ความ อ่อน ไหว ความอ่อนหวาน บอบบาง น่าทะนุถนอม ฯลฯ	กางเกง หนวด เครา ลูกกระเดือก อวัยวะเพศชาย จริงใจ เปิดเผย ความเป็นพ่อ หัวหนาครอบครัว เจ้าชู้ ตรงไปตรงมา การหารายได้มาเลี้ยงครอบครัว เรื่องวิชาการ กีฬา ซ้างเท้าหน้า(ผู้นำ) ความเข้มแข็ง มั่นคง มีพลัง มีอำนาจ ฯลฯ

อาจกล่าวได้ว่า Paradigmatic เป็นชุดของสัญญาณที่ทำให้สามารถทราบได้ทันทีว่าเมื่อเห็นชุดสัญญาณนั้นจะหมายถึงสิ่งใด หรือหมายถึงใคร ในขณะที่เดียวกันเมื่อเห็นตัวสัญญาณหรือสิ่งที่กล่าวถึงที่จะสามารถนึกถึงชุดสัญญาณนั้นได้อีกด้วย

6.แนวคิดเรื่องการเคลื่อนไหวและการเปลี่ยนแปลงทางสังคม (Social Movement and Change)

การเคลื่อนไหวทางสังคม (Social Movement)

การเคลื่อนไหวทางสังคม หมายถึง การกระทำร่วมกันของกลุ่มคนที่มีอุดมการณ์ตรงกัน เพื่อเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของสังคมหรือ การที่คนกลุ่มใดกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งได้รับ

ความกดดัน ไม่พอใจหรือต่อต้านสิ่งใดสิ่งหนึ่ง สถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่งหรือ สภาพใดสภาพหนึ่งมาเป็นเวลานาน จึงมีการรวมตัวกันเพื่อเปลี่ยนแปลงสถานการณ์หรือสภาพนั้นๆ เช่น การที่สตรีถูกกดขี่ ถูกเอารัดเอาเปรียบ และถูกกีดกันทางเพศมาเป็นเวลานาน จนเกิดความไม่พอใจและความคับข้องใจ ความอึดอัด จึงมีความต้องการที่จะเปลี่ยนแปลงและหลุดพ้นจากสภาพที่เป็นอยู่จึงรวมกลุ่มกัน เป็นกลุ่มหรือองค์กรสตรีเพื่อเรียกร้องสิทธิสตรี เป็นต้น (อุทัย หิรัญโต,2522)

ลำดับขั้นของการเคลื่อนไหวทางสังคม

การเคลื่อนไหวทางสังคมมีลำดับขั้นดังต่อไปนี้(พิศวง ธรรมนันทา,2523)

1.Social Unrest or Preliminary Stage เป็นขั้นเริ่มต้นของการเคลื่อนไหวทางสังคม กลุ่มคนเกิดความไม่พึงพอใจต่อการพัฒนาทางสังคมและวัฒนธรรมขณะนั้น ความรู้สึกนี้ค่อยๆ ทวีมากขึ้น ผู้คนเริ่มรู้สึกแปลกหน้าต่อกัน ไม่พึงพอใจและวางเฉยไม่ได้ จึงแสดงปฏิกิริยาเป็นความวุ่นวาย เนื่องจากเกิดความรู้สึกคับข้องใจไม่ปลอดภัย และเกิดความไม่เสมอภาคทางสังคม

2.Execitement Stage or Popular Stage กลุ่มคนที่ไม่พอใจกับสภาพการณ์บางอย่าง เริ่มรู้สึกว่าผู้อื่นมีความรู้สึกเหมือนตน และความสนใจทั้งหลายพุ่งไปสู่สภาพการณ์ที่ไม่พอใจเดียวกัน และเกิดเจตคติที่จะต้องทำอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อลบล้างสถานการณ์ที่ไม่พึงปรารถนานั้น เมื่อถึงจุดนี้จะเกิดผู้นำ และสโลแกนของกลุ่มขึ้นมา เพื่อดึงความสนใจของคนทั้งหลายให้ไปสู่ปัญหา และมีการวางแผนเพื่อหาทางแก้ไขสถานการณ์นั้น

3.Fomalized organization stage ขั้นนี้เป็นขั้นของการจัดตั้งกลุ่มเป็นทางการ มีการวางแผนของของกลุ่ม กำหนดเป้าหมายของการเคลื่อนไหว อุดมการณ์ของกลุ่มเกิดขึ้นอย่างชัดเจน และเกิดเป็นองค์การทางการที่ประกอบด้วยหัวหน้าและเจ้าหน้าที่ดำเนินงานตามลำดับขั้นตอน นโยบาย และขอบข่ายการประสานงาน

ประเภทของการเคลื่อนไหวทางสังคม

ประเภทของการเคลื่อนไหวทางสังคมสามารถแบ่งออกได้ 2 แบบ ได้แก่ (พิศวง ธรรมนันทา,2523 และ อุทัย หิรัญโต,2522)

1.แบ่งตามจุดประสงค์ หรือ เป้าหมายในการเคลื่อนไหว (Purpose)

1.1 General Purpose Social Movement เป็นการเคลื่อนไหวเพื่อเบี่ยงเบนความคิดของประชาชนให้เห็นด้วยการเคลื่อนไหวที่เกิดขึ้น ภายใต้คุณค่าอันใหม่นี้ประชาชนจะค่อยๆ พัฒนาความคิดว่าควรอยู่ในสถานใดของสังคม หรือ การค่อยๆ กระจายแนวความคิด และ อุดมการณ์ในการเคลื่อนไหว ตลอดจนผลประโยชน์ของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมให้แทรกซึมไปสู่วิถีชีวิต และ ทศนคติของสังคมจนทำให้ทุกคนอยากที่จะเห็นการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น อันเนื่องจากการเคลื่อนไหวทางสังคม โดยจะไม่กำหนดกิจกรรม และ ทิศทางในการเคลื่อนไหวที่ชัดเจน แต่จะอาศัยการแถลงการณ์ถึงวัตถุประสงค์ และ ทำลายการต่อต้านของประชาชนให้ค่อยๆ สลายไปจนเกิดความคล้อยตาม และ หันมายอมรับในที่สุด

1.2 Specific Purpose Social Movement เป็นการเคลื่อนไหวที่มีการกำหนดทิศทาง กิจกรรมและวัตถุประสงค์ เป็นอย่างดีและรัดกุมจนทำให้ประชาชนละทิ้งวิถีชีวิตดั้งเดิมหันมาคำนึงถึงความปรารถนาใหม่ด้วยการแปรความต้องการของประชาชนให้รวมเข้าด้วยกัน ประชาชนจะถูกเร่งเร้าให้ยอมรับวัตถุประสงค์ที่กำหนดขึ้นเพื่อตัวเอง ซึ่งประชาชนไม่เพียงแต่จะคล้อยตามเท่านั้น แต่ยังเข้าไปมีส่วนร่วมในอุดมการณ์ หรือการเคลื่อนไหวด้วย การเคลื่อนไหวในลักษณะนี้ส่วนใหญ่มักจะเป็นการเคลื่อนไหวทางการเมือง เช่น การเคลื่อนไหวเพื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชมาเป็นระบอบประชาธิปไตย เป็นต้น

1.3 Expressive Social Movement เป็นการเคลื่อนไหวทางสังคมแบบหัวก้าวหน้า ที่แสดงให้เห็นถึงสมัยนิยมหรือความนิยมชั่วคราวในการเคลื่อนไหว นั่นคือเป็นการเคลื่อนไหวทางสังคมเนื่องจากไม่พอใจสถานการณ์หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงเวลานั้นๆ โดยการเคลื่อนไหวแบบนี้จะไม่มีการจัดตั้งองค์กรในการเคลื่อนไหวขึ้น ทำให้ไม่สามารถชักจูงใจประชาชนได้มากนัก ส่วนมากจะทำได้เฉพาะกลุ่มอย่างไรก็ตามการเคลื่อนไหวในลักษณะนี้จะไม่เน้นการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคม แต่ต้องการที่จะเปลี่ยนแปลงคนในสังคมเป็นหลัก จึงเน้นที่การแสดงถึงวิธีการ และทางเลือกที่ดีกว่าให้แก่คนในสังคมเพื่อให้สังคมอยู่ต่อไปได้

2. แบ่งตามลักษณะ/วิธีการในการเคลื่อนไหว (Movement)

2.1 Reform Movement เป็นการเคลื่อนไหวเพื่อพยายามเปลี่ยนแปลงหรือปรับปรุงชีวิตทางสังคมในหลายแง่มุม เช่น การเลิกทาส การเรียกร้องสิทธิสตรี เป็นต้น โดยไม่มีความต้องการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างหรือระบบทางสังคมแต่อย่างใด

2.2 Revolutionary Movement เป็นการเคลื่อนไหวที่ต้องการเปลี่ยนแปลงโครงสร้าง หรือ ระบบทางสังคมในรูปแบบเดิมที่เป็นอยู่ ไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีกว่า หรือ มีความต้องการมุ่งทิ้งระบบเก่าและสร้างระบบใหม่ เนื่องจากมีความต้องการแก้ไข

ความไม่สมบรูณ์บางประการ และสร้างสังคมที่สมบรูณ์แบบขึ้นมาแทนที่ เช่นการปฏิวัติอุตสาหกรรม การปฏิวัติทางเพศ เป็นต้น

2.3 Resistance Movement เป็นการเคลื่อนไหวที่มีความแสดงความต้องการเปลี่ยนแปลงสังคมอย่างช้าๆ ค่อยเป็นค่อยไป การเคลื่อนไหวแบบนี้จึงต่อต้านการเคลื่อนไหวที่รวดเร็ว และ รุนแรง หรือ การเปลี่ยนแปลงแบบทันทีทันใด โดยเฉพาะการเคลื่อนไหวแบบการปฏิวัติ

2.4 Utopian Movement เป็นการเคลื่อนไหวที่มีความต้องการสร้างสังคมให้เป็นสังคมที่สมบรูณ์แบบที่สุด (Perfect Society)

การเปลี่ยนแปลงทางสังคม (Social Change)

การเปลี่ยนแปลงทางสังคม หมายถึง การเปลี่ยนแปลงระบบความสัมพันธ์ของมนุษย์ที่มีร่วมกันในสังคม ที่มีความแตกต่างไปจากที่เคยเป็นอยู่เดิม โดยมีสาเหตุมาจากการเคลื่อนไหวใดๆทางสังคมก็ตามดำเนินการได้สำเร็จ หรือ กำลังดำเนินการอยู่ เช่น การออกกฎหมายใหม่ การยับยั้งการดำเนินการของรัฐบาล เป็นต้น(อุทัย หิรัญโต,2522)

ประเภทของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

ประเภทของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมมี 3 ประเภท ได้แก่(อุทัย หิรัญโต,2522)

1.การเปลี่ยนแปลงแบบวิวัฒนาการ เป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างเชื่องช้าทีละเล็กละน้อย บางครั้งอาจจะเป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างไม่รู้ตัว โดยการเปลี่ยนแปลงประเภทนี้จะไม่มีการกระทบกระเทือนต่อความรู้สึก หรือ วิถีชีวิตของมนุษย์มากนัก ซึ่งส่วนใหญ่มักจะเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ใช้เวลานาน และ มักจะเป็นการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม

2.การเปลี่ยนแปลงแบบปฏิรูป เป็นการเปลี่ยนแปลงที่ค่อยเป็นค่อยไปตามลำดับขั้นตอนมิได้เปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลัน หรือ ยกเลิกของเก่า ระบบเก่า แต่เพียงแค่ปรับปรุงของเก่าให้ดีขึ้นเท่านั้น

3.การเปลี่ยนแปลงแบบปฏิวัติ เป็นการเปลี่ยนแปลงทางสังคมแบบถึงรากถึงโคน เป็นการเปลี่ยนแปลง หรือ ระบบสังคมทั้งระบบ แล้วสร้าง หรือ จัดระบบสังคมขึ้นมาใหม่

การเปลี่ยนแปลงในรูปแบบนี้มักจะเป็นการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว และ รุนแรง ที่ส่งผลกระทบต่อความรู้สึกนึกคิด และ วิถีชีวิตของประชาชนเป็นอย่างมาก

ความสัมพันธ์ของการเคลื่อนไหวทางสังคมกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

การเคลื่อนไหวทางสังคมกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมนั้น มีความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงกันอยู่นั่นคือ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมจะเกิดขึ้นได้ ย่อมมาจากการเคลื่อนไหวทางสังคมมาก่อนเสมอ หรือก่อนอีกนัยหนึ่งได้ว่า เมื่อกลุ่มหนึ่งเกิดความไม่พอใจในโครงสร้างทางสังคม หรือมีความรู้สึกกดดันกับสภาพที่เป็นอยู่ทางสังคมอย่างรุนแรง หรือมีอุดมการณ์ร่วมกัน ได้รวมตัวกันเคลื่อนไหว และเรียกร้องให้มีการเปลี่ยนแปลงทางสังคม หรือสภาพทางสังคมที่เป็นอยู่นั้น ด้วยวิธีการต่าง ๆ ตั้งแต่การรณรงค์หาแนวร่วมในการเคลื่อนไหว การโฆษณาชวนเชื่อ หรือทำให้สาธารณชนเห็นถึงความจำเป็น และคุณประโยชน์เพื่อการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น ตลอดจนการเรียกร้องและเสนอนโยบาย ต่อหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน ถ้าการเคลื่อนไหวนั้นเป็นผลสำเร็จและเป็นที่ยอมรับของคนในสังคม การเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่จะเกิดขึ้น และกลายเป็นส่วนหนึ่งของสถาบันทางสังคมไปได้ในที่สุดนั่นเอง (พิศวง ธรรมนนทา,2523 และ อุทัย หิรัญโต,2522)

7.แนวคิดเรื่องการสร้างความจริงในข่าว (News as Social Construction of Reality)

ข่าวคือ การรายงานสถานการณ์ความเป็นจริง ๆ ทางสังคม ที่ผู้รับข่าวสารไม่ได้เป็นสมาชิกในสังคมนั้น ๆ หรือไม่ได้มีส่วนร่วมโดยตรงทั้งสถาบันทางการเมือง การปกครอง สังคม เศรษฐกิจ ศาสนา และวัฒนธรรม

แต่ในขณะเดียวกันข่าวจะไม่ได้สะท้อนความจริงทั้งหมด ของสังคม หรือของโลกเสมอไป แต่อาจจะเป็นตัวกลั่นกรองหรือนำเสนอความจริงของสังคมอย่างมีการเลือกสรร และสิ่งที่ถูกเลือกนั้นทำให้เกิด"ภาพในสมองของผู้รับข่าวสาร" และการที่ความคิดและพฤติกรรมของผู้รับสารต่อ สภาพการณ์ภายนอกได้ถูกสร้างขึ้นมา และได้ตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมหรือความจริงที่ข่าวนั้นสร้างขึ้นมาในรูปของ "สิ่งแวดล้อมจำลอง" หรือ "ความจริงเทียม" ซึ่งแทรกอยู่ระหว่างผู้รับสารและสภาพแวดล้อมหรือความจริงที่แท้จริงทางสังคม ดังนั้น ภาพความจริงในข่าว

ที่ดูเหมือนว่า เป็นภาพความจริงทางสังคมนั้น อาจจะเป็นภาพความจริงที่ถูกสะกดกัน ถูกบิดเบือน หรือแฝงไปด้วยอคติอยู่ได้(ขวัญเรือน กิตติวัฒน์,2530)

ดังนั้นแนวคิดในการสร้างความจริงในข่าว จะมี 2 แนวคิดที่สำคัญได้แก่ (ทวินนท์ คงราษฎร์,2534)

1. การสร้างความจริงในข่าวที่ขึ้นอยู่กับโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรม บรรทัดฐาน และค่านิยมในสังคม

การสร้างความจริงในข่าวในลักษณะนี้ "ข่าวจะเป็นเหมือนกระจกเงา" ที่สะท้อนสังคม โดยเนื้อหาหรือความจริงในข่าวที่เกิดขึ้นนั้น จะถูกกำหนดความหมายในแง่ของความสนใจหรือความสำคัญต่อสังคม เมื่อใดที่การนิยามความหมายข่าวของสังคมเปลี่ยนแปลงไป การเสนอข่าวก็แปรปรวนหรือเปลี่ยนแปลงไปตามโครงสร้างทางสังคมนั้น ในขณะเดียวกัน การที่ "ข่าว" นั้นจะเป็น "ข่าว" ได้ เนื่องมาจากปัจจัยหรือสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่งทางสังคม เป็นกรอบ หรือเป็นตัวกำหนดการรับรู้ การตีความ การเลือกสรรหรือการพิจารณาข่าว และการสร้างความหมายให้กับเนื้อหาของข่าว หรือ การสร้างความจริงในข่าวนั้น นั่นคือ การพิจารณาและคัดเลือกข่าวที่สอดคล้องกับสถานการณ์ทางสังคม วัฒนธรรมและค่านิยม หรือ บรรทัดฐานของสังคม มานำเสนอต่อผู้รับสาร

นอกจากนี้ การสร้างความจริงในข่าว ยังขึ้นอยู่กับการอาศัยระดับความสนใจ การตอบรับ การยอมรับ การเห็นพ้อง ต้องการและความพึงพอใจของสาธารณชนด้วยนั่นคือ การเสนอข่าวในรูปของข่าวเบาในข่าว "คนถูกสุนัขกัด" ถ้ามีคนจำนวนมากยอมรับ และให้ความสนใจกับข่าวนั้น โครงสร้างทางสังคมก็จะขยายตัวและการสร้างความจริงในข่าว ก็จะเปลี่ยนแปลงไป ตามค่านิยมของคนในสังคมเป็นต้น ซึ่งในที่นี้สังคมก็ยังเป็นตัวกำหนด การสร้างความจริงในข่าว โดยทำให้ความจริงในข่าวเปลี่ยนแปลง หรือสะท้อนภาพไปตามความจริง หรือ การเปลี่ยนแปลงทางสังคม ทั้งนี้การรายงานลักษณะนี้อาจจะต้องอาศัยคุณค่าของข่าว (Value) และคุณภาพของข่าว (Qualities) คือความถูกต้อง เที่ยงธรรม และความเป็นภววิสัย (Objectivity) เข้ามาประกอบ

อย่างไรก็ดี การสร้างความจริงในข่าวหรือการนิยามข่าวในแนวคิดนี้ จะอาศัยหรือขึ้นอยู่กับโครงสร้างทางสังคม หรือกรอบและสถานการณ์ที่เป็นจริงทางสังคมเป็นหลัก ไม่ได้ขึ้นอยู่กับผู้ทำข่าวหรือองค์กรข่าวแต่อย่างใด นั่นคือ การรายงานข่าวไปตามสถานการณ์หรือความเป็นจริง และตามกระแสสังคมนั่นเอง

2. การสร้างความจริงในข่าวที่ขึ้นอยู่กับภาระเน้นกิจกรรมของผู้ทำข่าวและองค์กรข่าวมากกว่าโครงสร้างหรือบรรทัดฐานทางสังคม

การสร้างความจริงในข่าวคนทำข่าวจะเป็นผู้ที่ใช้บรรทัดฐานที่ตนเองนิยามขึ้นมาเอง นั่นคือการรับรู้คุณค่าของข่าวโดยคนทำข่าว และเปลี่ยนแปลงไปทุกนาที่ เช่น นักข่าวหรือบรรณาธิการของหนังสือพิมพ์แต่ละคน แต่ละฉบับจะเป็นผู้ตัดสินใจในการคัดเลือกข่าวนั้นขึ้นมา ในลักษณะที่แตกต่างกันไป เป็นต้น ซึ่งการคัดเลือกข่าวหรือการสร้างความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในข่าว จะขึ้นอยู่กับทัศนคติ การประเมินค่าความเป็นข่าว ของนักข่าว ตลอดจนนโยบายองค์กรสื่อและนโยบายทางธุรกิจ

ดังนั้น "ข่าว" จึงไม่ใช่กระจกสะท้อนสังคม หรือสะท้อนความจริงทางสังคม แต่เป็นตัวสร้างสังคมหรือสร้างความจริงทางสังคมขึ้น และข่าวจะเข้าไปมีส่วนร่วมในปรากฏการณ์นั้น ในกระบวนการบรรยายเหตุการณ์โดยตัวข่าวจะนิยามและขัดเกลาเหตุการณ์นั้น นั่นคือข่าวเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่ถูกนิยามแล้วนิยามอีก ถูกสร้างแล้วสร้างอีก ผลิตซ้ำแล้วซ้ำอีก จนผู้รับสารเกิด "ภาพความจริงเทียม" หรือ "ภาพมายาคติ" ขึ้นในสมอง และรับรู้หรือทราบและเข้าใจ ความจริงทางสังคมตามที่ข่าวสร้างขึ้น หรือความจริงทางสังคมในข่าวที่สร้างขึ้น ไม่ใช่ความจริงที่แท้จริงในสังคมที่เป็นอยู่

กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ข่าวมิได้เป็นเพียงการรายงาน หรือการนำเสนอเฉพาะข้อเท็จจริงของเหตุการณ์ แต่ผู้รายงานข่าวเอาตัวเองเข้าไปเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์นั้น และกำหนดรูปแบบหรือเนื้อหาของเหตุการณ์ที่เป็นข่าว ก่อนที่จะนำเสนอต่อสาธารณะชน ความจริงในข่าวจึงเป็นเนื้อหาที่ถูกกำหนดหรือขึ้นอยู่กับทัศนคติผู้ทำข่าว ผู้รายงานข่าวหรือองค์กรข่าว ทำให้การเสนอข่าวอาจจะถูกนำเสนอเฉพาะบางเหตุการณ์ บางแง่มุม ตลอดจนนำเสนอความจริงในบางส่วน หรือความจริงที่ถูกประเมินว่าด้วยอคติ หรือทัศนคติของคนทำข่าว ความจริงในข่าวจึงเป็นความจริงที่ถูกประกอบสร้างขึ้นเท่านั้น และเหตุการณ์อาจจะเป็นข่าวใหญ่สำหรับสื่อมวลชนรายหนึ่ง แต่อาจจะเป็นข่าวที่ไม่สำคัญ หรือไม่ปรากฏในสื่อมวลชนรายวันในสังคมเดียวกันก็ได้

ในขณะเดียวกัน เมื่อสื่อมวลชนนำเสนอข่าว หรือสร้างความจริงในข่าวขึ้นมาจนอยู่ในกระแสสังคม หรือเป็นที่ยอมรับ และเป็นที่น่าสนใจแก่คนในสังคมก็จะเป็นแรงผลักดันให้สื่อมวลชนสร้างข่าวนั้นซ้ำแล้วซ้ำอีก หรือคงความจริง และตอกย้ำความเป็นจริงในข่าวนั้น

จึงเท่ากับว่าความจริงในข่าว เป็นส่วนหนึ่ง "ความจริงเทียม"หรือที่ข่าวสร้างขึ้นจนทำให้บิดเบือนหรือเปลี่ยนแปลงความจริงทางสังคมอีกด้วย

ดังนั้นอาจจะกล่าวได้ว่า การสร้างความเป็นจริงในข่าว มีลักษณะที่สำคัญได้แก่ (Michael Mattelart, 1985)

1. การสะท้อนสิ่งที่มียู่ เป็นอยู่ และ การเปลี่ยนแปลงตามโครงสร้างของสังคม
2. การสร้างความเป็นจริงของสังคมขึ้นมาใหม่
3. การผลิตซ้ำ ตอกย้ำ ความจริง และค่านิยมของสังคม
4. การผลิตซ้ำ ตอกย้ำ "ความจริงที่ชาวสร้างขึ้น"
5. การเป็นกลไกในการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

โดยวิธีการสร้างความเป็นจริงในข่าวมีลักษณะที่สำคัญได้แก่
(จิตราภรณ์ วันสพงษ์, 2539)

1. กระบวนการยามเฝ้าประตู (Gate Keeper) ของข่าว หมายถึง กระบวนการที่ข่าวกำหนดว่าเรื่องใดบ้างจะให้ผ่านไปสู่การรับรู้ของผู้รับสารซึ่ง การคัดเลือกข่าวมักจะขึ้นอยู่กับ การตัดสินใจของผู้ผลิตข่าว เช่น นักข่าวหรือบรรณาธิการ นายทุน เจ้าของกิจการ รัฐบาล กลุ่มผลประโยชน์ พลังมวลชน และสถานการณ์หรือกระแสสังคม โดยจะคัดเลือกข่าวไหนควรลง ข่าวไหนควรตัดทิ้ง ดังนั้นประชาชนจะไม่ได้รับรู้เหตุการณ์หรือความจริงทั้งหมด แต่จะรับทราบความจริงจากข่าวที่ผ่านการเลือกสรรเท่านั้นนั่นเอง

2. การกำหนดเรื่องพิจารณา (Agenda Setting) หมายถึง ประเด็นปัญหาใดก็ตามได้รับความเอาใจใส่หรือความสนใจจากสื่อมวลชนมาก การนำเสนอข่าวในสื่อมวลชนต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นในหน้าหนังสือพิมพ์ ในรายการข่าววิทยุ หรือโทรทัศน์ ประเด็นข่าวของเหตุการณ์อย่างต่อเนื่องเป็นเวลาหลายวัน ผู้รับสารย่อมเกิดความคุ้นเคยกับประเด็นปัญหาดังกล่าว และตระหนักด้วยว่ามีความสำคัญ แต่หากประเด็นใดแม้ว่าจะมีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าประเด็นปัญหาอื่น แต่ไม่ได้มีการหยิบยกมาเอ่ยถึงในสื่อมวลชนเลยประเด็นปัญหาดังกล่าวก็จะไม่อยู่ในสายตาหรือความคิดของผู้รับสาร

3. ภาพลักษณ์ (Image) ภาพลักษณ์เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นในระบบความคิด เนื่องจากคนเราไม่ได้มีเพียงประสบการณ์โดยตรงต่อโลกรอบตัว เช่น การสัมผัส ลิ้มรส ดมกลิ่น ได้ยินและได้เห็นด้วยตัวเองเท่านั้น แต่เรายังมีประสบการณ์ทางอ้อมอื่น ๆ ด้วย ซึ่งประสบการณ์เหล่านี้ ต้องอาศัยการตีความและให้ความหมายแก่ตัวเอง ภาพลักษณ์จึงเป็นเสมือนตัวแทนเชิงอัตวิสัย (Subjective Representation) ของสิ่งต่าง ๆ เป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นจากการตีความ (Interpreted Sensation)

จากการที่ภาพลักษณ์เป็นสิ่งที่เกิดจากการที่คนเรารับรู้สิ่งต่างๆ ทั้งจากประสบการณ์ตรงและอ้อม สื่อมวลชนเป็นประสบการณ์ทางอ้อมของประชาชน สื่อมวลชนจึงสร้างภาพลักษณ์ของสิ่งต่าง ๆ ให้กับประชาชน และมีอิทธิพลต่อความรู้สึกนึกคิดของผู้อ่านทำให้มีอคติและลำเอียงต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง และทำให้ข่าวใดข่าวหนึ่งมีความสำคัญมากกว่าประเด็นข่าวอื่น ๆ ได้

แนวคิดเรื่องการสร้างความเป็นจริงในข่าว กับ ภาพของผู้หญิง

การสร้างภาพของผู้หญิงในข่าวนั้น แต่เดิมมาก่อนข้างจะเป็นลักษณะที่อยู่ในโลกส่วนตัว (Private) คือ เป็นแม่ เป็นภรรยา จนดูเหมือนว่าเป็นธรรมชาติของผู้หญิง ที่จะต้องเป็นหรือมีลักษณะเช่นนั้นอยู่ตลอดเวลา หรือเป็นการตอกย้ำ ภาพของผู้หญิงตามกรอบ หรือแบบฉบับของสังคมเอาไว้ แต่ต่อมาภาพของผู้หญิงในข่าวได้เพิ่มลักษณะของความเป็นตัวแทนสาธารณะ (public representative) ที่เป็นลักษณะของผู้หญิงที่ไม่จำกัดอยู่แต่ เพียงความเป็นแม่ และภรรยา ตลอดจนภาพของผู้หญิงที่เป็นแบบฉบับ (Stereotype) ของผู้หญิงได้ถูกแทนที่โดยลักษณะความแข็งแกร่ง คล้ายผู้ชายที่มีอำนาจพึ่งพาตัวเองได้ ทำให้ผู้หญิงดูมีสถานะที่มั่นคงมากขึ้น

ภาพของผู้หญิงที่ปรากฏในข่าว จึงมีลักษณะตอกย้ำ และสะท้อนภาพความจริง (Reality) ในสังคมเพื่อรักษาบรรทัดฐานของสังคมเอาไว้ และภาพของผู้หญิงที่ถูกจินตนาการขึ้น (Imaginary) โดยสื่อมวลชน

ดังนั้นภาพของผู้หญิงในช่วงเวลาแห่งจุดเริ่มต้นของกระแสสตรีนิยมในประเทศไทย(พ.ศ. 2449-พ.ศ.2517) จึงเป็นความพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงภาพลักษณ์ ตลอดจนสถานภาพและบทบาทของสตรีในสังคม ตลอดจนพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงค่านิยมและทัศนคติของผู้หญิงที่ถูกปลูกฝังมานาน ด้วยการสร้างภาพจริงที่แท้จริงเกี่ยวกับตัวตนและความรู้สึก ความต้องการของผู้หญิงที่ควรจะเป็นอย่างแท้จริง แต่ในขณะเดียวกันการเคลื่อนไหวของกระแสสตรีนิยมในช่วงเวลาดังกล่าวก็ยังคงเผชิญกับกระแสสังคม รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และการเมืองการปกครองที่เกิดขึ้นด้วย(มิตราภรณ์ อยู่สถาพร,2539)

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประวัติและ พัฒนาการของนิตยสารสตรี
 อুবวรพรรณ ปิติพัฒนาะโมษิต และอวยพร พานิช (2532) ได้วิจัยเรื่อง 100ปี
 ของนิตยสารสตรีไทย (พ.ศ.2431-2531) ได้แบ่งนิตยสารเป็น 5 ยุค คือ
 ยุคที่ 1 การปลูกจิตสำนึกในด้านการเฝ้าหาความรู้และสิทธิของสตรีไทย มีเนื้อหา
 ความรู้ที่ทันสมัย และปลูกให้สตรีเห็นความสำคัญของการศึกษา
 ยุคที่ 2 เป็นยุคมืดของนิตยสารสตรี เนื่องจากเกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครอง
 และสงครามโลกครั้งที่ 2 ทำให้นิตยสารถูกล้มหายไปเกือบ 13 ปี

ยุคที่ 3 เป็นยุคตื่นตัวของนิตยสารสตรีหลังจากที่หายไปหลายสิบปี เนื้อหาเน้นทางด้านบันเทิงและแม่บ้านการเรือน

ยุคที่ 4 ได้แก่ยุคนวนิยายพาฝัน เนื้อหาเน้นเฉพาะด้านบันเทิง เต็มไปด้วยนวนิยายพาฝัน นักเขียนดัง เกิดขึ้นในยุคนี้มากมาย

ยุคที่ 5 ยุคข่าวสารและความหลากหลายของนิตยสารสตรี เป็นยุคที่มีความเปลี่ยนแปลงในด้านเนื้อหาที่ให้ข่าวสารและความรู้มากขึ้น เพราะความเจริญทางด้านเทคโนโลยีและการสื่อสาร

2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์เนื้อหาของนิตยสารสตรี ตั้งแต่ พ.ศ. 2449 – พ.ศ.2517

พิมพ์ฤทัย ชูแสงสี (2534) ได้วิจัยเรื่องความคิดของผู้หญิงในนิตยสารผู้หญิง พ.ศ. 2500 – 2516 โดยได้กล่าวถึง การแสดงออกทางความคิดเห็นของสตรี โดยผ่านทางบทความในนิตยสารผู้หญิง ทั้งการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ทศนคติ ค่านิยมในขณะนั้น รวมทั้งมีการวิเคราะห์เนื้อหาของเรื่องสั้น นวนิยายในนิตยสารผู้หญิง ซึ่งแสดงถึง ทศนคติ ความเชื่อของสตรีด้วย

อรอนงค์ สวัสดิ์บุรี (2532) ได้วิจัยเรื่อง คอลัมน์ตอบปัญหาชีวิตในนิตยสารในการสะท้อนบทบาทและสถานภาพของสตรีไทย โดยผลการศึกษา พบว่า บทบาทและสถานภาพของสตรีไทยในครอบครัว สังคม และความรักในช่วง พ.ศ. 2494 - 2516 และ ช่วง พ.ศ. 2616 – 2530 แตกต่างกันตามการเปลี่ยนแปลงทางสถานภาพสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองภายในประเทศและอิทธิพลจากต่างประเทศ แนวการตอบปัญหาชีวิตในงานวิจัยชิ้นนี้ จะอิงหลักเหตุผล ประสบการณ์ของผู้ตอบปัญหาชีวิต ลักษณะของปัญหา และการใช้หลักจิตวิทยาในการตอบปัญหาชีวิต มี 2 บทบาท คือ บทบาทหน้าที่โดยตรง ได้แก่บทบาทในการให้คำแนะนำ การให้ความรู้ การให้ความเพลิดเพลิน เป็นแหล่งในการระบายความในใจ กับ บทบาทในการให้กำลังใจในการต่อสู้ปัญหาชีวิต การสร้างค่านิยม การสร้างทศนคติ การชี้แนะและได้ตอบทางอารมณ์และการกำหนดปทัสถานของพฤติกรรมของสตรีในสังคม

รุ่งวิทย์ สุวรรณเมือง ได้ศึกษาเกี่ยวกับการต่อสู้เพื่อสตรีไทยของสยามยุคดี ซึ่งเป็นนิตยสารสตรีไทยที่เป็นกระบอกเสียงให้กับสตรีไทย ในพ.ศ. 2469 – พ.ศ. 2471 โดยพบว่า นิตยสารสยามยุคดีเป็นนิตยสารสตรีที่กล้าหาญต่อสู้เพื่อความเป็นธรรมให้กับสตรี มีเป้าหมายเพื่อยกระดับฐานะของสตรีไทยให้ก้าวหน้าทัดเทียมสตรีทั่วโลก มีการชักชวนเพื่อนร่วมเพศให้ร่วมสนับสนุนการเรียกร้องสิทธิสตรี และ ชี้ให้สังคมโดยเฉพาะบุรุษเห็นถึงความสำคัญของสตรี ซึ่งถือว่าเป็นนิตยสารสตรีที่ทันสมัยมากในยุคนั้น และมีแนวคล้ายๆกับนิตยสารเสียงสตรี และ สตรีทัศน์ แต่อย่างไรก็ดีการดำเนินกิจการของนิตยสารสยามยุคดีไม่ราบรื่นนักเนื่องจากต้องต่อสู้ทั้ง

จากงานในคือการเรียกร้องและชักชวนชวนให้สตรีตื่นตัวและมีสำนึกต่อตนเองดีขึ้น รวมทั้งจากภายนอกได้แก่ปัญหาการยอมรับของคนในสังคมโดยเฉพาะบุรุษ ปัญหาเศรษฐกิจ การศึกษาของสตรีที่ยังไม่ทั่วถึง และ ปัญหาทางการเมือง ซึ่งนิตยสารสยามยุพิตีได้ถูกจำกัดด้วยเงื่อนไขของสภาพทางสังคมต่างๆ เหล่านี้อย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้จึงส่งผลให้นิตยสารสยามยุพิตี ต้องปิดตัวเมื่อปีพ.ศ.2473รวมอายุได้แค่ 2 ปีเท่านั้น

3. เอกสารและงานวิจัยกับการเรียกร้องสิทธิสตรี และขบวนการเรียกร้องสิทธิสตรีไทย

จิตติมา พรอรุณ (2538) ได้วิจัยเรื่อง การเรียกร้องสิทธิสตรีในสังคมไทย พ.ศ. 2489 – พ.ศ. 2519 พบว่าการเรียกร้องสิทธิสตรีในสังคมไทย แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ฝ่ายเสรีนิยม และฝ่ายสังคมนิยม โดยแบ่งเป็น 3 ช่วง คือ สมัยฟื้นฟู ประเทศหลังสงคราม (พ.ศ. 2489 – พ.ศ. 2500) ซึ่งสตรีได้เริ่มมีการรวมกลุ่มในการเคลื่อนไหว เพื่อเรียกร้องสิทธิสตรี สมัยเผด็จการทหารของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ (พ.ศ. 2501 – พ.ศ.2515) ในระยะแรกกลุ่มสตรี ซึ่งเน้นการเคลื่อนไหวแบบเสรีนิยม ได้ลดบทบาทลงเหลือแต่การให้บริการทางด้านกฎหมายแก่สตรี เท่านั้น จนกระทั่งเมื่อสถานการณ์ทางการเมืองเริ่มคลี่คลายลงกลุ่มสตรีจึงได้เรียกร้องต่อรัฐบาลในด้านกฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสตรีอีกครั้ง และสมัยประชาธิปไตยเบงบาน (พ.ศ. 2516 – พ.ศ. 2519) เป็นยุคที่การเรียกร้องสิทธิสตรีมีความคึกคัก และมีความตื่นตัวมาก ซึ่งในช่วงนี้การเรียกร้องสิทธิสตรีมีทั้งแบบเสรีนิยม โดยกลุ่มสตรีเริ่มหาแนวร่วม ทั้งจากภาครัฐและภาคเอกชน และประชาชนทั่วไป ในขณะที่กลุ่มปัญญาชนสตรีใช้วิธีการเรียกร้องสิทธิในแบบสังคมนิยม เนื่องจากที่สตรีได้ร่วมกันต่อสู้เคียงบ่าเคียงไหล่กับบุรุษเพื่อเรียกร้องประชาธิปไตย ในสมัยเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ.2516 จึงทำให้แนวคิดและการเคลื่อนไหวในแบบสังคมนิยมได้รับความสนใจในกลุ่มปัญญาชนสตรี

ศิริพร สะโครบาเน็ด (2526) ได้ศึกษาเรื่อง การเรียกร้องสิทธิสตรีของหญิงไทย (2398-2475) โดยพบว่า บรรยากาศทางการเมืองช่วงหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475 นั้น เป็นช่วง “ยุคมืด” ทางการเมือง ส่งผลให้กระแสการเรียกร้องสิทธิสตรี ซึ่งปรากฏในระยะก่อนและหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองในระยะแรก ๆ เปลี่ยนแปลงไป การพยายามร่วมมือกันระหว่างสตรีชั้นกลางและสตรีกรรมกรก็พลอยชะงักไปด้วย การเปลี่ยนแปลงฐานะสตรีในช่วงหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองซึ่งเป็นในรูปของการ “ร้องขอ” ของหญิงที่อยู่ในชนชั้นปกครอง และมีความสัมพันธ์อันดีกับชายชั้นปกครองมากกว่าจะเป็นการ “เรียกร้อง” ของสตรีและในช่วง “ยุคมืด” ทางการเมืองนี้เอง ที่มีการนำอุดมการณ์แม่บ้าน (Housewife Ideology) เข้ามาเผยแพร่แก่สตรีไทย โดยเฉพาะในสตรีชั้นกลาง วิชาคหกรรมศาสตร์แพร่หลายเข้าไปในวิทยาลัยและในโรงเรียนสตรีชั้น

กลางที่มีการศึกษากลุ่มหนึ่งซึ่งเคยเป็นผู้นำในการเรียกร้องสิทธิสตรีก็ถูกอบรมให้เป็นศรีภรรยาและแม่ที่ดีอีกครั้งหนึ่ง

อรุณ ตริรัตน์ประยูร (2518) ได้ศึกษาเรื่องขบวนการเรียกร้องสิทธิสตรีของไทย ได้กล่าวถึงการเรียกร้องสิทธิสตรี ของกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมไทย ทั้งด้านกฎหมาย และการเคลื่อนไหวของบรรดานิสิต นักศึกษา ปัญญาชนในสถาบันการศึกษา

อมรา พงศาพิชญ์ (2539) ได้ศึกษาเรื่อง ขบวนการเคลื่อนไหวของกลุ่มสตรีในประเทศไทย(Women's Social Protest in Thailand) กับทฤษฎีและการปฏิบัติ ตามแนวสตรีนิยม โดยได้แบ่งการเคลื่อนไหวของกลุ่มสตรีไทย ได้แบ่งเป็น 3 ยุค ยุคแรกตั้งแต่ พ.ศ. 2398 – พ.ศ. 2478 ยุคที่ 2 พ.ศ. 2478 – พ.ศ. 2517 และ ยุคที่ 3 ยุคปัจจุบันคือ พ.ศ. 2517 – ปัจจุบัน ซึ่งการศึกษาพบว่า ในยุคแรก (พ.ศ. 2398 – พ.ศ. 2478) เป็นการเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องตามความเท่าเทียม ความเสมอภาคในทางการศึกษา สิทธิในการเลือกคู่ครอง และสิทธิในการจ่ายค่าจ้าง แรงงาน ในยุคที่ 2 (พ.ศ. 2478 – พ.ศ. 2517) ซึ่งกลุ่มสตรีไทยได้รวมตัวกันอย่างเป็นระบบมากขึ้น มีการเรียกร้องแก้ไขกฎหมายเพื่อสตรีในด้านต่าง ๆ ได้แก่ กฎหมายครอบครัว การมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรี และบทบาททางเศรษฐกิจ และยุคที่ 3 (พ.ศ. 2517 – ปัจจุบัน) เป็นการเรียกร้องของกลุ่มสตรีที่เป็นสากล มีการร่วมมือในระดับภาครัฐ และองค์กรสหประชาชาติ มีองค์กรสตรีภาคเอกชนถือกำเนิดขึ้นมากมาย เช่น มูลนิธิเพื่อนหญิง เป็นต้น โดยในยุคนี้มีจุดมุ่งหมายหลักที่สำคัญคือ เพื่อสิทธิมนุษยชนแก่สตรีในทุกชนชั้น เพื่อแก้ไขปัญหาแรงงานเด็ก และปัญหาโสเภณี ตลอดจนปัญหาของสตรีในด้าน ต่างๆ โดยเฉพาะปัญหาของสตรีกับสื่อมวลชน

นอกจากนี้ยังได้คิดหารูปแบบของการเคลื่อนไหวของกลุ่มสตรีไทย พบว่ามีการเคลื่อนไหวใน 6 ระดับคือ 1.เสรีนิยม 2.สังคมนิยม 3.มาร์กซิสต์ 4. แบบก้าวหน้าหรือแบบหัวรุนแรง 5.เชิงวัฒนธรรม 6.แบบโพสโมเดิร์น

ลาวัณย์ ถนัดศิลปกุล ได้ศึกษาเรื่อง กว่าจะได้มาซึ่งสิทธิสตรี โดยจากการศึกษาพบว่า กว่าจะได้มาซึ่งสิทธิอันชอบธรรมของมนุษย์ โดยเฉพาะในด้านกฎหมายที่เท่าเทียมกับชายนั้น ต้องใช้เวลาอันยาวนาน ต้องต่อสู้ด้วยสติปัญญา ด้วยความสามารถและพิสูจน์คุณค่าของสตรี อันเป็นที่ยอมรับเคารพในความเป็นมนุษย์ที่เสมอภาคระหว่างสตรีและบุรุษได้ แต่อย่างไรก็ตามกฎหมายก็ยังต้องพัฒนาอีกต่อไป เพื่อให้หลักการเรื่องความเท่าเทียมกันระหว่างบุรุษและสตรี จะเป็นความจริงได้ในทางปฏิบัติ

นอกจากนี้สภาพของสตรีในสังคม ถือเป็นดัชนีบ่งบอกถึงความสุข ความเจริญรุ่งเรือง และภูมิธรรมของสังคมนั้น สังคมที่ศิวิไลซ์และมีความเจริญงดงาม ผู้คนจิตใจสูงย่อมเห็นคุณค่า

ค่าของสตรี และให้เกียรติยกย่อง เคารพในสิทธิของสตรีในฐานะที่เป็นมนุษย์เท่าเทียมกับบุรุษ จึงเป็นเครื่องหมายเชิดชูความสูงส่งและความภาคภูมิใจของสังคมนั้นนั่นเอง

4. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสถานภาพและบทบาทของสตรีไทย

ลำพวรรณ น่วมบุญลือ(2519) ได้ศึกษาเรื่องสิทธิ และ หน้าที่ของสตรีตามกฎหมายรัตนโกสินทร์ โดยพบว่าในระยะแรกสถานภาพทางกฎหมายของผู้หญิงในยุคนี้ต่ำกว่าผู้ชายมาก ต่อมาจึงได้รับการแก้ไขและปรับปรุงให้ดีขึ้นมาก

สินี กมลนาวิน (2514) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงฐานะ และบทบาทของสตรีในสังคมตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบัน โดยพบว่า สตรีไทยในอดีตมีฐานะทางสังคมด้อยกว่าบุรุษ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเกือบจะไม่มีบทบาทในสังคมเลย ทั้งนี้เนื่องจากปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับศาสนา และขนบธรรมเนียมประเพณี ต่อเมื่อประเทศไทยได้รับอิทธิพลจากตะวันตก ในสมัยรัชกาลที่ 4 และบทบาทของสตรีเริ่มดีขึ้น จนกระทั่งได้สิทธิเสรีภาพและมีความเสมอภาคเท่าเทียมกับบุรุษในปัจจุบัน

สมชาย ปรีชาเจริญ (2515) ได้ศึกษาเรื่องอดีต ปัจจุบัน และอนาคตของสตรีไทย โดยพบว่าสตรีไทยเป็นเพียงวัตถุบำบัดความใคร่ และ ทาสรับใช้ในเรือนผู้ชายชื่อสัถย์เท่านั้น เนื่องจากถูกกีดกันให้อยู่ห่างจากความเคลื่อนไหวของชีวิต ทั้งในด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม

บุญยงค์ เกิดเทศ (2527) ได้วิจัยเรื่อง “สถานภาพของสตรีไทยในวรรณกรรมสมัยต้นรัตนโกสินทร์(รัชกาลที่ 1 – รัชกาลที่ 3) โดยพบว่า สตรีมีโอกาสศึกษาหาความรู้ทางด้านวิชาการน้อยกว่าผู้ชาย เนื่องจากสตรีต้องได้รับการศึกษาอบรมเกี่ยวกับ การให้บริการแก่ชายและสมาชิกในครอบครัว โดยสตรีต้องตกอยู่ภายใต้อำนาจของชาย เนื่องจากระบบการสมรสที่ทำให้ชายได้เปรียบหญิง สตรีจึงเป็นเหมือนวัตถุทางเพศที่สนองความต้องการทางเพศ และ เป็นเครื่องเสริมอำนาจบารมีของผู้ชายเท่านั้น

บุญเดิม ไพเราะ (2518) ได้วิจัยเรื่อง สถานภาพและบทบาทของสตรีในสังคม โดยพบว่า ตั้งแต่สมัยสุโขทัย สมัยอยุธยา และสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น สถานภาพและบทบาทสตรีในครอบครัวและสังคมยังคงต่ำกว่าบุรุษมาก โดยบิดามารดาสามารถขายบุตรสาวได้ สามีสสามารถขายภรรยาให้เป็นทาสได้ แต่เป็นที่น่าสังเกตว่า สตรีในครอบครัวชั้นสูงจะมีบทบาทและสถานภาพที่ดีกว่าสตรีในครอบครัวสามัญ อย่างไรก็ตาม ขณะที่บทบาทและสถานภาพของสตรีในสังคมเมืองเริ่มเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นในปัจจุบัน เพราะการศึกษาที่สูงขึ้น แต่สตรีในสังคมชนบทยังคงดำเนินตามประเพณีดั้งเดิม

สุวดี พัฒนะประสิทธิ์พัฒนา (2534) ได้ศึกษาเรื่อง สถานภาพและบทบาททางสังคมของสตรีไทย ในสมัยปฏิรูปประเทศ โดยพบว่า สตรีมีสถานภาพที่ดีขึ้น เนื่องจากสตรีในฐานะ

แม่ เมีย แม่เรือน ได้รับการเชิดชูมากขึ้น ในฐานะที่เป็นปัจจัยสำคัญ ประการหนึ่งของประเทศชาติ ในขณะเดียวกันได้มีโอกาสรับการศึกษาแบบใหม่ ซึ่งเป็นหนทางก้าวหน้า ในการประกอบอาชีพมากขึ้น นอกจากนี้ การศึกษายังเป็นปัจจัยที่ทำให้ผู้หญิงกลุ่มหนึ่งตระหนักถึง การเป็นมีสถานภาพของ เพศหญิงและเริ่มเรียกร้อง ความเสมอภาคขึ้น โดยเฉพาะทางด้านกฎหมาย

ในขณะเดียวกันสถานภาพของสตรีชนชั้นกลางด้อยค่าลง เนื่องจากมีการแบ่งงาน ระหว่างเพศที่ชัดเจนขึ้น การได้ค่าแรงที่น้อยกว่าผู้ชาย ปัญหาโสเภณีที่ทำให้โสเภณีเป็นที่รังเกียจ และถูกเหยียดหยามจากสังคมมากขึ้น เนื่องจากมีการออกมาเรียกร้องความเสมอภาคของสตรี ใน ช่วงนี้ยังมุ่งที่สตรีชั้นสูงและชั้นกลางเท่านั้น มิได้มีการพิจารณาหรือให้ความสนใจกับปัญหาสตรีชน ชั้นล่างแต่อย่างใด

เพชรสุภา ทศนพันธ์ (2542) ได้วิจัยเรื่องการสมาคมและผลกระทบต่อสตรีไทย พ.ศ. 2461 - พ.ศ. 2475 โดยพบว่า การแพร่หลายของแนวความคิด "การเข้าสมาคม" เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้สตรีชั้นสูง และ "ชั้นกลาง" มีโอกาสได้รับการศึกษาแบบตะวันตก เพื่อฝึกหัด มารยาทสังคม นอกจากนี้แนวคิดดังกล่าวยังเป็นปัจจัยให้มีการยอมรับระบบสหศึกษา ซึ่งส่งผลให้สตรี "ชนชั้นสูง" และ "ชนชั้นกลาง" ได้มีโอกาสเข้าสู่อุดมศึกษาตลอดจนส่งผลให้สตรี ได้เข้าไปมีส่วนร่วม ในกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น งานเลี้ยงสังสรรค์ การเล่นกีฬา การคบหา เพื่อนต่างเพศ ตลอดจนการปรับการแต่งกายตามตะวันตก แต่อย่างไรก็ตามสตรีก็ยังคงคาดหวัง ให้รักษามารยาทตามแบบจารีตของไทย ดังนั้นเมื่อสตรีบางกลุ่มนำแนวทางแบบตะวันตกมาปฏิบัติ จนเกินขอบเขต เช่นในเรื่องความสัมพันธ์กับเพื่อนต่างเพศ สังคมไทยจึงมีปฏิกิริยาที่ไม่เห็นด้วย กับพฤติกรรมดังกล่าว

จากงานวิจัยทั้งหมดทำให้พบว่าตั้งแต่ในอดีตที่ผ่านมาฐานะของสตรีต่ำด้อยด้อย คุณค่ามาก สตรีถูกปฏิบัติเยี่ยงทาส มีสภาพความเป็นอยู่ไม่ต่างอะไรไปจากสัตว์ หรือ วัตถุสิ่งของ ที่เป็นทรัพย์สินสมบัติที่ต้องอยู่ภายใต้อำนาจของสามี หรือ บุรุษเท่านั้น เนื่องจากวัฒนธรรม ค่านิยม และ ความเชื่อที่ถูกหล่อหลอมจากสังคมภายใต้อุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ และ จากความเชื่อทาง ศาสนา ที่เป็นตัวกำหนดให้สตรีมีสถานภาพที่ตกต่ำ และ ยอมรับในความด้อยคุณค่านั้นจนเห็นเป็น สภาวะที่ปกติ จนกระทั่งเมื่อประเทศไทยได้รับอิทธิพลจากตะวันตกทำให้สตรีได้เห็นถึงฐานะ และ สภาพที่ตกต่ำ ของพวกตน จึงลุกขึ้นมาเรียกร้องสิทธิ และ เสรีภาพของสตรีขึ้น โดยอาศัยนิตยสาร สตรีเป็นตัวแทน เป็นสื่อกลางในการเคลื่อนไหวซึ่งจะต้องเผชิญกับเสียงประณาม กระแสสังคม ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับประเทศไทยทั้งทางสังคม การเมือง การปกครอง เศรษฐกิจที่ส่งผลต่อการเคลื่อนไหวของกระแสสตรีนิยมที่ปรากฏในนิตยสาร และ ตัว นิตยสารเองด้วย

ดังนั้นงานวิจัยทั้งหมดดังกล่าวจึงสามารถนำมาอ้างอิง และ นำมาใช้เป็นข้อมูลในงานวิจัยนี้ได้เป็นอย่างดี ทั้งยังเป็นกรอบในการวิเคราะห์การแสดงออกและการเปลี่ยนแปลงทางวาทกรรม รวมทั้งปัจจัยต่างๆที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการแสดงออกทางวาทกรรม เนื่องจากงานวิจัยเหล่านี้เป็นที่รวบรวม และ วิเคราะห์ถึงการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยในด้านต่างๆ การเปลี่ยนแปลงสถานภาพและบทบาทของสตรี การเคลื่อนไหวของกลุ่มสตรี การเคลื่อนไหวและพัฒนาการของนิตยสารสตรี ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับการเคลื่อนไหวของกระแสสตรีนิยมยุคบุกเบิกที่ปรากฏในนิตยสาร(พ.ศ.2449-พ.ศ.2477)เป็นอย่างมาก

กรอบแนวคิด (Conceptual Framework)

